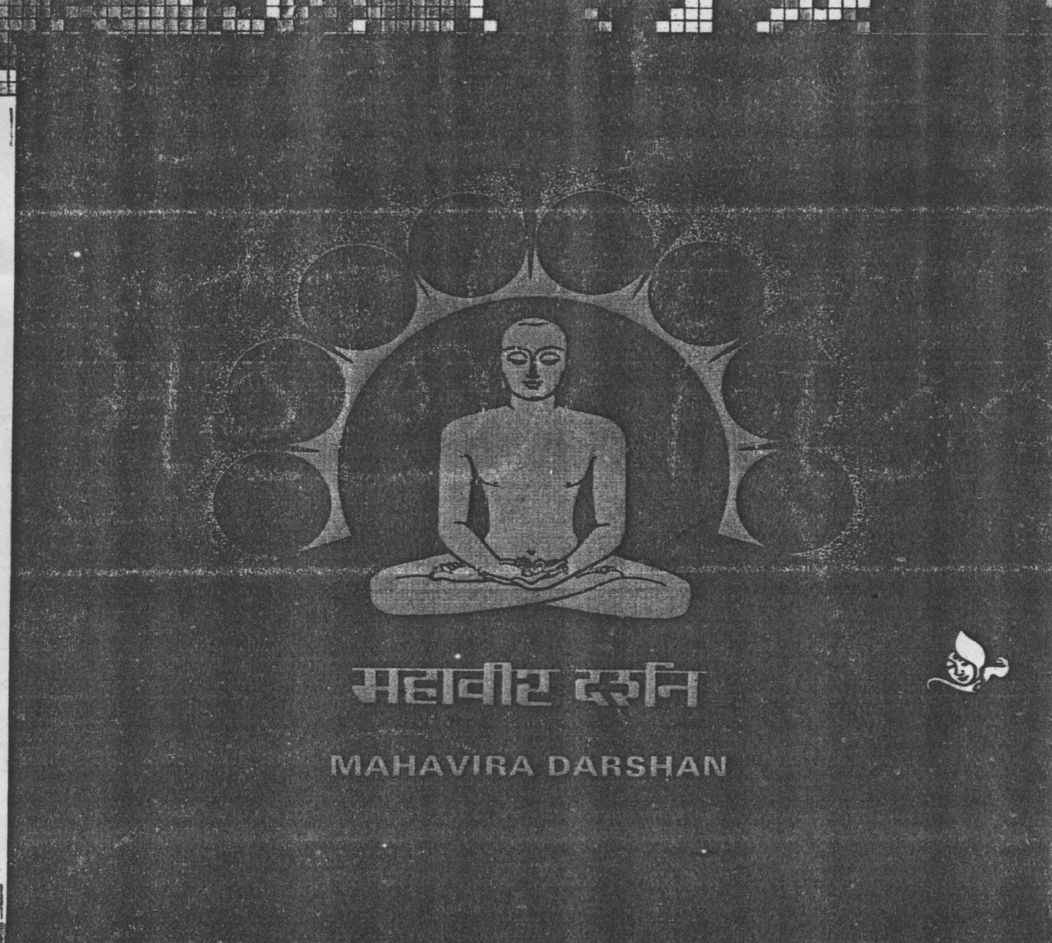

Anot... VARDHAMAN BHARATI, BANGALORE, the Producers of "SRI BHAKTAMARA STOTRA", "ATMA-SIDDHI SHASHTRA" "VIR-VANDANA" and other spiritual LPS to commemorate the sacred occasion of BHAGAWAN MAHAVIRA'S 2500th NIRVANA CELEBRATIONS–1975 & 2600th BIRTH CELEBRATIONS - 2000.

MAHAVIRA DARSHAN

Abridged Life & Message of Bhagawan Mahavira

Jain Spiritual, Hindi with Prakrit & Sanskrit

Also, English commentary version.

महावीर दर्शन

(भगवान महावीर का तत्त्वदर्शन युक्त संगीतमय जीवन)

जे एगं जाणइ से सव्वं जाणाइ

"He knew everything who realised the soul".

Mahavira-In the eyes of Jain Poets:

"In whose knowledge both the conscious & unconscious sentiments are equally expressed, who is endless and is adored with the equanimity amidst varying sentiments of growth, steadiness & decay; who leads others like the sun-the witness of the world-along the path of the world shown by him – May such Bhagawan Mahavira Swamy be my guide on the path of my life."

-"MAHAVIRASHTAKA STOTRA" 1.

Mahavira-In the eyes of Vedic Scriptures:

"Ye worship Lord Mahavira, who is an ATITHI (ascetic) adorable, fasted for months and suffered the hardships of being naked, so that the three ignorance of SAMASYA (scepticism) VI PARYAYA (wrong knowledge) and ANADHYAVASAYA (indifference) and the MADAS (Intoxicants) of wealth power and knowledge may not arise." – "YAJURVEDA" XXX: 14

Mahavira-In the eyes of Buddhist Scriptures:

"Nigganthe Nataputta (Mahavira) was all- knowing & all-seeing I endowed with unlimited knowledge & vision, who alone could declare that, whether he was walking or standing still, sleeping or awake, the unlimited knowledge and vision were constantly his – continuous and unperturbed."

- "MAJJHIMA NIKAYA". 92-93.

The Omniscient-In the eyes of Omniscient Mahavira himself:

"The Omniscient knows and **sees all objects,** no matter whether finite or infinite; the Omniscient knows **all,** and **sees all,** the Omniscient knows in all directions and sees in all directions, the Omniscient knows in all periods and in all respects, and he sees in all periods and in all respects. The omniscient has infinite knowledge and infinite vision. The omniscient has no cover on his knowledge, and no cover on his vision. It is for this, till very far."

-"The BHAGAVATI SUTRA": 5-4: 79-49 Tr. K.C. Lalwani.

THIS CREATION...

Depicted here is the life-story 5 philosophy of such an ominiscient world – teacher, the 24th Jain Tirthankara Bhagawan Mahavira, who transformed himself from manhood to Godhood by his rigorous and thrilling, unique "Sadhana." The whole presentation based on Bhagawan Mahavira's own philosophy as seen and simpli fied in the modern times by his worthy heir **Srimad Rajchandraji,** is produced here in chro-nological events of the glimpses of Bhagawan Mahavira's life in abridged form, just to present whatever possible within the limits of this one L.P.

IMPORTANT GUIDELINE

KINDLY PLAY THIS DISC AT ANY TIME BUT PREFERABLY IN THE SOLITUDE OF THE NIGHT OR EARLY MORNING HOURS. BURN AN AGARBATTI. TURN OFF THE LIGHTS. CLOSE YOUR EYES. LISTEN TO EVERY WORD AND SOUND AND YOU WILL FIND YOURSELF IN THE AGE & WORLD OF BHAGAWAN MAHAVIRA. AVOID LISTENING DURING MENSTURATION, WHILE SMOKING AND EATING AND WHEN IN FLIPPANT MOOD.

Script, Commentary, Spoken Word, Music Composition & Singing:
Prof. Pratapkumar J. Toliya M.A. (Hindi); M.A. (Eng.)
Sahitya Ratna, Radio Artiste & Exponent Of Meditational Music.

Accompanying Leading Voices: (Singing)
Smt. PAURAVI G. DESAI M.A. (Guj), Radio &, TV artiste & devoted Singer of high repute with melodious voice.

Commentary '.
Smt. KAILAS P. SANGANI
Announcer, All India Radio, Bombay.
Music Direction
Shri Navin Shah & Prof. Pratapkumar J. Toliya

"Copyright" Producers:
Vardhaman Bharati
Academy of Music, Meditation, Literature, Philosophy, Jainology & Research,
12, Cambridge Road,
Bangalore-8. (India)

ENG. / HINDI

महावीर दर्शन MAHAVIRA DARSHAN

महावीर दर्शन MAHAVIRA DARSHAN

"JINA - BHARATI"
Vardhaman Bharati International Foundation
Prabhat Complex, K.G. Road, Bangalore -560 009
1580, Kumaraswamy Layout, Bangalore - 560 078
(Phone : 2251552 / 6667882)

SRI KALPASUTRA

श्री कल्पसूत्रम् શ્રી કલ્પસૂત્ર

VARDHAMAN BHARATI INTERNATIONAL FOUNDATION

Prabhat Complex, K.G. Road, Bangalore-560009.
Phone : 080 22251552 / 26667882 / 65953440 / 9611231580

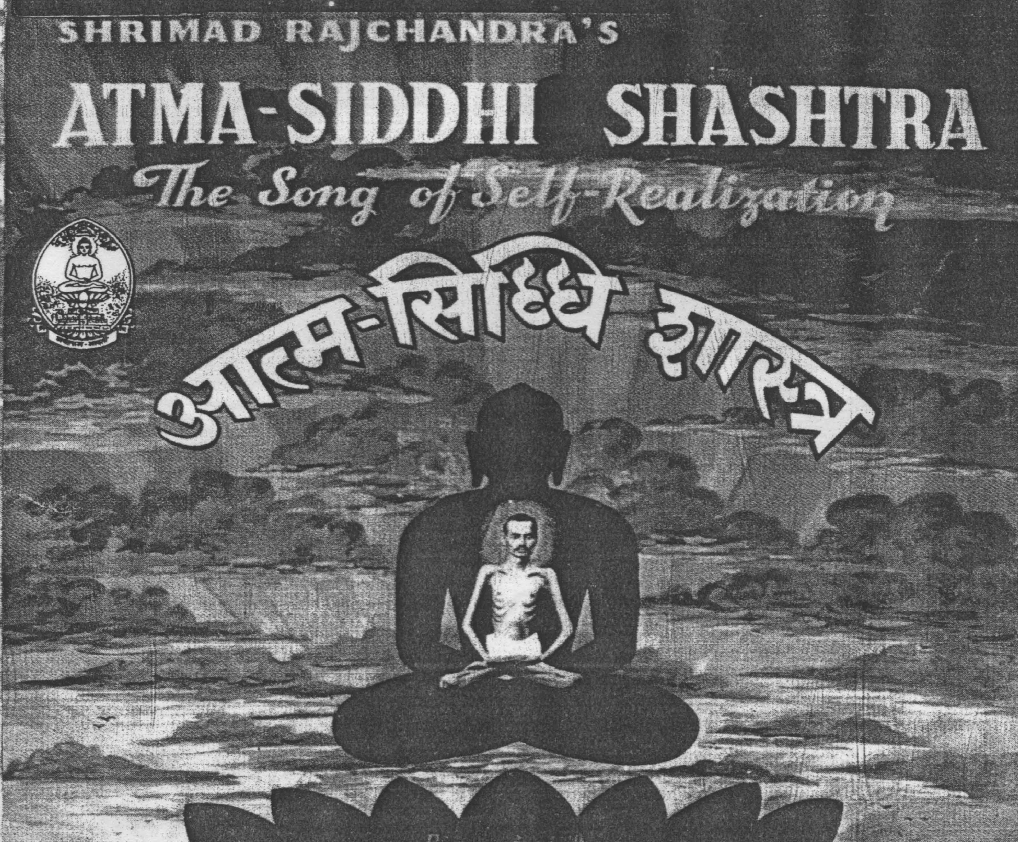

अनन्य आत्मशरणप्रदा सद्गुरुराजविदेह ।
पराभक्तिवश चरण में धरूँ आत्मबलि एह ॥

परमगुरु राजचन्द्र शरणापन्न योगीन्द्र युगप्रधान सहजानन्दघन

• सद्गुरु महिमा •

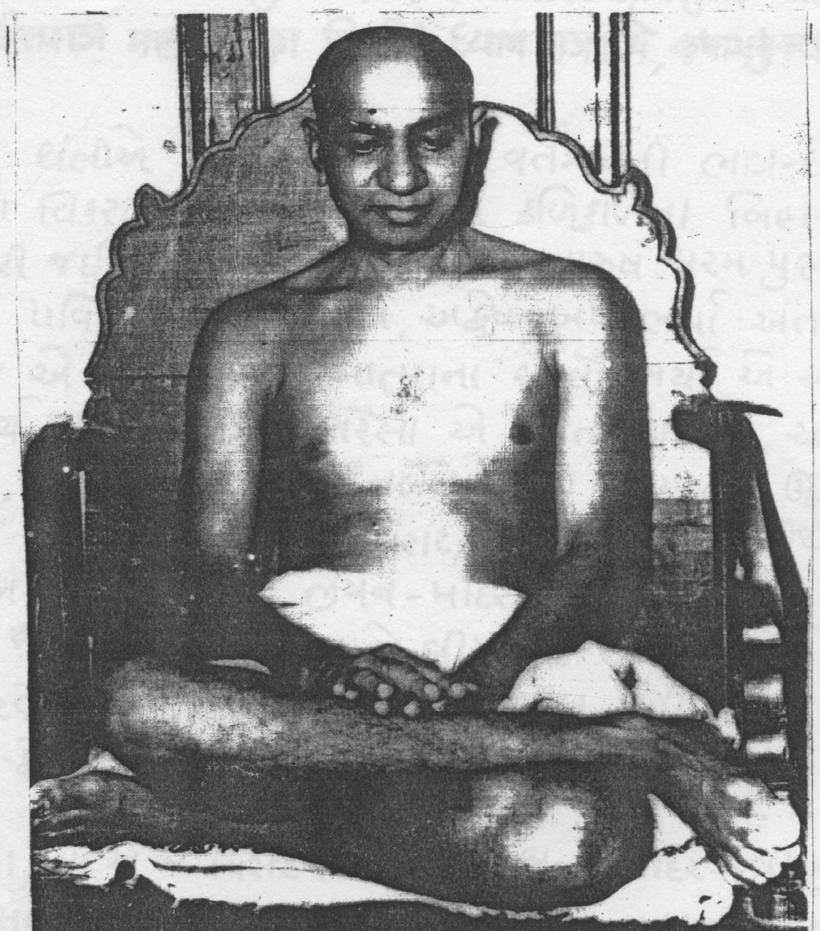

"गुलाब के फूल तुल्य, गुरु का दिल कोमल था
गंभीर धारा की भाँति, उनका सुयश उज्ज्वल था ।
मेरे लिये अप्राप्य है, गुरु का विराट व्यक्तित्व
गंगा के सलिल समान, उनका आचार निर्मल था ॥"
— साध्वी डा. श्री. प्रियलता श्री जी ।

कितने प्रसन्न, कितने प्रशान्त, कितने सहज, कितने सुशान्त !
बालवत् सरल, प्रबुद्ध और तरल, कहाँ मिलेंगे तुम्हें निशान्त ?
— अनंतयात्री, "निशान्त" ।

"JINA - BHARATI"
Vardhaman Bharati International Foundation
Prabhat Complex, K.G. Road, Bangalore - 560 009
1580, Kumaraswamy Layout, Bangalore - 560 078
(Phone 080-22251552, 26667882)

મહાવીર દર્શન મહાજીવન કથા : ~અતીતના અંતર્લોકમાં અંતર્યાત્રા : જન્માંતરોની પેલે પાર! (ધ્યાનસંગીત સહ)

પૂર્વભૂમિકા

-પૂર્વદૃષ્ટિ -

- कल्याण पादपारामं
- मंगलं भगवान वीरो
- वीरः सर्वसुरासुरेन्द्र
- તે ત્રિશલા તનયે. મન ચિંતવી
- વીતરાગ મહાવીરનું અંતર્ધ્યાન લગાવીએ, વિશુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની અંતર્જ્યોત જગાવીએ
- वीतराग महावीर का दिलमें ध्यान लगाइये, कषायमुक्त मुक्तिपंथ पर कदम बढ़ाते जाइये।

થંભીએ ઘડીભર તો આ વર્તમાનની ભાગ-દોડમાંથી ....
આ વિકરાળ વર્તમાનના-કરાલ કળિકાળના બિહામણા બહિર્જીવનમાંથી....
સરી જઈએ, સંચરી જઈએ—પુરાણ પુરુષ પરમ પુરુષ પ્રભુ-મહાપ્રભુ મહાવીરના
એ પવિત્રકાળના અભય, અદ્વેષ, અખેદભર્યા અંતર્જીવનમાં ....
— એ અંતર્લોકમાં, આત્માના આલોકભર્યા એ અસીમ અંતર્પ્રદેશમાં, અનંત
વીર્ય, અનંત સામર્થ્ય ભરેલા એ આત્મસાગરના રત્નગર્ભા અતલ ઊંડાણમાં!
હા, એ અંતર્સાગર, એ અંતર્લોક... એનું એ અતલ ઊંડાણ—જ્યાં વિલસી વિસ્તરી
રહ્યું છે એ પરમપુરુષનું વિરાટ, વિશાળ, સર્વોદય તીર્થ- ધર્મતીર્થમય વિશ્વતારક
જિનશાસનનું ભવ્ય જીવન-મંદિર—

"ભવિજન! મંદિર જુઓ વીરના રે લોલ (૨), કંઈ પ્રગટે અલૌકિક નૂર જો, ભવિજન!
ઝેરવેરથી આ વિશ્વ બહુ તરફડે રે લોલ, અહીં પ્રેમનો આનંદ ભરપૂર જો, ભવિજન!
રાગ-દ્વેષના વિકાર ઠામ ઠામ છે રે લોલ, અહીં અચળ અવિકારી સ્વરૂપ જો, ભવિજન!
ભવિજન! મંદિર જુઓ વીરના રે લોલ ....(૩) ......" (ચિત્ત)

હા, આ એ જ વિરાટ વિશાળ વટવૃક્ષ-શું મંદિર—વીરનું, વીરના ભવ્ય અવિભાજિત
શાસનનું...! અંતર્ ધ્યાન-આત્મધ્યાનના મહાશાસનનું...!! ૨૫૦૦—૨૬૦૦ વર્ષોથી
જે અંતર-સાગર-તળે રહ્યું ડૂબેલું—વિસ્મૃત, વિભાજિત, વેદનાગ્રસ્ત, પ્રાણગ્રસ્ત
બનીને !!!

સ્વયંના, સ્વક્ષેત્રના, આત્મપ્રદેશના અંત-ર્આલોકમાં, આત્માના અવિચ્છિન્ન
પ્રકાશમાં, એ વિસ્મૃત ભવ્ય મંદિરને એમ ડૂબેલું નિહાળ્યું વર્તમાનમાં—
પ્રભુવીરના જ એ પૂર્વકાળના એક લઘુશિષ્યે : કંટકોથી અવરાયેલું-ઢંકાયેલું,
અંતર-વ્રણોથી ઘવાયેલું, ખંડખંડ છિન્ન-ભિન્ન ને વિભાજિત થયેલું!

એ ક્ષત-વિક્ષત અવસ્થામાં એને એમ નિહાળીને એનું અંતર રડી ઊઠ્યું
હચમચી ઊઠ્યું, વલોવાઈ ઊઠ્યું... વેદનાથી વલોવાતા હૃદયે એણે કાળદોષભર્યા
આ કરાલ કળિકાળમાં આ જંબુ-ભરતમાં આવીને, એના મૂળ અખંડ અવિભાજિત

2A

(જિની અંગ્રેજીમાં ૧૫ સહ)

(ભૂલથી અંગ્રેજીમાં વધુ આવેલું પાનું)

"JINA - BHARATI"
Vardhaman Bharati International Foundation
Prabhat Complex, K.G. Road, Bangalore - 560 009
1580, Kumaraswamy Layout, Bangalore - 560 078
(Phone 080-22251552, 26667882)

• जे एगं जाणइ से सव्वं जाणइ' • જેણે આત્મા જાણ્યો તેણે સર્વ જાણ્યું •

महावीर दर्शन : MAHAVEER DARSHAN

MAGNIFICENT THRILLING, SUBLIMING LIFE STORY & SOUL-BASED MESSAGE

પ્રભુ જીવનની રોમાંચક, ઊર્ધ્વગામિની, આત્મ-કેન્દ્રિત, સર્વકલ્યાણકર, મહાનિર્જરા પ્રદાતા

(ધ્યાનસંગીતમય આત્મ-ધ્યાનયુક્ત સમગ્ર દર્શન) **મહાજીવન કથા** (ભક્તિયોગ (ચરણકરણાનુયોગ) કથાનુયોગ દ્રવ્યાનુયોગ (દર્શનચિંતન-ગણધરવાદ-આત્મસિદ્ધિ)

(પરમગુરુ-આજ્ઞા, અનુગ્રહ પ્રેરિત, ૨૫ વર્ષોના દેશ-વિદેશના કલ્પસૂત્ર-પર્યુષણ પ્રવચન-સત્રો, પ્રભુચરિત્ર ગ્રંથો, સ્વયં ધ્યાન-ચિંતનો-અધ્યયનો પર આધારિત)

પ્રધાન આધાર : યુગપ્રધાન શ્રુતકેવલી આચાર્યશ્રી ભદ્રબાહુનું 'કલ્પસૂત્ર'

પ્રત્યક્ષ-પરોક્ષ દૃષ્ટિ-પ્રદાન : પરમકૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીનાં 'વચનામૃત' આદિ, યો.યુ. શ્રી સહજાનંદઘનજી ભદ્રમુનિના કલ્પસૂત્ર-પ્રવચન અને પ્રત્યક્ષ સમાગમ, પ્રજ્ઞાચક્ષુ ડૉ. પં. શ્રી સુખલાલજીનાં 'દર્શન-અને-ચિંતન' લેખાદિ + પ્રત્યક્ષ વિમર્શ અન્ય અનેક સંતો, વિદ્વદ્જનો સાથેની અનુચિંતનાઓ અને વિવિધ પરિસંવાદો.

પ્રથમ નિર્માણ : 'મહાવીર દર્શન' હિન્દી રેકર્ડ : ૨૫૦૦મો ભ. મહાવીર નિર્વાણોત્સવ.

પ્રથમ અભૂતપૂર્વ વિશાળ મંચ પ્રસ્તુતિકરણ : ૨૬૦૦મો ભ. મહાવીર જન્મોત્સવ કલકત્તા

દેશ વિદેશની અનેક સ્થાનોની પ્રસ્તુતિઓ પછી વિસ્તૃત રજૂઆત : 'ચિંતન', મુંબઈ ૨૦૧૦.

(મૂળ હિન્દી, અંગ્રેજી પ્રસ્તુતિઓ પછી હવે માતૃભાષા ગુજરાતીમાં વિશેષ રજૂઆત)

(વિસ્તૃત અવધિ ૭ કલાક, સંક્ષિપ્ત ૨ કલાક)

• પરિકલ્પના •

પદો, ગીતો : શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી, મહાયોગી આનંદઘનજી, યો.યુ. સહજાનંદઘનજી, ઉપા. અમરમુનિ, સ્વયં અને વિશેષતઃ શ્રી શાંતિલાલ શાહ.

આલેખન : સંપાદન : સંકલન

પ્રા. પ્રતાપકુમાર જમનાદાસ ટોલિયા

ગુજરાતી અનુવાદ: શ્રીમતી સુમિત્રા પ્ર. ટોલિયા . અંગ્રેજી: સ્વ.કુ. પારુલ ટોલિયા

એલ.પી. + સી.ડી. રેકર્ડો સહ સ્વાધિકાર નિર્માતા-પ્રસ્તોતા-પ્રકાશક: 'જિનભારતી', બેંગલોર

Vardhaman Bharati Intl. Fn. Prabhat Complex, K.G. Rd. BANGALORE-560009

સંપર્કસૂત્ર: Ph. 080-26667882/22251552/9611231580. E-mail: pratapkumartoliya@gmail.com

notes

મહાવીર દર્શન મહાજીવન કથા

~ અતીતના અંતર્લોકમાં અંતર્યાત્રા : જન્માંતરોની પેલે પાર ! ~ પરમકૃપાળુની મંગળીએ (ધ્યાનસંગીત સહ)

પૂર્વભૂમિકા

(પૂર્વદર્શન • અર્પણ)

ભવ્ય મંગલસ્વરૂપને બહાર ઊપર ખેંચી લાવીને વર્તમાનમાં મૂક્યું ... એમાંનો અંતર્ઘોષ સ્વયં સુણ્યો અને સર્વ જગને સુણાવ્યો - પ્રતિધ્વનિત કર્યો —

"जे एगं जाणइ से सव्वं जाणइ. ..." (આચારાંગ સૂત્ર)

"જેણે આત્મા જાણ્યો, તેણે સર્વ જાણ્યું ..." (નિર્ગ્રંથ પ્રવચન)

— આત્માના આ વિસ્મૃત સ્વરૂપની, આત્માના નિજધર્મ - જિનધર્મ - ની એણે આહલેક જગાવી, ધર્મના નામે ચાલેલા અધર્મોને તોડતી - પડકારતી —

"કળિકાળ આ જંબૂ - ભરતે, દેહ ધર્યો નિજ - પર - હિત શરતે
રાજ્યું મોહ અંધારું હો, કૃપાળુ દેવ ! જિનેશ્વર દેવ !!
ધર્મ - ઢોંગને દૂર હટાવી, આત્મધર્મની જ્યોત જગાવી,
કર્યું ચેતન - જડ ન્યારું હો, કૃપાળુ દેવ ! જિનેશ્વર દેવ !! ..."
(શ્રી સહજાનંદઘનજી)

— આપણે પહોંચવું છે - કળિકાળસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્ય પછીના આ આત્મધર્મ - જ્યોત જગાવનાર બીજા પ્રકટ ને ગુપ્ત યુગપુરુષે - સત્પુરુષે - જગાવેલી મહાવીરના મહાજીવનની એ મહાજ્યોતના આલોક (પ્રકાશ) માં - એ અનંત, અદ્ભુત આત્મપ્રકાશના અંતર્લોકમાં - સૌ પ્રારંભે વિસ્મૃત, વિભાજિત અને વિશૃંખલિત બનેલા એવા વીરશાસન વિષેની એમની પેલી અંતર્વેદનાનું અવગાહન કરીને -

"વર્તમાનમાં જૈનદર્શન એટલું બધું અવ્યવસ્થિત અથવા વિપરીત સ્થિતિમાં જોવામાં આવે છે કે, તેમાંથી જાણે જિનને × × × × × × ગયો છે, અને લોકો માર્ગ પ્રરૂપે છે. બાહ્ય કુટારો બહુ વધારી દીધો છે, અને અંતર્માર્ગનું ઘણું કરી જ્ઞાન વિચ્છેદ જેવું થયું છે. ××××× અને જૈનમાર્ગમાં ઘણા વર્ષ થયાં તેવું (મોટા આચાર્યો કે માર્ગજ્ઞાતા સત્પુરુષો થયાનું) બન્યું દેખાતું નથી. જૈનમાર્ગ પ્રજા પણ ઘણી થોડી રહી છે, અને તેમાં સેંકડો ભેદ વર્તે છે, એટલું જ નહીં પણ 'મૂળમાર્ગ'ની સન્મુખની વાત પણ તેમને કાને નથી પડતી, અને ઉપદેશકના લક્ષમાં નથી, એવી સ્થિતિ વર્તે છે. તેથી ચિત્તમાં એમ આવ્યા કરે છે કે જો તે માર્ગ વધારે પ્રચાર પામે તો તેમ કરવું, નહીં તો તેમાં વર્તતી પ્રજાને મૂળલક્ષપણે દોરવી. આ કામ ઘણું વિકટ છે. વળી જૈનમાર્ગ પોતે જ સમજવો તથા સમજાવવો કઠણ છે. સમજાવતાં આડાં કારણો આવીને ઘણાં ઊભાં રહે, તેવી સ્થિતિ છે ××× જો આ કાર્ય આ કાળમાં અમારાથી કંઈ પણ બને તો બની શકે; નહીં તો હાલ તો મૂળમાર્ગ સન્મુખ થવા માટે બીજાનું પ્રયત્ન કામ આવે તેવું દેખાતું નથી. ઘણું કરીને મૂળમાર્ગ બીજાના લક્ષમાં નથી, તેમ તે હેતુ દૃષ્ટાંતે ઉપદેશવામાં પરમશ્રુત આદિ ગુણો જોઈએ છે, તેમ જ અંતરંગ કેટલાક ગુણો જોઈએ છે, તે અત્ર છે એવું દૃઢ ભાસે છે. ×××× અમે ધારીએ છીએ તેમ સર્વસંગપરિત્યાગાદિ થાય તો હજારો માણસો મૂળમાર્ગને પામે, અને હજારો માણસ તે માર્ગને આરાધી સદ્ગતિને પામે એમ અમારાથી થવું સંભવે છે."
(શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર વચનામૃત ૭૦૮)

~~આચાર દર્શન મહાજીવન કથા~~

~ અતીતના અંતર્લોકમાં અંતર્યાત્રા : જન્માંતરોની પેલે પાર! ~ પરમકૃપાળુની આગળ (ધ્યાનસંગીત સહ)

પૂર્વભૂમિકા

વેદનાનો વેગ — (પૂર્વદર્શન કરતા) વ્યથિત હૈયે કરેલું, વર્તમાનના વિપરીત, વિશ્રૃંખલિત વીરશાસનનું અંતર વલોવતું વાસ્તવ ચિત્રણ !!

વીતરાગ આજ્ઞાવિહીન મત મતાંતર

" અત્યારે વીતરાગ દેવને નામે જૈનદર્શનમાં એટલા બધા મત ચાલે છે કે તે મત, તે મતરૂપ છે, પણ સતરૂપ જ્યાંસુધી વીતરાગ દેવની આજ્ઞાનું અવલંબન કરી પ્રવર્તતા ન હોય ત્યાં સુધી કહી શકાય નહીં.

" એ મતપ્રવર્તનમાં મુખ્ય કારણો મને આટલાં સંભવે છે : (૧) પોતાની શિથિલતાને લીધે કેટલાક પુરુષોએ નિર્ગ્રંથદશાની પ્રાધાન્યતા ઘટાડી હોય. (૨) પરસ્પર બે આચાર્યોનો વાદવિવાદ. (૩) મોહનીય કર્મનો ઉદય અને તે રૂપે પ્રવર્તન થઈ જવું. (૪) ગ્રહ્યા પછી તે વાતનો માર્ગ મળતો હોય તો પણ દુર્લભબોધિતાને લીધે ન ગ્રહવો. (૫) મતિની ન્યૂનતા (૬) જેના પર રાગ તેના છંદમાં પ્રવર્તન કરનારાં ઘણાં મનુષ્યો. (૭) દુઃસમ કાળ અને (૮) શાસ્ત્રજ્ઞાનનું ઘટી જવું.

× × × × × × × ×

" ....અને વીતરાગની આજ્ઞામાં જેણે પોતાનો આત્મા સમર્પ્યો છે તેવા પણ તે આંગળીએ ગણી લઈએ તેટલા હશે! બાકી તો દર્શનની દશા જોઈ કરુણા ઊપજે તેવું છે"

(શ્રીમદ્ રાજ. વચનામૃત ૪૦) (૧૦૧)

તત્ત્વાવબોધ જ્ઞાનવર્ધક

" મહાવીર ભગવંતના શાસનમાં બહુ મતમતાંતર પડી ગયા છે, તેનું મુખ્ય આ એક કારણ પણ છે કે તત્ત્વજ્ઞાન ભણીથી ઉપાસક વર્ગનું લક્ષ્ય ગયું. માત્ર ક્રિયાભાવ પર રાચતા રહ્યા; જેનું પરિણામ દૃષ્ટિગોચર છે. વર્તમાન શોધમાં આવેલી પૃથ્વીની વસતિ લગભગ દોઢ અબજની ગણાઈ છે તેમાં સર્વ ગચ્છની મળીને જૈનપ્રજા માત્ર વીશ લાખ છે. એ પ્રજા તે શ્રમણોપાસક છે. એમાંથી હું ધારું છું કે નવ તત્ત્વને પઠનરૂપે બે હજાર પુરુષો પણ માંડ જાણતા હશે! જ્યારે આવી પતિત સ્થિતિ તત્ત્વજ્ઞાન સંબંધી થઈ ગઈ છે ત્યારે જ મતમતાંતર વધી પડ્યા છે. એક લૌકિક કથન છે કે 'સો શાણે એક મત' તેમ અનેક તત્ત્વવિચારક પુરુષોના મતમાં ભિન્નતા બહુધા આવતી નથી." (શ્રી.રાજ.વચનામૃત શિક્ષાપાઠ ૯૭)(૧૯૮)

એક મહાન સમાજ-સ્થાપનાની અગત્યતા!

" ...××× પરંતુ સર્વજ્ઞ ભગવાનનું કહેલું ગુપ્ત તત્ત્વ પ્રમાદસ્થિતિમાં આવી પડ્યું છે, તેને પ્રકાશિત કરવા તથા પૂર્વાચાર્યોનાં ગૂંથેલાં મહાન શાસ્ત્રો એકત્ર કરવા, પડેલા ગચ્છના મતમતાંતરને ટાળવા તેમજ ધર્મવિદ્યાને પ્રફુલ્લિત કરવા એક મહાન સમાજ સદાચરણી શ્રીમંત અને ધીમંત બન્નેએ મળીને સ્થાપન કરવાની અવશ્ય છે એમ દર્શાવું છું. પવિત્ર સ્યાદ્વાદમતનું ઢંકાયેલું તત્ત્વ પ્રસિદ્ધિમાં આણવા જ્યાં સુધી પ્રયોજન નથી, ત્યાં સુધી શાસનની ઉન્નતિ પણ નથી. લક્ષ્મી, કીર્તિ અને અધિકાર સંસારી કળાકૌશલ્યથી મળે છે, પરંતુ આ ધર્મકળાકૌશલ્યથી તો સર્વ સિદ્ધિ સાંપડશે! મહાન સમાજના અંતર્ગત ઉપસમાજ સ્થાપવા. મતમતાંતર તજી, વાડામાં બેસી રહ્યા કરતાં એમ કરવું ઉચિત છે.

(વિશદ અનુસંધાન → (૭B))

પૂર્વભૂમિકા

(પૂર્વદર્શન)

– આવી પરમકરુણા અને અંતર્વેદના ભરેલા એ યુગદ્રષ્ટા સત્પુરુષની આંગળી ઝાલીને અંતર અવગાહન કરતાં, વીરશાસનની પૂર્વોક્ત સર્વ વિશૃંખલતાઓ ને વર્તમાનની વિકરાળતાઓ વટાવીને, યુગયુગોથી વિસ્મૃત અને સાગરતળે લુપ્ત એ આત્મધ્યાનમય વીરમંદિરને શોધવા, નિહાળવા, માણવા ને ભેટવા આપણે તેમની સંગે ચાલીશું ..... અને અંતે પહોંચીશું એ મહામંદિરમાં વિરાજેલા પરમપુરુષ પ્રભુ મહાવીરના એ મહાજીવનના દર્શનમાં, આત્મ-દર્શનમાં, મહાવીરદર્શનમાં!

પણ પળભર થોભો !

ત્યાં પહોંચવા માટેના પ્રસ્થાન પૂર્વે સુદૂરથી સંભળાઈ રહી છે એક અનોખી સત્યકથા .....

એ સત્યકથા આપણને પ્રથમ લઈ જાય છે એક નિરાળી સૃષ્ટિમાં :~

"હજારો વર્ષ પુરાણી વાત છે. કહે છે કે પરમાત્માનું એ મંદિર ઊંડા સાગરમાં ડૂબી ગયું હતું અને ન જાણે કેટલાં વર્ષો સુધી એ મંદિર ત્યાં સમુદ્રમાં ઊંડે ડૂબેલું જ રહ્યું .....

" હું મારા પંચ પ્રમાદોની મહાનિદ્રામાં આરામથી સૂતો હતો, ત્યારે મને પરમાત્માના એ મંદિરના શિખરો પરની ઘંટડીઓનો અવાજ સંભળાયો ..... હું ચોંક્યો, જાગી ઊઠીને ચાલી પડ્યો એ જાદુભરેલા, આકર્ષણભરેલા, માધુર્યપ્રકાશભરેલા અવાજ ભણી અને એ સંગીતમય સૂરસથવારે સાગરકિનારે પહોંચ્યો તો જોયું કે ત્યાં પ્રથમથી જ હજારો લોકો બીજા પણ ઊભેલાં છે... તેઓ પણ સમુદ્રભીતરથી આવી રહેલ આ મધુરિમ સ્વર ભણી જવા ઇચ્છતા હતા, પણ એ સૌ ડરી રહ્યાં હતા : "સાગરની યાત્રા ખતરાઓથી-ભયોથી ભરેલી છે... ક્યાંક ડૂબી જવાશે તો?" – આવી અકર્મણ્ય આશંકા સાથે, ભયગ્રસ્તતાથી સંશયાત્મા બનીને આ હજારો લોકો હજારો વર્ષોથી ત્યાં ઊભા હતા.... શા માટે? પેલા અવાજમાં, એ મધુરિમ સ્વરના શ્રવણમાં, એવો કોઈ જાદુ હતો ! એ જાણે સાદ પાડી નિમંત્રી રહ્યો હતો:

"पाना हो तो चल गहराई में ... साहिल के लिये बेताब न हो ....!"

"મેં તો એ સંગીતના સાદનો પડકાર ઝીલી લીધો... ઝટ દઈને મેં કિનારા પર લંગારાયેલી નૌકાનું લંગર ખોલ્યું .... તેમાં છલાંગ મારી અને નૌકા હવા તથા પાણી સાથે વાતો કરવા લાગી... નૌકા આગળ ચાલી — સતત, સુદૂર, ખૂબ ઊંડાણ સુધી.... પેલા અગમ્ય અવાજને સાંભળતો જેમ જેમ એ ઊંડાણે આગળ વધ્યો કે... ... આ શું ?... એ અવાજ સંભળાતો અચાનક બંધ થઈ ગયો...! હું ગભરાઈ ગયો ભયભીત થઈ ગયો.... જે સંગીતની શોધમાં, જે અવાજના આકર્ષણમાં હું આટલે દૂર ચાલ્યો આવ્યો હતો, ત્યાં તો નિપટ અંધારું છવાઈ ગયું છે ! ન કોઈ

notes

મહાવીર દર્શન મહાપ્રભુની કૃપા

~ અતીતના અંતર્લોકમાં અંતર્યાત્રા : જન્માંતરોની પેલે પાર ! ~ પરમકૃપાળુની આંગળીએ (ધ્યાન સંગીત સહ)

પૂર્વભૂમિકા

(· પૂર્વધ્વનિ ·)

અવાજ છે, ન કોઈ ટાપુ છે, ન કોઈ સંગીત ....!!.... પરંતુ હું એટલો દૂર નીકળી ગયો હતો કે પાછા ફરવાનો કોઈ માર્ગ બચ્યો નહીં — સાત સમુંદરની વચ્ચે માણસ ચાલ્યો જાય પછી શી રીતે ખબર પડે કે એ ક્યાંથી આવ્યો હતો અને એણે ક્યાં જવાનું છે.?

નિઃશબ્દ શૂન્યતામાં થોડી ક્ષણો વીતી.....

પણ પછી ધીમે ધીમે સાગરના અતલ ઊંડાણેથી એક જુદો જ ઘનગંભીર મહાઘોષ સંભળાવા લાગ્યો, જે એ વિસ્મૃત મહામંદિરના સૃષ્ટા મહામાનવનો હતો:—

"હું કોણ છું ? ક્યાંથી આવ્યો ? .... પૂર્વ દિશામાંથી, પશ્ચિમ દિશામાંથી, ઊર્ધ્વ દિશામાંથી, અધોલોકસૃષ્ટિમાંથી ?...ક્યાંથી ?....મારું સાચું, સાર્થક સ્વરૂપ શું ?" (આચારાંગ સૂત્ર)

— અને એ મહામાનવના એ મહાઘોષનો પ્રતિઘોષ પાડી રહ્યો હતો — તેનો પેલો સજગ, સુગુપ્ત, પૂર્વનો લઘુ શિષ્ય અંતેવાસી :—

"હું કોણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ?
કોના સંબંધી વળગણા છે ? રાખું કે એ પરિહરું... ?" (શ્રીમદ્ : બહુ પુણ્ય...)

"मैं कौन हूँ ? आया कहाँ से ? क्या स्वरुप है मेरा सही ?.. (आत्मखोज)
कौन देश से आये मुसाफिर ? कौन देश है जाना ?
भूल गया क्या राह में आकर, चाहे किसको पाना ? कौन देश है जाना ?"
(ધ્યાનસંગીત)

— ધીરે ધીરે વિસ્તરતા જતા આ મહાઘોષ — પ્રતિઘોષોએ મને હચમચાવી મૂક્યો.....

એના ઉદ્‌ગમના સ્રોતને, મૂળને શોધવા જવાની ઉત્કંઠા જાગી, તેને આત્મસાત્ કરીને જ જંપવાનો મહાસંકલ્પ ઊઠ્યો :—

"बैठे हैं / आये हैं तेरे दर पे, तो कुछ करके उठेंगे।
या वस्ल ही हो जायगा, या मरके उठेंगे ॥" (સ્વામી રામતીર્થ)

— અને 'કરેંગે યા મરેંગે'ની સંકલ્પનાએ, આ દ્વાર ખખડાવવાની જિજ્ઞાસાએ પરમગુરુના કૃપાનુગ્રહને ઢંઢોળ્યો, ઢંઢોળાવ્યો ને પમાડ્યો ! 'Knock ! and the doors will be thrown open unto you !'

— ને ખોલી દીધાં બંધ દ્વાર, બંધ કમાડ, યુગયુગો-ભવભવોથી બંધ રહેલા અંતર્દૃષ્ટિ-અંતર્લોકનાં મહાદ્વાર.....

એ અદ્‌ભુત આનંદ-દ્વારને : અંતર્ધ્યાનનાં દ્વારને ખોલતા એક ટાપુ પર પરમગુરુના એ કૃપાનુગ્રહે મને લાવી મૂક્યો...

એ અજ્ઞાત, અજાણ્યા ટાપુ પર પગ મૂકતાં જ અનુભવી પરમ શાંતિ, notes

મહાવીરદર્શન મહાજીવન કથા

અતીતના અંતર્લોકમાં અંતર્યાત્રા : જન્માંતરોની પેલે પાર ! ~ પરમકૃપાળુની આંગળીએ... (ધ્યાનસંગીત સહ)

પૂર્વભૂમિકા

(પૂર્વદર્શન)

પરમ સમાધિ, પરમ આનંદધારા ! એ અપૂર્વ હતી - પૂર્વે કદીય, ક્યારેય, ક્યાંય નહીં અનુભવેલી ..... ("આગી શાંતિ અપૂર્વ રે........ ")

એ શાંતિ-સમાધિમાંથી ધીમે ધીમે પુનઃ ઊઠવા લાગ્યો પેલો બંધ પડી ગયેલો અને મને અજ્ઞાતની શોધમાં દોરી જઈ રહેલો અવાજ ... વીરના અંતર્લોકના મહામંદિરની સુરીલી ઘંટડીઓનો મધુરિમ સંગીત-ધ્વનિ-સ્વર ......

પરમાનુગ્રહ મને દોરી રહ્યો, ધકેલતો રહ્યો એ મધુર-બહિર્નાદના પછી અંતર્નાદ ને અનાહત નાદ ભણી .... અને ...... અને ....

એક ધન્ય દિને નિહાળ્યું કે પરમાત્માનું એ વિસ્મૃત, જળનિમગ્ન, અંતર્લોકનું મહા-મંદિર હવે જળના, સાગરતળના ઊંડાણેથી ધીરે ધીરે ઉપર ઊઠી રહ્યું છે.... .... અને ઉપર ખેંચી રહ્યા - ઉઠાવી - ઉદ્ધારી રહ્યાં છે પેલા પ્રકાશપુરુષ, યુગદ્રષ્ટા પરમગુરુ.....

મંદિર પૂરું ને પૂરું ઉપર ઊઠતું સાક્ષાત્ થઈ ગયું, તેમાંથી સદાસતત પ્રતિધ્વનિત થતો ઊઠી રહ્યો હતો પેલો સંગીતમય મહાઘોષ :—

"હું કોણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ?"

— આ મહાઘોષનું શ્રવણ હચમચાવી રહ્યું છે, ઢંઢોળી રહ્યું છે, ઝંકૃત કરી રહ્યું છે મારા સમગ્ર અંતરસ્વરૂપના પ્રત્યેક અણુ-રેણુ-પરમાણુને !

આ અભિનવ, પૂર્વે અદૃષ્ટ, અલૌકિક નૂરભર્યા મંદિરનું મહાદર્શન આનંદથી ભરી રહ્યું છે મારા સારાયે અસ્તિત્વને.... અને એ અંતર્લોકના ઊંડાણમાં હું પામી રહ્યો છું —

"जिन खोजा तिन पाईया, गहरे पानी पैठ ।
मैं बौरी ढूंढन चली और रही किनारे बैठ ।" (કબીર)

કિનારે ઊભેલા પેલા હજારો હજાર સંશયાત્મા લોકોને મારાથી કહેવાઈ ગયું, નિમંત્રણ અપાઈ ગયું આ પરમ આનંદદીના અનુભવની મસ્તીમાં —

"सीप किनारे चमकीले हैं, चुनकर क्यों पछताना ?
यदि तू चाहे मोती लेने, गहरे पानी आना, कौन दूर है जाना ?"

આ ગહનજળનો સાગર - આનંદ સાગર - સ્વયંના જ ઊંડાણેથી પ્રગટેલો - જાગેલો આત્મસાગર દર્શાવ્યો હતો — પ્રકાશપુરુષ પરમગુરુએ : પ્રભુવીરના જ શ્રીમુખેથી જીવનરહસ્યો સુણી ચૂકેલ એવા તેમના એ લઘુતાભર્યા લઘુ શિષ્યે અને આ કાળના સમગ્રતાભરેલા મહાવીરજીવનદર્શનના દ્રષ્ટા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ.

~ તેમના એ દિવ્ય અંતર્દર્શનના પ્રકાશમાં આપણે પ્રવેશ કરીશું મહાવીર જીવનના મહાદર્શનમાં, મહાવીર દર્શનમાં, તેમનો એ સાદ સાંભળી આપણા શુદ્ધ સિદ્ધ સ્વરૂપને જગાવતા : "સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય ... નિમિત્તાધીપપધ...

મહાવીરદર્શન મહાજીવન: મહાવીરના મહાજીવનના અંતર્લોકમાં આત્મ-યાત્રા: — પરમ કૃપાળુની આંગળીએ. (ધ્યાનસંગીત સાથે)

પૂર્વભૂમિકા (સમાપન)

એ સદ્‌ગુરુઆજ્ઞાપૂર્વક આપણે 'જિનદશા'નું મહાવીરજીવનદર્શન દ્વારા દર્શન કરવા અને આપણી નિજદશાને તેમાં જગાડવા, આ ધ્યાનલોકની અંતર્યાત્રા કરીશું 'મહાવીર દર્શન'ની — સર્વકાંઈ, સમગ્રપણે વિસ્મૃત કરીને, અનન્ય ભાવે જિનચરણે — સદ્‌ગુરુ ચરણે સંપૂર્ણ સમર્પણ કરીને:

- "अन्यथा शरणं नास्ति त्वमेकं शरणं मम। तस्मात् कारुण्यभावेन रक्ष रक्ष जिनेश्वर!"
- "अनन्य आत्मशरणप्रदा सद्‌गुरु राज विदेह, पराभक्ति वश चरणमें धरुं आत्मबलि एह॥"

જિનશરણ — સદ્‌ગુરુશરણ અને આત્મ-સ્મરણ: જેનો જિનાજ્ઞા આધાર છે —

- "जे एगं जाणइ, से सव्वं जाणइ...." જેણે આત્મા જાણ્યો, તેણે સર્વ જાણ્યું"

તો જિનદર્શનમાં આ નિજદર્શન કરવા, 'મહાવીર દર્શન'માં આ આત્મ-દર્શન કરવા — આ આત્માને જાણવા — પોતાથી જ પોતાને ઓળખવા-પામવા....

— ક્રિયાજડતા ને શુષ્કજ્ઞાનના બંને એકાંગી એકાંતિક કિનારા છોડીને, બંનેની મધ્યની ભાવ-ધારા, ધ્યાન-ધારામાં વહીને: અનુભૂતિધારા, પ્રતીતિધારા, લક્ષ્યધારાને પકડીને આપણે પહોંચવું છે —

— પેલા અસંગ, એકાકી દ્વીપ પર.....

— એ વિસરાયેલા દ્વીપ પરના, વિસરાઈ ગયેલા-ખોવાઈ ગયેલા વીરમંદિરના — અંતરમંદિરના બંધદ્વાર આપણે ખખડાવવા ને ખોલવા છે.....

— જુઓ! પરમ પુરુષનો પેલો પરમાનુગ્રહ ભરેલો પ્રકાશ આપણને દોરવા ત્યાં પથરાઈ રહ્યો છે......

— સુણો! એ પરમપુરુષનો અંતર્ઘોષ અને એ અગમ-મંદિરની ઘંટડીઓનો નાદ આપણને નિમંત્રી રહ્યો છે... ત્યાં ખેંચી રહ્યો છે....

— એ અંતર-મંદિર...! એ દિવ્ય પ્રકાશ....!! એ અંતર્નાદ — અનહદ નાદ — હદની પેલે પારનો નાદ.... આહતોની બહારનો અનાહત નાદ...!!! જેનો પુનઃ પુનઃ ઘોષ-પ્રતિઘોષ ઊઠી રહ્યો છે પળે પળે "जे एगं जाणइ से सव्वं जाणइ...!"

— આપણા આ ખોવાયેલા 'એક'ને, ભૂલાયેલા 'આતમરામ'ને શોધવા ને ભેટવા પરમાત્મા મહાવીરના અંતર્દર્શનમાં પોતાનું જ અનંત ઐશ્વર્યભર્યું આત્મસ્વરૂપ નિહાળવા, પોતે જ પોતાનો સંગ માણવા, પરમપુરુષના પ્રકાશ અને નાદની આંગળી પકડીને એને પોતાનામાં જ પામવા ને સર્વ પરમાં ય એને જોવા, 'જાણભેદુ' એ પરમ પ્રભુ જેમ નિજમાં ને બીજામાં એને નીરખવા, ઘડીભર કાયાના, મનના, વચનના કોટડેથી એને જેલમુક્ત કરી, અંતર્મૌનમાં લાવી આપણે આ સ્થૂલ દેહ અને સ્થૂલ ભવનને છોડીને આપણે પ્રવેશીશું સુદૂર અતીતના મહાવીરના મહાજીવનના દર્શનમાં.....વર્તમાનની પેલે પારના પુરાણ પુરુષના એ પાવન કાળમાં!

'જે એકને — આત્માને જાણે છે, તે નિજ-પર સર્વમાં — સામામાં પોતાને જ દેખે — સર્વમાં સમદૃષ્ટિ ધો' આ વચનને હૃદયે ભજે છે તે પોતાનું જ દર્શન કરે છે આ મહાવીરદર્શનમાં

~~॥महावीरस्वामी नयनपथगामी भवतु मे॥~~

અંતર્યાત્રા સંદર્ભ: શ્રીમદ્-દર્શન અનુમોદક (...ા સાંચા મિલ ગયા — નિશ્રી ચન્દ્રમલ, જોધપુર.) નવલેખન 6-2-11 બેંગલોર

મહાવીર દર્શન (અનુચિંતન)

વેદનાના વેગ—વ્યથિત હૈયે કરેલું વર્તમાનના વિપરીત વિશૃંખલિત જિનશાસનનું અંતર વલોવતું વાસ્તવ ચિત્રણ !!

[પૃ.3Aનું અનુસંધાન]

(※) કરતાં એમ કરવું ઉચિત છે. હું ઈચ્છું છું કે તે કૃત્યની સિદ્ધિ થઈ જૈનાંતર્ગચ્છ મતભેદ ટળો, સત્ય વસ્તુ ઉપર મનુષ્યમંડળનું લક્ષ આવો; અને મમત્વ જાઓ!"

(શ્રી રાજ. વચનામૃત, શિક્ષાપાઠ ૯૯) (૧૨૭-૨૮)

સત્યધર્મ સંસ્થાપના-પ્રવર્તના

(પ્રાપ્ત પત્ર એક મહાશયને) "હું કેવળ હૃદયત્યાગી છું. થોડી મુદતમાં કંઈક અદ્ભુત કરવાને તત્પર છું. સંસારથી કંટાળ્યો છું.

"હું બીજો મહાવીર છું, એમ મને આત્મિક શક્તિ વડે જણાયું છે. મારા ગ્રહ દશ વિદ્વાનોએ મળી પરમેશ્વરગ્રહ ઠરાવ્યા છે. સત્ય કહું છું કે હું સર્વજ્ઞ સમાન સ્થિતિમાં છું. વૈરાગ્યમાં ઝીલું છું. — આશુપ્રજ્ઞ રાજચંદ્ર

"દુનિયા મતભેદના બંધનથી તત્ત્વ પામી શકી નથી. સત્ય સુખ અને સત્ય આનંદ તે આમાં નથી. તે સ્થાપન થવા એક ખરો ધર્મ ચલાવવા માટે આત્માએ ઝંપલાવ્યું છે. જે ધર્મ પ્રવર્તાવીશ જ.

"મહાવીરે તેના સમયમાં મારો ધર્મ કેટલાક અંશે ચાલતો કર્યો હતો. હવે તેવા પુરુષોના માર્ગને ગ્રહણ કરી શ્રેષ્ઠ ધર્મ સ્થાપન કરીશ.

"અત્રે એ ધર્મના શિષ્યો કર્યા છે. અત્રે એ ધર્મની સભા સ્થાપન કરી લીધી છે.

"સાતસેં મહાનીતિ હમણાં એ ધર્મના શિષ્યોને માટે એક દિવસે તૈયાર કરી છે.

"આખી સૃષ્ટિમાં પર્યટન કરીને પણ એ ધર્મ પ્રવર્તાવીશું. તમે મારા હૃદયરૂપ અને ઉત્કંઠિત છો એટલે આ અદ્ભુત વાત દર્શાવી છે. અન્યને નહીં દર્શાવશો.

"તમારા ગ્રહ મને અહીં વળતીએ બીડી દેશો. મને આશા છે કે તે ધર્મ પ્રવર્તાવવામાં તમે મને ઘણા સહાયક થઈ પડશો; અને મારા મહાન શિષ્યોમાં તમે અગ્રેસરતા ભોગવશો. તમારી શક્તિ અદ્ભુત હોવાથી આવા વિચાર લખતાં હું અટક્યો નથી.

"હમણાં જે શિષ્યો કર્યા છે તેને સંસાર ત્યાગવાનું કહીએ ત્યારે ખુશીથી ત્યાગે એમ છે. હમણાં પણ તેઓની ના નથી; ના આપણી છે. હમણાં તો સો બસો ચોતરફથી તૈયાર રાખવા કે જેની શક્તિ અદ્ભુત હોય.

"ધર્મના સિદ્ધાંતો દૃઢ કરી, હું સંસાર ત્યાગી, તેઓને ત્યાગાવીશ. કદાપિ હું પરાક્રમ ખાતર થોડો સમય નહીં ત્યાગું તોપણ તેઓને ત્યાગ આપીશ.

"સર્વ પ્રકારથી હું સર્વજ્ઞ સમાન અત્યારે થઈ ચૂક્યો છું, એમ કહું તો ચાલે.

"જુઓ તો ખરા! સૃષ્ટિને કેવા રૂપમાં મૂકીએ છીએ!

"પત્રમાં વધારે શું જણાવું? રૂબરૂમાં લાખો વિચાર દર્શાવવાના છે. સઘળું સારું જ થશે. મારા પ્રિય મહાશય, એમ જ માનો.

"હર્ષિત થઈ વળતીએ ઉત્તર લખો. વાતને સાગરરૂપ થઈ રક્ષા આપશો!

— ત્યાગીના ય.

(શ્રી રાજ. વચનામૃત : ૨૭ : વર્ષ ૨૦મું) (૧૬૫-૬૬)

મહાવીર દર્શન · (અનુચિંતન)

વેદનાનાં વેણ — વ્યથિત હૈયે કહેવું, વર્તમાનના વિપરીત, વિશૃંખલિત વીરશાસનનું અંતર વલોવતું વાસ્તવ ચિત્રણ !!

(વીરબોધ)

• "નિર્ગ્રંથ ભગવાને પ્રણીતેલા પવિત્ર ધર્મ માટે જે જે ઉપમા આપીએ તે તે ન્યૂન જ છે .....×××.....શી જિનની શૈલી! જ્યાં આત્માને વિકારમય થવાનો અનંતાંશ પણ રહ્યો નથી. શુધ્ધ, સ્ફટિક, ફીણ અને ચંદ્રથી ઉજ્જવળ શુકલ ધ્યાનની શ્રેણિથી પ્રવાહરૂપે નીકળેલાં તે નિર્ગ્રંથનાં પવિત્ર વચનોની મને-તમને ત્રિકાળ શ્રધ્ધા રહો! એ જ પરમાત્માનાં યોગબળ આગળ પ્રયાચના!

(શ્રી.રાજ.વચનામૃત ૫૨)(૨૪)

(વીરબોધ)

• "....મહાવીરના બોધેલા 'આચારાંગ' નામના એક સૈદ્ધાંતિક શાસ્ત્રમાં આમ કહ્યું છે કે 'एगं जाणई से सव्वं जाणई, जे सव्वं जाणई से एगं जाणई' — એકને જાણ્યો તેણે સર્વ જાણ્યું, જેણે સર્વને જાણ્યું તેણે એકને જાણ્યો. આ વચનામૃત એમ ઉપદેશે છે કે એક આત્મા, જ્યારે જાણવા માટે પ્રયત્ન કરશે, ત્યારે સર્વ જાણ્યાનું પ્રયત્ન થશે; અને સર્વ જાણ્યાનું પ્રયત્ન એક આત્મા જાણવાને માટે છે; તો પણ વિચિત્ર જગતનું સ્વરૂપ જેણે જાણ્યું નથી તે આત્માને જાણતો નથી. આ બોધ અયથાર્થ કરતો નથી. ...×××××
મહાવીરના બોધનો મુખ્ય પાયો ઉપરના વચનામૃતથી શરૂ થાય છે; અને એનું સ્વરૂપ એણે સર્વોત્તમ દર્શાવ્યું છે."

(શ્રી.રાજ.વચનામૃત ૬૪)(૧૮)

• "તીર્થંકર જે સમજ્યા અને પામ્યા તે.....આ કાળમાં ન સમજી શકે અથવા ન પામી શકે તેવું કંઈ જ નથી. આ નિર્ણય ઘણાય વખત થયા કરી રાખ્યો છે. જોકે તીર્થંકર થવા ઈચ્છા નથી; પરંતુ તીર્થંકરે કર્યા પ્રમાણે કરવા ઈચ્છા છે, એટલી બધી ઉન્મત્તતા આવી ગઈ છે. તેને શમાવવાની શક્તિ પણ આવી ગઈ છે, પણ ચાહીને શમાવવાની ઈચ્છા રાખી નથી. ×××××

" દશપૂર્વધારી ઈત્યાદિકની આજ્ઞાનું આરાધન કરવાની મહાવીરદેવની શિક્ષા વિષે આપે જણાવ્યું તે ખરું છે. એણે તો ઘણુંય કહ્યું હતું; પણ રહ્યું છે થોડું અને પ્રકાશક પુરુષ ગૃહસ્થાવાસમાં છે. બાકીના ગુફામાં છે. કોઈ કોઈ જાણે છે પણ તેટલું યોગબળ નથી.

" કહેવાતા આધુનિક મુનિઓનો સૂત્રાર્થ શ્રવણને પણ અનુકૂળ નથી. સૂત્ર લઈ ઉપદેશ કરવાની આગળ જરૂર પડશે નહીં. સૂત્ર અને તેનાં પર્યાય બધાંય જાણ્યાં છે."

(શ્રી.રાજ.વચનામૃત ૧૭૦ સં.૧૯૪૭-પત્ર ૨૪૫૦)

• "....××× આ કળિયુગ છે, એમાં હરિસ્વરૂપ, હરિનામ અને હરિજન દૃષ્ટિએ નથી આવતાં, શ્રવણમાં પણ નથી આવતાં ××× બધાં સાધન કળિયુગથી ઘેરાઈ ગયાં છે. ઘણું કરીને બધાય જીવ ઉન્માર્ગે પ્રવર્તે છે, અથવા સન્માર્ગની સન્મુખ વર્તતા નજરે નથી પડતા. ક્વચિત મુમુક્ષુ છે, પણ તેને હજી માર્ગનો

notes

મહાવીર દર્શન

વેદનાનાં વેણ — વ્યથિત હૈયે કરેલું, વર્તમાનના વિપરીત, વિશૃંખલિત વીરશાસનનું અંતર વલોવતું વાસ્તવ ચિત્રણ !!

નિકટ સંબંધ નથી.
"નિષ્કપટપણું પણ મનુષ્યોમાંથી ચાલ્યા ગયા જેવું થયું છે, સન્માર્ગનો એક અંશ અને તેનો પણ શતાંશ તે કોઈ આગળ પણ દૃષ્ટિએ પડતો નથી; કેવળજ્ઞાનનો માર્ગ તે તો કેવળ વિસર્જન થઈ ગયો છે! કોણ જાણે હરિની ઇચ્છા શું ય છે? આવો વિકટ કાળ તો હમણાં જ જોયો. કેવળ મંદ પુણ્યવાળાં પ્રાણી જોઈ પરમ અનુકંપા આવે છે. અમને સત્સંગની ન્યૂનતાને લીધે કંઈ ગમતું નથી.
" xxx ધર્મસંબંધ અને મોક્ષસંબંધ તો ઘણું કરીને યોગીઓને પણ ગમે છે/ અને અમે તો તેથી પણ વિરક્ત રહેવા માગીએ છીએ. હાલ તો અમને કંઈ ગમતું નથી."
(શ્રી.રાજ.વચનામૃત ૨૮૨. સોભાગપત્ર) (૩૦૨)

• "દિન પ્રતિદિન જૈન દર્શન ક્ષીણ થતું જોવામાં આવે છે, અને વર્ધમાનસ્વામી થયા પછી થોડાંએક વર્ષમાં તેમાં નાના પ્રકારના ભેદ થયા દેખાય છે તે આદિનાં શાં કારણો?
"હરિભદ્રાદિ આચાર્યોએ નવીન યોજનાની પેઠે શ્રુતજ્ઞાનની ઉન્નતિ કરી દેખાય છે, પણ લોકસમુદાયમાં જૈનમાર્ગ વધારે પ્રચાર પામ્યો દેખાતો નથી, અથવા તથારૂપ અતિશય સંપન્ન ધર્મપ્રવર્તક પુરુષનું તે માર્ગમાં ઉત્પન્ન થવું ઓછું દેખાય છે તેનાં શાં કારણો?
(શ્રી.રાજ.વચનામૃત ૭૧૩) (૫૨૨)

વર્ધમાન જિન વર્તમાન મોક્ષમાર્ગ વિદ્યમાનતા

"શ્રી ઋષભદેવથી શ્રી મહાવીર પર્યંત વર્તમાન ભરતક્ષેત્રના ચોવીશ તીર્થંકરોના પરમ ઉપકારને વારંવાર સંભારું છું.
"શ્રીમાન વર્ધમાન જિન વર્તમાન કાળના ચરમ તીર્થંકરદેવની શિક્ષાથી હાલ મોક્ષમાર્ગનું અસ્તિત્વ વર્તે છે એ તેમના ઉપકારને સુવિહિત પુરુષો વારંવાર આશ્ચર્યમય દેખે છે.

કાળદોષે શ્રુતસાગર વિલુપ્ત

"કાળના દોષથી અપાર શ્રુતસાગરનો ઘણો ભાગ વિસર્જન થતો ગયો અને બિંદુમાત્ર અથવા અલ્પમાત્ર વર્તમાનમાં વિદ્યમાન છે.
"ઘણાં સ્થળો વિસર્જન થવાથી, ઘણાં સ્થળોમાં સ્થૂળ નિરૂપણ રહ્યું હોવાથી નિર્ગ્રંથ ભગવાનના તે શ્રુતનો પૂર્ણ લાભ વર્તમાન મનુષ્યોને આ ક્ષેત્રે પ્રાપ્ત થતો નથી.
"ઘણા મતમતાંતરાદિ ઉત્પન્ન થવાનો હેતુ પણ એ જ છે, અને તેથી જ નિર્મળ આત્મતત્ત્વના અભ્યાસી મહાત્માઓની અલ્પતા થઈ.
"શ્રુત અલ્પ રહ્યા છતાં, મતમતાંતર ઘણા છતાં, સમાધાનના કેટલાંક સાધનો પરોક્ષ છતાં, મહાત્મા પુરુષોનું ક્વચિતત્વ છતાં, હે આર્યજનો! સમ્યક્‌દર્શન, notes

મહાવીર દર્શન (અનુક્રમણિકા)

વંદનાનાં વેણ — વ્યથિત હૈયે કરેલું, વર્તમાનના વિપરીત, વિશૃંખલિત શાસનનું અંતર વલોવતું વાસ્તવ ચિત્રણ !!

શ્રુત આનંદવાર્તા

શ્રુતનું રહસ્ય એવો પરમપદનો પંથ, આત્માનુભવના હેતુ, સમ્યક્ ચારિત્ર અને વિશુધ્ધ આત્મધ્યાન આજે પણ વિદ્યમાન છે, એ પરમ હર્ષનું કારણ છે.

x x x xx

"દિગંબર અને શ્વેતાંબર એવા બે ભેદ જિનદર્શનમાં મુખ્ય છે. મતદૃષ્ટિથી તેમાં મોટો અંતર જોવામાં આવે છે. તત્વદૃષ્ટિથી તેવો વિશેષ ભેદ જિનદર્શનમાં મુખ્યપણે પરોક્ષ છે; જે પ્રત્યક્ષ કાર્યભૂત થઈ શકે તેવા છે, તેમાં તેવો ભેદ નથી, માટે બન્ને સંપ્રદાયમાં ઉત્પન્ન થતા ગુણવાન પુરુષો સમ્યગ્દૃષ્ટિથી જુએ છે, અને જેમ તત્વપ્રતીતિનો અંતરાય ઓછો થાય તેમ પ્રવર્તે છે.

જૈનાભાસે પ્રવર્તિ મતમતાંતરો

"જૈનાભાસથી પ્રવર્તેલાં મતમતાંતરો બીજાં ઘણાં છે, તેનું નિરૂપણ કરતાં પણ વૃત્તિ સંકોચાય છે. જેમાં મૂળ પ્રયોજનનું ભાન નથી, એટલું જ નહીં પણ મૂળ પ્રયોજનથી વિરુધ્ધ એવી પધ્ધતિનું અવલંબન વર્તે છે; તેને મુનિપણાનું સ્વપ્ન પણ ક્યાંથી? કેમકે મૂળ પ્રયોજનને વિસારી ક્લેશમાં પડ્યા છે, અને જીવોને, પોતાની પૂજ્યતાદિને અર્થે, પરમાર્થમાર્ગના અંતરાયક છે.

"તે, મુનિનું લિંગ પણ ધરાવતા નથી, કેમકે સ્વકપોલરચનાથી તેમની સર્વ પ્રવૃત્તિ છે. જિનાગમ અથવા આચાર્યની પરંપરાનું નામ માત્ર તેમની પાસે છે, વસ્તુત્વે તો તે તેથી પરાઙ્મુખ જ છે.

"એક તૂમડા જેવી, દોરા જેવી અલ્પમાં અલ્પ વસ્તુના ગ્રહણત્યાગના આગ્રહથી જુદો માર્ગ ઉપજાવી કાઢી વર્તે છે, અને તીર્થનો ભેદ કરે છે, એવા મહામોહમૂઢ જીવ લિંગાભાસપણે પણ આજે વીતરાગના દર્શનને ઘેરી બેઠા છે, એ જ અસંયતિ પૂજા નામનું આશ્ચર્ય લાગે છે!

"મહાત્મા પુરુષોની અલ્પ પણ પ્રવૃત્તિ સ્વપરને મોક્ષમાર્ગસન્મુખ કરવાની છે. લિંગાભાસી જીવો મોક્ષમાર્ગથી પરાઙ્મુખ કરવામાં પોતાનું બળ પ્રવર્તતું જાણી હર્ષાયમાન થાય છે, અને તે સર્વ કર્મપ્રકૃતિમાં વધતા અનુભાગ અને સ્થિતિબંધનું સ્થાનક છે એમ હું જાણું છું. [અપૂર્ણ]"

૧૦૦ વર્ષ પૂર્વનું શ્રીમદ્-કથન: (શ્રી. રાજ વચનામૃત ૭૫૭) (૫૮૧-૮૨)

શ્રી હેમાચાર્યની મહત્તા

" શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યને થયાં આઠસો વરસ થયાં. શ્રી. આનંદઘનજીને થયાં બસો વરસ થયાં. શ્રી. હેમચંદ્રાચાર્યે લોકાનુગ્રહમાં આત્મા અર્પણ કર્યો. શ્રી આનંદઘનજીએ આત્મહિત સાધનપ્રવૃત્તિને મુખ્ય કરી. શ્રી. હેમચંદ્રાચાર્ય મહા-પ્રભાવક બળવાન ક્ષયોપશમવાળા પુરુષ હતા. તેઓ ધારત તો જુદો પંથ પ્રવર્તાવી શકે એવા સામર્થ્યવાન હતા. તેમણે ત્રીશ હજાર ઘરને શ્રાવક કર્યાં. ત્રીશ હજાર ઘર એટલે સવાથી દોઢ લાખ માણસની સંખ્યા થઈ... ...તો દોઢ લાખ અનુયાયીઓનો એક જુદો સંપ્રદાય હેમ. ધારત તો પ્રવર્તાવી શકત

મહાવીર દર્શન. (અનુચિંતન)

વેદનાનાં વહેણ — વ્યથિત હૈયે કરેલું, વર્તમાનના વિપરીત, વિશૃંખલિત વીરશાસનનું અંતરવલોવતું વાસ્તવ ચિત્રણ !!

" પણ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યને લાગ્યું કે સંપૂર્ણ વીતરાગ સર્વજ્ઞ તીર્થંકર જ ધર્મપ્રવર્તક હોઈ શકે. અમે તો તીર્થંકરોની આજ્ઞાએ ચાલી તેમના પરમાર્થ-માર્ગનો પ્રકાશ કરવા પ્રયત્ન કરનારા. વીતરાગ માર્ગનો પરમાર્થ પ્રકાશવારૂપ લોકાનુગ્રહ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યે કર્યો. તેમ કરવાની જરૂર હતી. વીતરાગ માર્ગ પ્રતિ વિમુખતા અને અન્ય માર્ગ તરફથી વિષમતા, ઈર્ષ્યા આદિ શરૂ થઈ ચૂક્યાં હતાં. આવી વિષમતામાં વીતરાગમાર્ગ ભણી લોકોને વાળવા, લોકોપકારની તથા તે માર્ગના રક્ષણની તેમને જરૂર જણાઈ. અમારું ગમે તેમ થાઓ, આ માર્ગનું રક્ષણ થવું જોઈએ. એ પ્રકારે તેમણે સ્વાર્પણ કર્યું. પણ આમ તેવા જ કરી શકે. તેવા ભાગ્યવાન, માહાત્મ્યવાન, ક્ષયોપશમવાન જ કરી શકે. જુદાં જુદાં દર્શનોનો યથાવત્ તોલ કરી અમુક દર્શન સંપૂર્ણ સત્ય-સ્વરૂપ છે એવો નિર્ધાર કરી શકે તેવા પુરુષ લોકાનુગ્રહ, પરમાર્થપ્રકાશ, આત્માર્પણ કરી શકે.

" શ્રી. હેમચંદ્રાચાર્યે ઘણું કર્યું. શ્રી. આનંદઘનજી તેમના પછી છસો વરસે થયા. એ છસો વરસના અંતરાળમાં બીજા તેવા હેમચંદ્રાચાર્યની જરૂર હતી. વિષમતા વ્યાપતી જતી હતી. કાળ ઉગ્ર સ્વરૂપ લેતો જતો હતો. શ્રી વલ્લભાચાર્યે શૃંગારયુક્ત ધર્મ પ્રરૂપ્યો. શૃંગારયુક્ત ધર્મ ભણી લોકો વળ્યા, આકર્ષાયા. વીતરાગ-ધર્મવિમુખતા વધતી ચાલી. અનાદિથી જીવ શૃંગાર આદિ વિલાસમાં તો મૂર્છા પામી રહ્યો છે, તેને વૈરાગ્ય સન્મુખ થવું મુશ્કેલ છે. ત્યાં તેની પાસે શૃંગાર જ ધર્મરૂપે મૂકાય તો તે વૈરાગ્ય ભણી કેમ વળી શકે? આમ વીતરાગ-માર્ગવિમુખતા વધી.

જિનપ્રતિમા મહત્તા

" ત્યાં પ્રતિમાપ્રતિપક્ષ સંપ્રદાય જૈનમાં જ ઊભો થયો! ધ્યાનનું કાર્ય, સ્વરૂપનું કારણ એવી જિનપ્રતિમા પ્રતિ લાખો દૃષ્ટિવિમુખ થયાં, વીતરાગ શાસ્ત્ર કલ્પિત અર્થથી વિરાધાયાં, કેટલાંક તો સમૂળગાં ખંડાયાં....! આમ આ છસો વરસના અંતરાળમાં વીતરાગમાર્ગરક્ષક બીજા હેમચંદ્રાચાર્યની જરૂર હતી. અન્ય ઘણા આચાર્યો થયા, પણ તે શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જેવા પ્રભાવશાળી નહીં: એટલે વિષમતા વધતી ચાલી / વિષમતા સામે ટકી ન શકાયું. ત્યાં શ્રી આનંદઘનજી બસો વર્ષ પૂર્વે થયા.

આનંદઘનજી – અપાર ઉપકારક છતાં ઉપેક્ષિત

" શ્રી આનંદઘનજીએ સ્વપર હિતબુદ્ધિથી લોકોપકાર પ્રવૃત્તિ શરૂ કરી. આ મુખ્ય પ્રવૃત્તિમાં આત્મહિત ગૌણ કર્યું, પણ વીતરાગધર્મવિમુખતા, વિષમતા એટલી બધી વ્યાપી ગઈ હતી કે લોકો ધર્મને કે આનંદઘનજીને પિછાણી ન શક્યાં, ઓળખી કદર કરી ન શક્યાં. પરિણામે શ્રી આનંદઘનજીને લાગ્યું કે પ્રબળ વ્યાપી ગયેલી વિષમતાયોગે લોકોપકાર, પરમાર્થપ્રકાશ કારગત થતો નથી, અને આત્મહિત ગૌણ થઈ તેમાં બાધા આવે છે, માટે આત્મહિતને મુખ્ય કરી તેમાં પ્રવર્તવું યોગ્ય [illegible]

મહાવીર દર્શન. (અનુચિંતન)

વેદનાના વેણ— વ્યથિત હૈયે કરેલું, વર્તમાનના વિપરીત, વિશૃંખલિત વીરશાસનનું અંતર વલોવતું વાસ્તવ ચિત્રણ !!

આવી વિચારણાએ પરિણામે તે લોકસંગ ત્યજી દઈ વનમાં ચાલી નીકળ્યા. વનમાં વિચરતાં છતાં અપ્રગટપણે રહી ચોવીશી, પદ આદિ વડે લોકોપકાર તો કરી જ ગયા. નિષ્કારણ લોકોપકાર એ મહાપુરુષોનો ધર્મ છે.

“પ્રગટપણે લોકો આનંદઘનજીને ઓળખી ન શક્યાં! પણ આનંદઘનજી તો અપ્રગટ રહી તેમનું હિત કરતા ગયા. અત્યારે તો શ્રી આનંદઘનજીના વખત કરતાં પણ વધારે વિષમતા, વીતરાગમાર્ગવિમુખતા વ્યાપેલી છે...!!

“શ્રી આનંદઘનજીને સિદ્ધાંતબોધ તીવ્ર હતો. તેઓ શ્વેતાંબર સંપ્રદાયમાં હતા. ‘ચૂર્ણિ, ભાષ્ય, સૂત્ર, નિર્યુક્તિ, વૃત્તિ, પરંપર અનુભવ રે’ ઇત્યાદિ પંચાંગીનું નામ તેમના શ્રી નમિનાથજીના સ્તવનમાં ન આવ્યું હોત તો ખબર ન પડત કે તેઓ શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના હતા કે દિગંબર સંપ્રદાયના?”

(શ્રી. રાજ વચનામૃત ૭૫૬ : ઉપદેશ નોંધ ૮) (૬૬૫-૬૬)

જ્ઞાનક્ષીણે મતભેદ

• “(૨૭) આ કાળને વિષે જ્ઞાન ક્ષીણ થયું છે; અને જ્ઞાન ક્ષીણ થવાથી મતભેદ ઘણા થયા છે. જેમ જ્ઞાન ઓછું તેમ મતભેદ વધારે, અને જ્ઞાન વધુ તેમ મતભેદ ઓછા, નાણાંની પેઠે. જ્યાં નાણું ઘટ્યું ત્યાં કંકાસ વધારે, અને જ્યાં નાણું વધ્યું ત્યાં કંકાસ ઓછા હોય છે.

“(૨૮) જ્ઞાન વિના સમ્યક્ત્વનો વિચાર સૂઝતો નથી. મતભેદ ઉત્પન્ન નથી કરવો એવું જેના મનમાં છે તે જે જે વાંચે અથવા સાંભળે તે તે તેને ફળે છે. મતભેદાદિ કારણને લઈને શ્રુત-શ્રવણાદિ ફળતાં નથી.

“(૨૯) .... xxx તેવી જ રીતે જિનમાર્ગનું સ્વરૂપ તથા તેનું રહસ્ય શું છે તે સમજ્યા વિના, અથવા તેનો વિચાર કર્યા વિના અલ્પ અલ્પ શંકાઓ માટે બેસી રહી આગળ ન વધવું તે ઉચિત નથી. જિનમાર્ગ ખરી રીતે જોતાં તો જીવને કર્મક્ષય કરવાનો ઉપાય છે, પણ જીવ પોતાના મતથી ગૂંથાઈ ગયેલ છે.”

(શ્રી. રાજ વચનામૃત ૭૫૮ : વ્યાખ્યાન સાર-૧) (૭૩૭)

· મહાવીર દર્શન ·
મહાવીર મહાજીવનકથા :

મહાવીર ચરિત્ર ~ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના અનુભૂત આર્ષ વચનામૃત-શબ્દોમાં.

• "..... એ સઘળા જ્ઞાનીઓ કરતાં પરમ માનવા યોગ્ય સર્વજ્ઞ મહાવીરનાં વચન સર્વ સ્થળે એ જ છે કે~ સંસાર એકાંત અને અનંત શોકરૂપ તેમજ દુઃખપ્રદ છે. અહો! ભવ્ય લોકો! એમાં મધુરી મોહિની ન આણતાં એથી નિવૃત્ત થાઓ! નિવૃત્ત થાઓ !!

અનુપમ અદ્દ્ભુતતા : " મહાવીરનો એક સમય માત્ર પણ સંસારનો ઉપદેશ નથી. એનાં સઘળાં પ્રવચનોમાં એણે એ જ પ્રદર્શિત કર્યું છે; તેમ તેવું સ્વાચરણથી સિદ્ધ પણ કરી આપ્યું છે. કંચનવર્ણી કાયા, યશોદા જેવી રાણી, અઢળક સામ્રાજ્યલક્ષ્મી અને મહા પ્રતાપી સ્વજન પરિવારનો સમૂહ છતાં તેની મોહિનીને ઉતારી દઈ જ્ઞાનદર્શનયોગપરાયણ થઈ એણે જે અદ્દ્ભુતતા દર્શાવી છે તે અનુપમ છે. એનું એ જ રહસ્ય પ્રકાશ કરતાં પવિત્ર 'ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર'માં આઠમા અધ્યયનની પહેલી ગાથામાં કપિલ કેવળીની સમીપે તત્ત્વાભિલાષીનાં મુખકમળથી મહાવીર કહેવરાવે છે કે,

अधुवे असासयंमि संसारंमि दुक्खपउराए,
किं नाम हुज्ज कम्मं जेणाहं दुग्गई न गच्छिज्जा.

'અધ્રુવ અને અશાશ્વત સંસારમાં અનેક પ્રકારનાં દુઃખ છે, હું એવી શું કરણી કરું કે જે કરણીથી કરી દુર્ગતિ પ્રતિ ન જાઉં?'

" xxx પરંતુ એ સઘળા તત્ત્વજ્ઞાનીઓ કંઈ તત્ત્વજ્ઞાનચંદ્રની સોળે કળાઓથી પૂર્ણ હોતા નથી; આ જ કારણથી સર્વજ્ઞ મહાવીરનાં વચન તત્ત્વજ્ઞાનને માટે જે પ્રમાણ આપે છે તે મહદ્ભૂત, સર્વમાન્ય અને કેવળ મંગળમય છે. ...."

(શ્રી.રાજ વચનામૃત : ભાવનાબોધ : ઉપોદ્ઘાત : ૧૬ : પૃ ૩૩-૩૪ : ૧૭ વર્ષ વયે!)

મહાન મનોજયી, કલ્પના-જયી!
• " તે જિન-વર્દ્ધમાનાદિ સત્પુરુષો કેવા મહાન મનોજયી હતા! તેને મૌન રહેવું-અમૌન રહેવું બન્ને સુલભ હતું; તેને સર્વ અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ દિવસ સરખા હતા; તેને લાભ-હાનિ સરખી હતી; તેનો ક્રમ માત્ર આત્મસમતાર્થે હતો. કેવું આશ્ચર્યકારક કે, એક કલ્પનાનો જય એક કલ્પે થવો દુર્લભ, તેવી તેમણે અનંત કલ્પનાઓ કલ્પના અનંતમા ભાગે શમાવી દીધી!"

(શ્રી.રાજવચનામૃત : ૯૧ : પૃ.૧૯૭ : ૨૨ વર્ષ વયે.)

• " હે ગૌતમ! તે કાળ અને તે સમયમાં છદ્મસ્થ અવસ્થાએ, હું એકાદશ વર્ષની પર્યાયે, છઠ્ઠ છઠ્ઠ સાવધાનપણે, નિરંતર તપશ્ચર્યા અને સંયમથી આત્મતા ભાવતાં, પૂર્વાનુપૂર્વીએ ચાલતાં, એક ગામથી બીજે ગામ જતાં, જ્યાં સુસુમારપુર નગર, જ્યાં વનખંડ બાગ, જ્યાં અશોકવર પાદપ, જ્યાં પૃથ્વીશિલાપટ્ટ, ત્યાં આવ્યો; આવીને અશોકવર પાદપની નીચે, પૃથ્વીશિલાપટ્ટ પર અષ્ટમભક્ત ગ્રહણ કરીને, બન્ને પગ સંકોચીને, લાંબા કર કરીને, એક પુદ્ગલમાં દૃષ્ટિ અડગ સ્થાપીને, અનિમેષ નયનથી, જરા શરીર નીચું આગળ ઝૂકી રાખીને, યોગની સમાધિથી, સર્વ ઇંદ્રિયો ગુપ્ત કરીને, એક રાત્રિની મહાપ્રતિમા ધારણ કરીને, વિચરતો હતો. (અપૂર્ણ)

[શ્રી.ભગવતીસૂત્ર, શતક ૩, ઉદ્દેશક ૨] (શ્રી.રાજ વચનામૃત : ૧૫૭ (૩) : રોજનીશી : ૨૩ વર્ષે : સં.૧૯૪૭)

·મહાવીર દર્શન·
મહાવીર જીવન મહાકથા

મહાવીર ચરિત્ર ~ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના અનુભૂત આર્ષ વચનામૃત-શબ્દોમાં

મહાવીરનું વિશ્વદર્શન· "પ્રથમ ત્રણ કાળને મૂઠીમાં લીધો, એટલે મહાવીર દેવે જગતને આમ જોયું—
તેમાં અનંત ચૈતન્યાત્માઓ મુક્ત દીઠા.
અનંત ચૈતન્યાત્માઓ બદ્ધ દીઠા.
અનંત મોક્ષપાત્ર દીઠા.
અનંત મોક્ષઅપાત્ર દીઠા.
અનંત અધોગતિમા દીઠા.
ઊર્ધ્વગતિમાં દીઠા.
તેને પુરુષાકારે જોયુ.
જડ ચૈતન્યાત્મક જોયું."
(શ્રી.રાજ વચનામૃત: ૧૫૬: ૨૩ વર્ષ: પૃ.૨૭૨).

• "સુધર્માસ્વામી જંબુસ્વામીને ઉપદેશે છે કે જગત આખાનું જેણે દર્શન કર્યું છે, એવા મહાવીર ભગવાન, તેણે આમ અમને કહ્યું છે:–ગુરુને આધીન થઈ વર્તતા એવા અનંત પુરુષો માર્ગ પામીને મોક્ષપ્રાપ્ત થયા.

"એક આ સ્થળે નહીં પણ સર્વ સ્થળે અને સર્વ શાસ્ત્રમાં એ જ વાત કહેવાનો લક્ષ છે.

आणाए धम्मो आणाए तवो।

"આજ્ઞાનું આરાધન એ જ ધર્મ અને આજ્ઞાનું આરાધન એ જ તપ."
(આચારાંગ સૂત્ર)
(શ્રી.રાજ વચનામૃત: ૧૯૪: ૨૪ વર્ષ: પૃ.૨૬૦)

ધ્યાનભુવનમાં મહાવીર·
"શુદ્ધ નિરંજન અલખ અગોચર, એહિ જ સાધ્ય સુહાયો રે;
જ્ઞાનક્રિયા અવલંબી ફરસ્યો, અનુભવ સિદ્ધિ ઉપાયો રે.
રાય સિદ્ધારથ વંશ વિભૂષણ, ત્રિશલારાણી જાયો રે;
અજ અજરામર સહજાનંદી, ધ્યાનભુવનમાં ધ્યાયો રે."
(શ્રી. રાજ વચનામૃત: ૩૧૧: ૨૫ વર્ષ: પૃ.૩૧૦)

મહાવીર આત્મસ્વરૂપ· "એકમાત્ર શ્રી જિને કહ્યું છે તે આત્મસ્વરૂપ વિશેષ વિશેષ અવિરોધી જોવામાં આવે છે અને તે પ્રકારે વેદવામાં આવે છે; સંપૂર્ણપણે અવિરોધી જિનનું કહેલું આત્મસ્વરૂપ હોવા યોગ્ય છે, એમ ભાસે છે. ×××××

"સંપૂર્ણ આત્મસ્વરૂપ કોઈ પણ પુરુષને વિષે પ્રગટવું જોઈએ, એવો આત્માને વિષે નિશ્ચય પ્રતીતિભાવ આવે છે; અને તે કેવા પુરુષને વિષે પ્રગટવું જોઈએ, એમ વિચાર કરતાં જિન જેવા પુરુષને પ્રગટવું જોઈએ એમ સ્પષ્ટ લાગે છે. કોઈને પણ આ સૃષ્ટિમંડળને વિષે આત્મસ્વરૂપ સંપૂર્ણ પ્રગટવા યોગ્ય હોય તો શ્રી. વર્ધમાન સ્વામીને વિષે પ્રથમ પ્રગટવા યોગ્ય લાગે છે, અથવા તે દશાના પુરુષોને વિષે સૌથી પ્રથમ સંપૂર્ણ આત્મસ્વરૂપ notes
(શ્રી રાજ વચનામૃત: ૫૮૭: ૨૮ વર્ષ: પૃ.૪૬૩-૬૪).

'મહાવીર દર્શન' મહાવીર મહાજીવનકથા

મહાવીર ચરિત્ર — શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના અનુભૂત આર્ષ વચનામૃત-શબ્દોમાં :

મૌન વિચરણ

• "જન્મથી જેને મતિ, શ્રુત અને અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાન હતાં, અને આત્મોપયોગી એવી વૈરાગ્યદશા હતી, અલ્પકાળમાં ભોગકર્મ ક્ષીણ કરી સંયમને ગ્રહણ કરતાં મનઃપર્યવ નામનું જ્ઞાન પામ્યા હતા, એવા શ્રીમદ્ મહાવીરસ્વામી, તે છતાં પણ બાર વર્ષ અને સાડા છ માસ સુધી મૌનપણે વિચર્યા. આ પ્રકારનું તેમનું પ્રવર્તન તે ઉપદેશમાર્ગ પ્રવર્તાવતાં કોઈ પણ જીવે અત્યંતપણે વિચારી પ્રવર્તવા યોગ્ય છે, એવી અખંડ શિક્ષા પ્રતિબોધે છે."

(શ્રી રાજ વચનામૃત : ૬૨૦ : ૨૮ વર્ષ : પૃ. ૪૭૫-૭૬).

એકલા!

• "કરાળ કાળ! આ અવસર્પિણી કાળમાં ચોવીશ તીર્થંકર થયા. તેમાં છેલ્લા તીર્થંકર શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર દીક્ષિત થયા પણ એકલા! સિદ્ધિ પામ્યા પણ એકલા! પ્રથમ ઉપદેશ તેમનો પણ અફળ ગયો!"

(શ્રી રાજ વચનામૃત : ૮૪૪ : ૩૧ વર્ષે : પૃ. ૬૨૬)

સમદર્શી મહાવીર-મહિમા

" ગૌતમસ્વામીએ મહાવીરસ્વામીને વેદનાં પ્રશ્નો પૂછ્યાં; તેનું, સર્વ દોષનો ક્ષય કર્યો છે એવા તે મહાવીરસ્વામીએ વેદના દાખલા દઈ સમાધાન સિદ્ધ કરી આપ્યું!

× × × × ×

" મોટા પુરુષોની દૃષ્ટિએ જોતાં સઘળાં દર્શન સરખાં છે. જૈનમાં વીશ લાખ જીવો મતમતાંતરમાં પડ્યાં છે! જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ ભેદાભેદ હોય નહીં."

વીશ લાખ જૈનો ક્યાં?

(શ્રી રાજ વચનામૃત : ૭૫૭ : ઉપદેશ છાયા : ૪ : પૃ. ૬૭૭)

• "શ્રી મહાવીરસ્વામીને સંગમ નામે દેવતાએ બહુ જ, પ્રાણત્યાગ થતાં વાર ન લાગે તેવા પરિષહ દીધા, ત્યાં કેવી અદ્ભુત સમતા! ત્યાં તેઓએ વિચાર્યું કે જેનાં દર્શન કરવાથી કલ્યાણ થાય, નામ સ્મરવાથી કલ્યાણ થાય તેના સંગમાં આવીને અનંત સંસાર વધવાનું આ જીવ ને કારણ થાય છે! આવી અનુકંપા આવવાથી આંખમાં આંસુ આવી ગયાં! કેવી અદ્ભુત સમતા! પારકી [illegible] દયા કેવી રીતે ઊગી નીકળી હતી! તે વખતે મોહરાજાએ જો જરા ધક્કો માર્યો હોત તો તો તરત જ તીર્થંકરપણું સંભવત નહીં; જો કે દેવતા તો ભાગી જાત. પણ મોહનીયના મળને મૂળથી નાશ કર્યો છે, અર્થાત્ મોહને જીત્યો છે, તે મોહ કેમ કરે?"

(શ્રી રાજ વચનામૃત : ૭૫૭ : ઉપદેશ છાયા : ૪ : પૃ. ૬૭૭)

ગુણગ્રામ અનંત નિર્જરા કારણ

" મહાવીર સ્વામી ગૃહવાસમાં રહેવા છતાં પણ ત્યાગી જેવા હતા!.... તેઓની વાણી ઉદય પ્રમાણે શાંતિપૂર્વક પરમાર્થ હેતુથી નીકળે છે, અર્થાત્ તેમની વાણી કલ્યાણ અર્થે જ છે. તેઓને જન્મથી મતિ, શ્રુત, અવધિ એ ત્રણ જ્ઞાન હતાં. તે પુરુષના ગુણગ્રામ કરતાં અનંતી નિર્જરા છે." (શ્રી રાજ વચનામૃત : ઉપદેશ છાયા : [illegible])

|| ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ ||

પૂર્વભૂમિકાસાર (સંક્ષિપ્ત)

વર્તમાને પ્રવર્તમાન શાસન **શ્રમણ ભગવંત મહાવીર** પ્રણીત. તેમને નિર્વાણ પધાર્યે (૨૦૫૧માં) ૨૪૧૪+૧૨૩=૨૫૩૭ વર્ષ થઈ ગયાં. મગધના ક્ષત્રિયકુંડમાં ત્રિશલાદેવીની કૂખે સિદ્ધાર્થ રાજાથી જન્મ. જન્મ્યા. તેમના મોટાભાઈ નંદિવર્ધન અને સ્ત્રી યશોદા. ૩૦ વર્ષ ગૃહે રહી, એકાંતિક વિહારે ૧૨ા વર્ષ ૧ પક્ષ તપાદિક સાધકાચારે અશેષ ઘનઘાતી કર્મ ભસ્મીભૂત કરી, ઋજુવાલિકા નદી તટે કેવળજ્ઞાન-કેવળદર્શન પામ્યાં. કુલ ૭૨ વર્ષ આયુ પૂર્ણે સર્વકર્મ ભસ્મીભૂત કરી સિદ્ધસ્વરૂપને પામનાર વર્તમાન ચોવીસીના તેઓ અંતિમ જિનેશ્વર.

ભગવતીસૂત્ર પ્રવચનાધારે તેમનું ધર્મતીર્થ પ્રવર્તન ૨૧,૦૦૦ વર્ષ, અર્થાત્ પંચમકાળની પૂર્ણતા સુધી પ્રવર્તશે.

૧૦ અપવાદ યુક્ત આ કાળ હોઈને ધર્મતીર્થ પર અનેક વિપત્તિઓ આવી છે, આવે છે અને પ્રવચનાનુસાર આવશે પણ ખરી.

"જૈન સમુદાયમાં પરસ્પર મતભેદ બહુ પડી ગયા છે. પરસ્પર નિંદાગ્રંથોથી જંજાળ માંડી બેઠા છે. વિવેક વિચારે મધ્યસ્થ પુરુષો મતમતાંતરમાં નહીં પડતાં જૈન શિક્ષાનાં મૂળતત્ત્વ પર આવે છે; ઉત્તમ શીલવાન મુનિઓ પર ભાવિક રહે છે, અને સત્ય એકાગ્રતાથી પોતાના આત્માને દમે છે."

કાળ પ્રભાવને લીધે, શાસન કંઈક સામાન્ય પ્રકાશથી વિશેષ જોઈએ તેવું પ્રફુલ્લિત ન થઈ શકે.

ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના '**વંક જડાય પચ્છિમા**' વચનાનુસાર **મહાવીર-શિષ્યો** **વાંકા ને જડ થશે** એ સત્ય અનુભવસિદ્ધ છે." આપણે ક્યાં તત્ત્વનો વિચાર કરીએ છીએ? ક્યાં ઉત્તમ શીલનો વિચાર કરીએ છીએ? નિયમિત વખત ધર્મમાં ક્યાં વ્યતીત કરીએ છીએ? ધર્મતીર્થના ઉદય માટે ક્યાં લક્ષ રાખીએ છીએ? ક્યાં દાઝવડે ધર્મને-ધર્મતત્ત્વને- શોધીએ છીએ?" ××× પણ તત્ત્વને કોઈક જ જાણે છે; જાણ્યા કરતાં ઝાઝી શંકા કરનારાં અર્ધદગ્ધો પણ છે; જાણીને અહંપદ કરનારા પણ છે; પરંતુ જાણીને તત્ત્વના કાંટામાં તોળનાર કોઈક વિરલા જ છે. પરંપર આમ્નાયથી કેવળ, મનઃપર્યવ અને પરમાવધિ-જ્ઞાન વિચ્છેદ ગયાં; દૃષ્ટિવાદ વિચ્છેદ ગયું; સિદ્ધાંતનો ઘણો ભાગ વિચ્છેદ ગયો; માત્ર થોડા રહેલા ભાગ પર સામાન્ય સમજણથી શંકા કરવી યોગ્ય નથી. જે શંકા થાય તે વિશેષ જાણનારને પૂછવી. ત્યાંથી મનમાનતો ઉત્તર ન મળે તોપણ જિનવચનની શ્રદ્ધા ચળવિચળ કરવી નહીં. અનેકાંત શૈલીના સ્વરૂપને વિરલા જાણે છે. || ભગવાનના કથનરૂપ મણિના ઘરમાં કેટલાક પામર પ્રાણીઓ દોષરૂપી કાણું શોધવાનું મથન કરી અધોગતિજન્ય કર્મ બાંધે છે. લીલોતરીને બદલે તેની સૂકવણી કરી લેવાનું કોણે, કેવા વિચારથી શોધી કાઢ્યું હશે?" (૪ સંd̶notes પં-સુખલાલજીની અનુમોદક સમાલોચના) [મોક્ષમાળા' શિક્ષાપાઠ ૫૩ : પૃ.૧૫૪-૧૫૫]

દૃઢ, એકાગ્ર, અચળ કાયોત્સર્ગ ધ્યાન • 'મોક્ષમાળા'માંની પરમકૃપાળુકથિત બોધકથા

મહાવીર ભગવંતના વિમળભાવથી દ્વાદશવ્રતધારક, વિવેકી, નિર્ગ્રંથવચનાનુરક્ત શિષ્ય કામદેવ શ્રાવકની ધર્મઅચળતાની એક વેળા ઇન્દ્રે સુધર્મા સભામાં પ્રશંસા કરી. તે સુણીને એક તુચ્છ બુદ્ધિમાન દેવે એવી સુદૃઢતાનો અવિશ્વાસ બતાવી કહ્યું અને પડકાર કર્યો કે, "જ્યાં સુધી પરિષહ પડ્યા ન હોય ત્યાં સુધી બધાય સહનશીલ અને ધર્મદૃઢ જણાય... નારી ન મળે ત્યાં સુધી બ્રહ્મચારી!... આ મારી વાત હું એને ચળાવી આપીને સત્ય કરી દેખાડું."

આમ હુંકાર-પડકાર કરી તે દેવ પૃથ્વી ઉપર ઊતર્યો.

"ધર્મદૃઢ કામદેવ તે વેળા કાયોત્સર્ગ (ધ્યાન)માં લીન હતો. દેવતાએ હાથીનું રૂપ વૈક્રિય કર્યું અને પછી કામદેવને ખૂબ ગૂંદ્યો તો પણ તે અચળ રહ્યો; એટલે મુશળ જેવું અંગ કરીને કાળા વર્ણનો સર્પ થઈને ભયંકર ફૂંફાડા કર્યા, તોય કામદેવ કાયોત્સર્ગથી લેશ ચળ્યો નહીં. પછી અટ્ટહાસ્ય કરતા રાક્ષસનો દેહ ધારણ કરીને અનેક પ્રકારના પરિષહ કર્યા, તો પણ કામદેવ કાયોત્સર્ગથી ચળ્યો નહીં. સિંહ વગેરેનાં અનેક ભયંકર રૂપ કર્યાં; તો પણ કાયોત્સર્ગમાં લેશ હીનતા કામદેવે આણી નહીં! એમ રાત્રિના ચાર પહોર દેવતાએ કર્યા કર્યું, પણ તે પોતાની ધારણામાં ફાવ્યો નહીં. પછી તેણે ઉપયોગ વડે કરીને જોયું તો મેરુના શિખરની પેરે તે અડોલ રહ્યો દીઠો. કામદેવની અદ્ભુત નિશ્ચલતા જાણી તેને વિનયભાવથી પ્રણામ કરી દોષ ક્ષમાવીને તે દેવતા સ્વસ્થાનકે ગયો."

<u>બોધ</u> : "કામદેવ શ્રાવકની ધર્મદૃઢતા આપણને શો બોધ કરે છે તે કહ્યા વગર પણ સમજાયું હશે! એમાંથી તત્ત્વવિચાર એ લેવાનો છે કે, નિર્ગ્રંથપ્રવચનમાં પ્રવેશ કરીને દૃઢ રહેવું. કાયોત્સર્ગ ઇત્યાદિક જે ધ્યાન ધરવાનાં છે તે જેમ બને તેમ એકાગ્ર ચિત્તથી અને દૃઢતાથી નિર્દોષ કરવાં" ('કામદેવ શ્રાવકની ધર્મદૃઢતા એવો બોધ કરે છે કે સત્ય ધર્મ અને સત્ય પ્રતિજ્ઞામાં પરમદૃઢ રહેવું અને કાયોત્સર્ગાદિ જેમ બને તેમ એકાગ્ર ચિત્તથી અને સુદૃઢતાથી નિર્દોષ કરવાં.') ચળવિચળભાવથી કાયોત્સર્ગ બહુ દોષયુક્ત થાય છે. 'પાઈને માટે ધર્મશાખ કાઢનાર ધર્મમાં દૃઢતા ક્યાંથી રાખે? અને રાખે તો કેવી રાખે?' એ વિચારતાં ખેદ થાય છે. ('પાઈ જેવા દ્રવ્યલાભ માટે ધર્મશાખ કાઢનારની ધર્મમાં દૃઢતા ક્યાંથી રહી શકે? અને રહી શકે તો કેવી રહે?')

(-'મોક્ષમાળા' શિક્ષાપાઠ ૨૨ ; કામદેવ શ્રાવક : પૃ.૨૦૩-૪)

notes

મહાવીરજીવનકથા (અરણિ-કાષ્ઠ) :. આત્માના દર્શન · આગમસૂત્રોમાંની ભ.મહાવીર સ્વયં કથિત બોધકથા

એકવાર સાથે મળીને કેટલાક કઠિયારાઓ જંગલમાં લાકડાં કાપવા ગયા. વચ્ચે એક સાથીને રોકીને, સૌએ આગળ જતાં પહેલાં, તેને ભોજન બનાવવાનું કામ સોંપ્યું. અગ્નિ ઓલવાઈ જાય તો પુનઃ પેટાવવા તેને અરણિ-કાષ્ઠ આપ્યું અને તેના લાકડામાંથી અગ્નિ મેળવી લેવાનું કહ્યું. બધાં ગયા.

પેલો આળસુ સાથી, " સાંજે બધા પાછા ફરે ત્યાંસુધીમાં લાવ એક ઊંઘ ખેંચી લઉં" કહી વૃક્ષની શીતળ છાયામાં ઊંડી ઊંઘમાં પોઢી ગયો. જ્યારે ઊઠ્યો ત્યારે સૂરજ ઢળી રહ્યો હતો અને પેટાવેલી આગ પણ બુઝાઈ ગઈ હતી! તેણે પેલા અરણિ-કાષ્ઠનો ટુકડો એક કાપ્યો અને તેને અહીં તહીં ફેરવી જોયો, પણ વ્યર્થ. વિચાર્યું, " અરે! ક્યાં છે આમાં અગ્નિ? કદાચ અંદરમાં તો નહીં હોય ?" અને આમ એ કાષ્ઠની અંદર અગ્નિને શોધવા માટે તે તેના ટુકડા પર ટુકડા કરતો ચાલ્યો, પણ તેમાંથી અગ્નિ નહીં મળ્યો તે નહીં જ મળ્યો!

આવી નિરાશાથી તે પોતાના સાથીઓને દોષ દેવા લાગ્યો અને સાંજે જ્યારે થાક્યા પાક્યા ભોજન-ભૂખ્યા સાથીઓ પરત ફર્યા ત્યારે તેમના પર રાતો પીળો થઈ તાડૂકી ઊઠ્યો: "તમે લોકો ભારે ધૂર્ત છો.. કહી ગયા હતા કે આ અરણિ-કાષ્ઠમાંથી અગ્નિ મેળવી લેજે, પરંતુ તેના એક એક ટુકડા કરવા છતાં અગ્નિ મળ્યો નહીં! ક્યાંથી મળે? તેમાં હોય તો ને?.. અને અગ્નિ વિના ભોજન બનાવું શી રીતે?"

આ પરથી સૌ સાથીઓ લડવા ઝગડવા લાગ્યા. તેમાંના એક સમજદાર સાથીએ અરણિ-કાષ્ઠનો સમજપૂર્વકનો પ્રયોગ કરી દેખાડતાં પેલા આળસુ સાથીને કહ્યું: "જો અગ્નિ આમાં છે અવશ્ય, પણ ટુકડા ટુકડા કરવાથી તે નથી મળતો. તે પ્રાપ્ત કરવો એ પણ એક કળા છે..." આમ કહી તેણે અરણિ-કાષ્ઠના બે ટુકડાને લઈને ખૂબ જોરથી અન્યોન્ય રગડ્યા, ઘસ્યા. તેના સંઘર્ષણથી થોડી જ પળોમાં અગ્નિની ચિનગારીઓ સાથે અગ્નિ પાવક પ્રજળી ઊઠ્યો!

આ જોઈ ક્ષોભિત પેલો સાથી પોતાના અજ્ઞાનને દોષ દેતો બોલી ઊઠ્યો; " તો આવો યુક્તિભર્યો ઉપાય છે? મને શું ખબર કે અરણિને ઘસવાથી આગ પ્રકટ થાય છે! મેં તો ટુકડા ટુકડા કરી નાખ્યા તો ય ક્યાંય અગ્નિના દર્શન પણ નહીં થયાં!" આવું જ છે રહસ્ય આત્મ-દર્શન પામવાનું.

બોધ: રાજપ્રશ્નીય સૂત્રની આ કથા અને 'પરમાનંદ સ્તોત્ર'ની ગાથા "કાષ્ઠમધ્યે યથા વહ્નિ" આનંદઘનજી અને કબીરની અનુભવગાથાઓનો પણ સંદર્ભ આપતી સાર આપે છે કે "શરીર-સ્થિત આત્માના દર્શનાર્થ શરીરના ટુકડા ટુકડા કરવાની મૂર્ખતાની notes નહીં, સૂક્ષ્મ અભ્યાસી દ્વારા ગહન ચિંતન-મંથનની આવશ્યકતા છે. આત્મા અને કર્મના સંઘર્ષણ, વિભાવ અને સ્વભાવના સંઘર્ષણથી શરીરના કણકણમાં સંનિહિત આત્મજ્યોતિના દર્શન થઈ શકે છે: શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ, બીજું કહીએ કેટલું? કર વિચાર તો પામ!"

* "तन-माही अवराइ पिये, कस जाने अनुभव लाली" (आनंदघन)

* "इस तन का दीया करूं, बाती मेलूं जीव, लोही सींचु तेल ज्यूं, कब मुख देखुं पीव/प्रिय?" (कबीर)

(કથાસંદર્ભ: આગમ)

• महावीर दर्शन • (परिशिष्ट) (D)

वीर-स्तुति भक्ति पद सूची (पुस्तिका उपरान्त)

संस्कृत

- ✓ ⊙ वीरः सर्वसुरासुरेन्द्र — [शार्दूल] (S)
- ✓ ⊙ कल्याण पादपारामं — कलिकाल सर्वज्ञ श्री हेमचंद्राचार्य — [अनुष्टुप] (P)
- ⊙ नमो दुर्वार रागादि — P S " P " — [अनुष्टुप]
- ✓ ⊙ मंगलं भगवान वीरो / गौतम / भद्रबाहु / कुन्दकुन्द / स्थूलिभद्र ॥ — [वसंत॰] (S/P)
- ✓ ⊙ महावीरस्वामी नयनपथगामी - (महावीराष्टक) — श्री भागेन्दु/सा. निर्मलाश्रीजी — [शिखरिणी] (P)
- ✓ ⊙ जयजिनेन्द्र महावीर (अमृतपूर्ण महावीर...) — डॉ. श्रीधर भास्कर — [खमाज] (S/ch)
- ⊙ मोक्षमार्गस्य नेतारं ... — आ. श्री समन्तभद्र — [अनुष्टुप]
- ⊙ प्रशमरसनिमग्नं ... — श्री कार्तिक स्वामी — [अनुष्टुप]
- ⊙ महावीर जिनेश / (क) — श्री रत्नाकर वर्णी (कन्नड़ कवि) — [भीमपलास]

(गुज+हिन्दी)

- ✓ ⊙ ते त्रिशला-तनय मन — श्रीमद् राजचंद्र — [यमन] (P)
- ✓ ⊙ वीतराग महावीरनुं अंतर्ध्वनि — सुश्री विमला ठकार — " (P)
- ✓ ⊙ वीतराग महावीर का दिल में ध्यान (H) — " " " — " (P)
- ✓ ⊙ मंगलमय महावीर — शांतिलाल शाह — [यमन] (S)
- ✓ ⊙ भविजन! मंदिर जुओ वीरनां रे लोल.. — 'मित्र' — [रास-ताल] (S)
- ✓ ⊙ कळिकाळे आ जंबू-भरते / सहज प्रभु — सहजानंदघनजी — [" "] (S/P)
- ✓ ⊙ क्षत्रियकुंडमां प्रगट्या रे.. — निशान्त-प्र. — [" "] (S/P)
- ⊙ महावीरजीने भेट... — " " — [" "] (S/ch)
- ✓ ⊙ वीर जिनेश्वर, मनमंदिर में आओ (H) (वीरप्रभु!) — श्रेयस्कर — [मिश्र] (S/ch)
- ✓ ⊙ वीर जिनेश्वर, सोई दुनिया जगाई (H) — उपा. अमर मुनि — ["]
- ⊙ हे ज्योतिपुंज जयवीर! (H) (सरीवाणी..) — " " " — [दरबारी]
- ⊙ प्रभु वीर! तुम्हारे चरणों में (H) — चंद्रकांत मुखाणी — ["]
- ⊙ वीर! हरो भव पीर (H) — शीलचंद्र विजयजी — [ ]
- ✓ ⊙ गरबा रे प्रभु... वर्धमान जिनराया — यशोविजयजी — [भाठ] (P)
- ✓ ⊙ वीर जिनेश्वर परम बनुं! — आनंदघनजी — [जोगिया] (P) (S)
- ✓ ⊙ मधुर राग मालकौंस में बजती! (H+G) — शांतिलाल शाह [H/G] — [मालकौंस] (S/P/ch)
- ✓ ⊙ वीरों की-महावीरों की यह बात — दुलरायजी — [ ] (P)/ch
- ✓ ⊙ हे वीतराग! हे वर्धमान (रागः ठुमरी: लोरी)(H) — निशान्त-प्र. — [लोरी] (P)
- ✓ ⊙ अमर भये न मरेंगे (H) (लोरी) [आत्मभावना] — आनंदघनजी — ["] (P/ch)
- ⊙ राज! मन लाग्यो (निमलशिखरी राग) (लोरी) — निशान्त-प्र. — ["] [P/S/ch]
- ✓ ⊙ प्रभु वीर विराम लीधो छो! (लोरी) (प्रियमन्त्र निर्णय सर्वसिद्ध) — " — ["]

FOR EDUCATIONAL USE

॥ शिवमस्तु... – उपसर्गाः.... मंगलिकम् ॥ — ॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

[redacted] વિહાર: સર્વ પ્રભુ કુરુક્ષ્મણા - - - - - - - - - - - - સમય ભગવાન ઇમ્તે

આધાર ડૉ. કલ્પસૂત્ર

મહાવીર સ્વામી – મહાજીવન કથા

પરિશિષ્ટ માત્ર સંદર્ભ

ઉપસર્ગાદિ પ્રસંગકથાઓ : વિહાર ક્રિયં ઉપસર્ગાદિ

ક્રમ	પ્રભુયાત્રાવિહારો: ગ્રામ	પ્રસંગવિશેષ : ઉપસર્ગ-વર્ણન :
(1)	દીક્ષાદિન કુમારગ્રામ	રાત્રિ-કાઉસ્સગ્ગ ધ્યાને : ગોવાળ ; ઇન્દ્ર : માસીપુત્ર સિદ્ધાર્થ વ્યંતરને સેવામાં
(2)	પ્રાત: કોલ્લાક સન્નિવેશ	બહુલ બ્રાહ્મણને ત્યાં સપાત્રધર્મ કહેવા ખીરનું પારણું : ૫ દિવ્ય પ્રાગટ્ય
(3)	મોરાક સન્નિવેશ	તાપસાશ્રમ દુરનિમંત્રિત : પિતા સિદ્ધાર્થ મહારાજ મિત્ર કુલપતિ ; [illegible]
(4)	અસ્થિક ગ્રામ / મોરાક૦	ચાતુર્માસાર્થે : તૃણકુટિ ; ગાયોનું ઘાસ ચરવું : અપ્રીતિ : પાંચ અભિગ્રહ [illegible]
(5)	ગંગાનદી	પુષ્ય નિમિત્તજ્ઞ : પોતાનું સામુદ્રિક જ્ઞાન વ્યર્થ [illegible] શાસ્ત્રો [illegible] ઇન્દ્ર દ્વારા [illegible]
(6)	અસ્થિક ગ્રામ	ધનદેવ બળદ – ૫૦૦ ગાડાં ભાર : સોધા તરસ્યા ; મૃત્યુ : શૂલપાણિ યક્ષ. શૂલપાણિના ઉપસર્ગ : પ્રભુને પ્રાત: ૧૦ સ્વપ્ન / ઉત્પલ જ્યોતિષ [illegible]
(7)	શ્વેતાંબી નગરી તરફ કનકખલ આશ્રમ	ચંડકૌશિક પૂર્વકથા : સાધુ : [illegible] ; આ જન્મે નાગ : પ્રભુબોધ "બુજ્ઝ" ; કૌશિક [illegible] શ્રવણે જાતિસ્મૃતિજ્ઞાન પ્રાપ્ય : [illegible] (પ્રભુ [illegible]) નાગ [illegible]
(8)	ઉત્તરવાચાળ	નાગસેન શ્રાવકે પક્ષ ઉપવાસનું ક્ષીરપારણું : પાંચ દિવ્ય : પ્રદેશી રાજા
(9)	સુરભિપુર જતાં	ગંગા નદી : સિદ્ધદત્ત નાવિક : કંબલ નિમિત્તજ્ઞ : સુદંષ્ટ્રદેવ ; કંબલ સંબલ (જિનદાસ + સાધુદાસી દંપતિ મથુરાના આ બે બળદ ; સમાધિમરણ ; નવકાર, [illegible]
(10)	ગંગા ઉતરીને રાજગૃહી નગરી	નાલંદા પાડામાં શાળવીને ત્યાં માસક્ષમણ કરી રહ્યા / ગોશાળો /
(11)	કોલ્લાગ સન્નિવેશ	બહુલ બ્રાહ્મણે પુન: ભારથી, ક્ષીર લોકથી પારણું કરાવ્યું.
(12)	સુવર્ણગ્રામ થઈ બ્રાહ્મણગ્રામ	નંદ, ઉપનંદ બે પાડા.
(13)	ચંપાનગરી	બે માસી તપ કરી ત્રીજું ચોમાસું પૂર્ણ કર્યું.
(14)	કોલ્લાક સન્નિવેશ	શૂન્યગૃહમાં ધ્યાને સ્થિત પ્રભુ / ગોશાળા દ્વારા દાસીની [illegible] / માર
(15)	કુમાર સન્નિવેશ	ધ્યાનસ્થ / પાર્શ્વપ્રભુ-શિષ્યો ત્યાં કુંભાર શાળામાં / ગોશાળાના [illegible] મુનિચંદ્રસૂરિ ધ્યાને / શિરચ્છેદ
(16)	ચોરાક નગરી	(ગોશાળા સાથે / જાસૂસ જાણી કોટવાળ પકડવા જતાં, પાર્શ્વશિષ્ય) સાધ્વીઓ સોમા-જયંતી દ્વારા બચાવ્યા.
(17)	પૃષ્ઠ ચંપા	ચોથું ચાતુર્માસ : ચારમાસના ઉપવાસ પૂર્વક.
(18)	કયંગલ થઈ શ્રાવસ્તી નગરી	ગોશાળાને મૃતબાળ માંસ ભિક્ષામાં / વમન / બે વણિક પાડોશ પ્રભુને ગોશાળાને બાળ્યો.
(19)	હરિદ્ર સન્નિવેશ	ધ્યાન / પગે અગ્નિ / પ્રભુ દાઝ્યા
(20)	નંગલગામે	વાસુદેવ મંદિરે ધ્યાને પ્રભુ / બાળકોને બિવરાવતાં ગોશાળાને [illegible] માર
(21)	આવર્ત ગામ	બળદેવ દેરીમાં ધ્યાને / પ્રભુને મારવા જતાં બળદેવ મૂર્તિ [illegible]
(22)	ચોરાક સન્નિવેશ	મંડપમાં ભોજન રંધાય / ત્યાં જોતા ગોશાળાને ચોર માની પ્રભુ [illegible] આવ્યા / કલંબુક સન્નિવેશમાં → કાલહસ્તિ ઉપસર્ગ
(23)	લાટ દેશભૂમિ	કઠણ કર્મ તોડવા ઘોર વિહાર / હીલનાનો ઉપસર્ગ (શ્વાન)
(24)	ભદ્રિકાપુરી	પાંચમું ચોમાસું : ચાર માસના ઉપવાસથી.
(25)	તંબાલગ્રામ	પાર્શ્વપ્રભુ પરિવારના સંતાનિયા નંદીષ
(26)	કૂપિક ગ્રામ	→ જાસૂસ શંકાથી પકડ્યા / પાર્શ્વપ્રભુ શિષ્ય
(27)	વૈશાલિક સન્નિવેશ	→ [illegible] પ્રભુ [illegible] પ્રભુમહિ
(28)	શાલશીર્ષ ગ્રામે – ધ્યાન (P.T.O.)	શાલશીર્ષ ગ્રામે ધ્યાન [illegible] ત્રિપૃષ્ઠ ત્રિપૃષ્ઠભવ [illegible]

Sundaram®

180 ([illegible]) ઘોર (1) સંગમ [illegible]

FOR EDUCATIONAL USE (3)

(2) [illegible] (4)

(5) સંગમ ઇન્દ્ર-પ્રશંસા [illegible]

Notes

← (X)

(29)	ભદ્દિકાપુરી	છઠ્ઠું ચોમાસું : ચાર માસનું તપ કરીને પુનઃ ગ્રામાદિમાં ઉપસર્ગાદિ યુક્ત.
(30)	આલંભિકા	૭મું ચોમાસું
(31)	કુંડાગ સન્નિવેશ મર્દનગ્રામમાં —	વાસુદેવ ચૈત્યે ધ્યાને / ગોશાળાના ઉપદ્રવ ... મર્દનગ્રામમાં પણ તેમ / દાંતવાળા વરવધુની ગોશાળે ...
(32)	ગ્રામભૂમિ > રાજગૃહી	૮મું ચોમાસું રાજગૃહી : ચોમાસી તપ કરે.
(33)		ગોશાળા દ્વારા તેજોલેશ્યા.
(34)		૯મું ચોમાસું વજ્રભૂમિમાં (x)
(35)	શ્રાવસ્તી નગરી	૧૦મું ચોમાસું શ્રાવસ્તીમાં / વજ્રભૂમિમાં મ્લેચ્છો વચ્ચે.
(36)	દૃઢભૂમિ - મ્લેચ્છભૂમિ	સંગમ ઉપસર્ગ (સંહલ ... : ૬. ૧૧૩) [ઈન્દ્ર-પ્રશંસા પ્રભુની સુણીને મહાઉપસર્ગ (પરીક્ષાર્થ) : ઘોરાતિઘોર કષ્ટો] (૧) ધૂળવૃષ્ટિ, વજ્રમુખી કીડીઓ, નાક આદિથી ચારણીવત્ શરીર (૨) વજ્રમુખી ડાંસ (૩) તીક્ષ્ણ ઘીમેલ (૪) વીંછી (૫) નોળિયા (૬) સર્પ (૭) ઉંદર (૮) મહાકાય હાથી (૯) હાથિણી (૧૦) વિકુર્વિત પાડ કરતું પિશાચ રૂપ (૧૨) ત્રિશલામાતા, સિદ્ધાર્થ રાજાના વિલાપ (૧૩) છાવણીમાં ચૂલો કરવા પ્રભુ ચરણમાં અગ્નિ સળગાવી રાંધવું (૧૪) ચાંડાલ ... પક્ષીઓના પાંજરા પ્રભુ ઉપર લટકાવ્યા. (૧૫) ઝંઝાવાત વાયુ વડે પ્રભુને નિશ્ચયપણે પછાડ્યા (૧૬) કલિકા પવનથી ચક્રવત્ ઘુમાવ્યા (૧૭) મેરુને પણ ભાંગનારું કરાલ કાળચક્ર મૂક્યું, જેથી પ્રભુ જાનુ પ્રમાણ પૃથ્વીમાં ઉતરી ગયા (૧૮) રાત્રિ વ્યતીત થઈ ગયાનો આભાસ જણાવવા પ્રભાત વિકુર્વ્યું. (૧૯) દિવ્યઋદ્ધિની માયાજાળ પાથરી દર્શાવી. (૨૦) દેવાંગનાઓના ચલિત કરનારા હાવભાવો દર્શાવ્યા. એક રાત્રિમાં આમ વીસ વીસ જેટલા મહાઉપસર્ગોના કષ્ટો સંગમદેવે પ્રભુ પર ફેલાવ્યા. પણ પ્રભુ મેરુવત્ અડોલ, અચલ, નિર્ભય, સુસ્થિર, ધ્યાનસ્થ જ! પરમ આત્મધ્યાનલીન, આત્મલીન મહાદિવ્યાતીત દશામાં, અપૂર્વ મહાસમાધિમાં, ...
(37)	આલંભિકા, શ્વેતાંબિકા	આલંભિકામાં હરિકાંત અને શ્વેતાંબિકામાં વિદ્યુત્કુમારેન્દ્રનું શાતાપૃચ્છાર્થે આગમન.
(38)	શ્રાવસ્તી	કાર્તિક-પ્રતિમામાં ઉતરી શક્રેન્દ્ર દ્વારા પ્રભુમહિમા થયો.
(39)	કૌશામ્બી	ચંદ્ર-સૂર્યનું વંદનાર્થે આગમન
(40)	કાશી	શક્ર-સુરેન્દ્રનું શાતા-પૃચ્છાર્થે આગમન.
(41)	રાજગૃહી	ઈશાનેન્દ્ર, મિથિલા જનક ધરણેન્દ્રની પ્રભુ શાતા પૃચ્છા.
(42)	વૈશાલી	} ૧૧મું ચોમાસું વૈશાલીમાં, ભૂતેન્દ્રનું વંદનાર્થે આગમન
(43)		
(44)	સુસુમારપુર	સુસુમારપુરમાં ચમરેન્દ્રનો ઉત્પાત
(45)	કૌશામ્બી	- વાદી, નંદા શ્રાવિકા ‖ દધિવાહન પત્ની ધારિણીપુત્રી વસુમતી - ચંદના = ચંદનબાળાના ...
(46)	... ગ્રામ	- શક્રેન્દ્રની ભવિષ્યવાણી
(47)	છમ્માણિગ્રામ	- ગોવાળિયા દ્વારા કાનમાં ખીલા, ધ્યાનસ્થ આત્મલીન પ્રભુના કાનમાં શરકટ ઘાસના ખીલા ઠોક્યા ... પછીથી ... મહાકષ્ટ, પ્રભુ ... શરીરમાંથી ... કરનાર વૈદ્ય ખરક વણિક + દેવલોકે / ગોવાળ ...

Sundaram®

FOR EDUCATIONAL USE

મહાવીરસ્વામી વિશે પરમકૃપાળુ દેવનો અભિપ્રાય

(પરિશિષ્ટ-૮)

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર : વચનામૃત 'પરિશિષ્ટ-૬ : વિશેષનામ' :
મહાવીરસ્વામી (વર્ધમાનસ્વામી) સંદર્ભો

પૃષ્ઠો	વિગત / શબ્દો	વર્ગીકરણ	વિશેષનોંધ
૬			
૨૬-૨૭	નિર્વિકારી પરમાત્માની આરાધના: કર્મફળ-	મહાવીર [illegible]	
✓ ૩૩-૩૪	સર્વમાન્ય તત્ત્વજ્ઞાન: [illegible]	મહાવીર [illegible]	✓ ✓
૭૩	કામદેવ શ્રાવકની ધર્મદૃઢતા: [illegible]	[illegible]	✓
૭૪	"મહાવીર કથિત પરમતત્ત્વબોધ ..."	વીરબોધ	
૮૦	[illegible] ગૌતમનો	વીર ઉત્તર [illegible]	←
✓ ૮૬-૮૭	મહાવીર સ્વામી (સંક્ષેપ)	મહાવીર [illegible]	✓
૧૦૨	જૈનદર્શનની સર્વજ્ઞતા: [illegible]	વીરબોધ	
✓ ૧૧૮ ✓	તત્ત્વવિચાર: [illegible]	વર્તમાનસ્થિતિ	✓ Imp. ✓
૧૨૬	સૃષ્ટિકર્તા: તત્ત્વવિચાર	વીરબોધ	
✓ ૧૨૭	[illegible] સમાજની સ્થાપનાની આવશ્યકતા	વર્તમાનસ્થિતિ	✓ Imp [illegible]
૧૩૧	વિવિધ પ્રશ્નો: જૈનદર્શનની [illegible]	વીરબોધ	
✓ ૧૩૫/૩૭	[illegible] મહાવીર: ધર્મસંસ્થાપના: [illegible]	વર્તમાનસ્થિતિ	✓ [illegible] પૃચ્છા
૧૩૭			
૧૬૪	"વીર સ્વામીનું [illegible]"	વીરબોધ	
✓ ૨૦૧	સર્વ [illegible] ધર્મ [illegible]	વર્તમાનસ્થિતિ	✓ Imp
૨૨-૩૩	[illegible]: આચાર્યો: [illegible]	વર્તમાનસ્થિતિ	✓
૨૪૪-૪૭	[illegible] શિષ્ય [illegible]	વીરબોધ / વર્તમાનસ્થિતિ	Imp
✓ ૨૫૧	" શ્રી [illegible]	વીરબોધ	
૨૬૨	શ્રી મહાવીર [illegible]	વીરબોધ	
૨૬૪	[illegible] / મહાવીરના [illegible]	વીરબોધ	Q
✓ ૨૮૮	(મહાવીરના [illegible]) આચાર્ય [illegible]	વીરબોધ	Q ✓
૨૮૭	(૧) "[illegible] વર્ધમાનાદિ સત્પુરુષો ..."	મહાવીર [illegible]	Q ✓ Imp.
૨૯૦	(૨) "મહાવીરના [illegible]"	વીરબોધ	
૨૯૨	(૩) [illegible]	વીરબોધ	
૩૧૪	" [illegible]	વીરબોધ	
✓ ૨૩૨	(૪) [illegible] મહાવીર [illegible]"	મહાવીર [illegible]	✓
✓ ૨૩૩	(૩) "[illegible] ગૌતમ ...... [illegible]"	મહાવીર સ્વરૂપ	? ✓ (← પૃચ્છા)
૨૩૫	મહાવીર [illegible]	વીરબોધ	
૨૩૮	[illegible] (શ્રીમદ્‌ની [illegible]) તીર્થંકર [illegible]	વર્તમાનસ્થિતિ	✓
૨૪૦	[illegible] મહાવીર [illegible] (સ્વરૂપ)	વર્તમાનસ્થિતિ / [illegible]	✓ (← પૃચ્છા)
૨૪૩	"મહાવીરદેવ [illegible] ... [illegible]"	વીરબોધ / [illegible]	✓
૨૫૭	પરિપૂર્ણ સ્વરૂપજ્ઞ	શ્રીમદ્ સ્વરૂપ	
૨૫૮	"[illegible] ... [illegible]		[illegible]
✓ ૨૦૭	[illegible]		

૨૭૬ = પુસ્તક

પૃષ્ઠ	વિગત / પ્રસંગ	વર્ગીકરણ	વિશેષ નોંધ
✓ ૨૯૦	સત્પુરુષનાં વચન : સદ્ગુરુ આશ્રય : આત્માર્થે ધર્મ	મહાવીરકથા	✓
✓ ૩૦૧	નિર્ગ્રંથપ્રવચન / [illegible] સદ્ગુરુ [illegible] / સ્વરૂપ [illegible]	[illegible]	✓
✓ ૩૨૦	પ્રભુ મહાવીર : રાય સિદ્ધાર્થ ---- [illegible]	મહાવીરકથા	✓
૩૩૨	વીરસ્વામી [illegible] આત્મસ્વરૂપ	વીરવાણી	
૩૭૧	મહાવીરદેવ [illegible]	વીરવાણી	
૩૮૮	વર્ધમાનસ્વામી [illegible]	વીરવાણી	
✓ ૪૦૮	(૫૧૭) મહાવીર [illegible] : વર્ધમાન [illegible] / મૌન [illegible], અનિદ્રા, [illegible]	મહાવીરકથા	
૪૨૩	(૫૨૭) પરીક્ષા મહાવીર ને [illegible] સદ્ગુરુ / મહાવીર [illegible]	વીરવાણી	✓
૪૬૩ ✓	(વર્ધમાનસ્વામી) [illegible] આત્મસ્વરૂપ [illegible] / [illegible]	મહાવીરકથા	✓
✓ ૪૬૪ ✓	વર્ધમાનસ્વામી આત્મસ્વરૂપ [illegible] યોગ	મહાવીરકથા	V.[illegible]
૪૭૪	(૬૨૦) મહાવીર [illegible] : [illegible]	મહાવીરકથા	V.[illegible]
૪૮૬	[illegible] = આત્માની [illegible] / મહાવીર [illegible]	વીરવાણી	V.[illegible]
✓ ૪૮૮	[illegible] / [illegible] - મહાવીર	મહાવીરકથા	[illegible] ✓
✓ ૫૨૭	(૭૦૧-૭૦૮) વર્તમાન [illegible]	મહાવીરકથા	
✓ ૫૪૦	(૭૦૭) પરમગુરુ; નિર્ગ્રંથ [illegible] : [illegible] / (સાંપ્રતકાળ મહાવીર [illegible])	વર્તમાન જિન	✓
૫૦૭	[illegible]		
✓ ૫૨૧	[illegible] : મહાવીર [illegible]	વર્તમાન જિન	✓
૫૩૨	[illegible]	વીરવાણી	
✓ ૫૫૧	(૭૫૭) વર્ધમાન જિન વર્તમાન [illegible]	વર્તમાન જિન	✓
૫૮૨	[illegible] મહાવીર [illegible]		
૬૦૭	મહાવીર [illegible]	[illegible]	
✓ ૬૨૭	(૮૦૮) મહાવીરકથા ; [illegible]	મહાવીરકથા	✓
૬૬૩	[illegible]	વીરવાણી	
✓ ૬૬૪	[illegible]	વર્તમાન જિન	[illegible]
૬૭૨	[illegible] / [illegible]	વીરવાણી	
૬૭૭	મહાવીર — ગૌતમ — આનંદ : ગૌતમની [illegible]		✓
✓ ૬૮૮	ગૌતમ [illegible] : સર્વ [illegible] મહાવીર [illegible] / [illegible]	મહાવીરકથા / મહાવીરકથા	✓
✓ ૭૩૦	મહાવીરકથા : મ. [illegible]	મહાવીરકથા	[illegible]
✓ ૭૩૮	"[illegible]	વર્તમાન જિન	✓
✓ ૭૩૪	મહાવીરકથા [illegible]	મહાવીરકથા	✓
૮૦૨	સર્વદર્શી [illegible] / [illegible]	વીરવાણી	
૮૦૩	"[illegible] મહાવીરસ્વામી [illegible] / [illegible] / [illegible] સદ્ગુરુ [illegible] / આત્મસ્વરૂપ [illegible] / [illegible] વિચાર [illegible]	વીરવાણી	

મહાવીર દર્શન : મહાજીવન કથા

॥ महावीरस्वामी । नयनपथगामी भवतु मे ॥
मंगलम् भगवान वीरो, मंगलं गौतम प्रभु । मंगलम् स्थूलिभद्राद्याः कुन्दकुन्दाद्याः जैनधर्मोऽस्तु मंगलम् ॥
कल्याणपादपारामं .... श्रुतगंगा हिमाचलम् ।
विश्वाम्भोज रविं देवं, वन्दे श्री ज्ञातनन्दनम् ॥

સૂત્રઘોષ(M) 'जे एगं जाणई से सव्वं जाणइ ।'
જે એકને અર્થાત્ આત્માને જાણી-ઓળખી-સમજી લે છે, તે સમસ્ત વિશ્વના ક્રિયાકલાપને જાણી-સમજી લે છે. [આચારાંગ સૂત્ર : નિર્ગ્રંથ પ્રવચન]

ॐ नमो अरिहंताणं, नमो सिध्धाणं, नमो आयरियाणं, नमो उवज्झायाणं, नमो लोए सव्व साहूणं । एसो पंच नमुक्कारो, सव्व पावप्पणासणो मंगलाणं च सव्वेसिं । पढमं हवइ मंगलम् ॥

પ્રવક્તા(M) અનાદિ કાળથી ગુંજી રહ્યો છે આ મંત્ર-નમસ્કાર મહામંત્ર...... વ્યક્તિની નહીં, ગુણોની પૂજા કરનાર આ વિશ્વકલ્યાણકારી મહામંત્ર. અરિહંત પદ-સિદ્ધપદની પૂજા દ્વારા આરાધક આત્માને (સ્વયંને) અરિહંત પદ-સિદ્ધપદ-પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ કરાવવા સમર્થ એવો પંચ-પરમગુરુઓમાં નિહિત આત્મ-તત્ત્વ ઉજ્જ્વલ (આ) મહામંત્ર....!

પ્રવક્તા(F) એક મહાન આત્માએ કરી હતી આ મહામંત્રની આરાધના, સાધ્યું હતું આત્માની પ્રાપ્તિ કરાવનારું ધ્યાન, કરીને બતાવ્યું હતું એનું આચરણ, કરી હતી એણે સમ્યક્ દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની રત્નત્રયી ઉપાસના — એક નહીં, બે નહીં, સત્યાવીશ સત્યાવીશ જાગૃત જન્માંતરોમાં !

(M) અને આટલી સુદીર્ઘ સાધના પછી, આજથી ૨૬૦૦ વર્ષ પહેલાં, ઈ. પૂર્વ ૫૯૯ માં —

(F) જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રની કર્મભૂમિ, બિહારની સંપન્ન વૈશાલી નગરી, ક્ષત્રિય કુંડગ્રામ નામનું એનું એક ઉપનગર અને એમાં સ્થિત એક રાજપ્રાસાદ...

(M) ત્રેવીસમા જૈન તીર્થંકર ભગવાન પાર્શ્વનાથના ધર્માવલંબી, લિચ્છવી વંશી રાજા સિદ્ધાર્થનો આ રાજપ્રાસાદ ! અહીં રાજમાતા ત્રિશલાદેવીની પવિત્ર કુક્ષિમાં એ ભવ્યાત્માનું દેવલોકથી પૃથ્વી પર અવતરણ થયું — મહામંગલકારી સર્વોત્તમ, સાંકેતિક, ચૌદ સ્વપ્નોના માતા દ્વારા પૂર્વદર્શનની સાથે !

(દિવ્ય વાદ્યસંગીત : Divine Celestial Music : Soormandal, Santoor) notes

પ્રવક્તા (F) મતિ, શ્રુત અને અવધિ – આ ત્રણેય જ્ઞાનયુક્ત એ ભવ્ય કુતૂહલશીલ આત્મા ગર્ભાવસ્થામાં પણ માતાની સુખચિંતા તેમજ સુખકામના માટે સંકલ્પ કરે છે કે —

(ધીમા) પ્રવક્તા (M) "માતા-પિતાના જીવનકાળ સુધી હું દીક્ષા ગ્રહણ નહીં કરું......" [કલ્પસૂત્ર]

પ્રવક્તા (F) — અને માતા ત્રિશલા પણ ગર્ભવતી માતાને માટે સમુચિત એવા ઉત્કૃષ્ટ આચારોનું પાલન કરે છે.

પ્રવક્તા (M) ✓ આમ 'જયં ચિટ્ઠે જયં ચરે'ના જ્ઞાન-વિવેકયુક્ત ગર્ભાવાસના નવ માસ અને સાડા સાત દિવસ પૂર્ણ થયા અને આવ્યો એ દિવસ — ચૈત્ર શુક્લ ત્રયોદશી..... શુક્લપક્ષની એ ચાંદની રાતે શુક્લધ્યાન- આત્મધ્યાન- આત્મસ્વરૂપમાં લીન થવા, સ્વસ્વરૂપને — આત્મસિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરવા, ચંદ્ર સમ નિર્મળ, સૂર્ય સમ સર્વ-વ્યાપ્ત, સાગરવત્ ગંભીર એવી પ્રભુની મહાન ચેતનાએ સ્વ-પર હિતાય જન્મ ધારણ કર્યો......

(P) (એકલ-ગાન) (M) "પચ્ચીસસો વર્ષો પહેલાં એક તેજરાશિનો જન્મ થયો,
યુગયુગનો અંધકાર વિદારતો, ભારત-ભાગ્ય રવિ ચમક્યો,
કોકિલ-મોર કરે કલશોર ને, વાયુ વસંતી વાઈ રહ્યો,
ક્ષત્રિયકુંડમાં મા ત્રિશલા-કૂખે, પુત્ર પવિત્રનો જન્મ થયો... [શાંતિલાલ શાહ]
(ક્ષત્રિયકુંડની કૂખ મહીં, ત્રિશલાકૂખે પુત્રનો જન્મ થયો.)"

(S/ch) વૃંદગાન (F) "ક્ષત્રિયકુંડમાં પ્રગટિયા રે માતા ત્રિશલાદેવીના નંદ રે, ધન્ય મહાવીર પ્રભુ...
એ...ભવભવથી સાધના કરી લાવ્યાં સાથે, મતિ-શ્રુત-અવધિજ્ઞાન રે.. ધન્ય.
એ....જળકમળવત્ રહી સંસારે પછી, કીધો સૌ સંગોનો ત્યાગ રે.. ધન્ય." [નિરાલી]

પ્રવક્તા (F) ✓ — રાજા સિદ્ધાર્થ અને રાણી ત્રિશલાના નંદન વર્ધમાનના જન્મનો આ આનંદોત્સવ, આ 'જન્મ-કલ્યાણક' સહુ ઉજવે છે – ત્યાં મેરુ પર્વત પર દેવતાગણ અને અહીં પૃથ્વી પર રાજા સિદ્ધાર્થ અને પ્રજાજન.... (Soorkhandee)

(S/ch) વૃંદગાન (Raga: Basant-Bahar, Kedar. Tal: Teentaal)

(BS/B2)

"ઘરઘરમાં આનંદ છવાયો, ઘરઘરમાં આનંદ.
ત્રિશલામાતા કૂખે જનમિયો, જાણે પૂનમનો ચંદ / ઘરઘરમાં આનંદ....
घरघर में आनंद है छाया, घरघर में आनंद.
त्रिशलामैया पुत्र प्रगटिया, जैसे पूनम का चंद्र / घरघर में आनंद ||
ઘરને ગોખે દીવા પ્રગટિયા, કેસર-કંકુ રંગ ઊઘડિયાં, ઘરતી ફરે। અંતરતલથી પ્રસરી ધુપસુગંધ
કુંજકુંજ કોયલ કલ્લોલે, મસ્ત બની મોરલિયા ડોલે, રંગબેરંગી ફુલડાં ફોરે, હૈયાં ઘરઘરમાં હિલોળે
મંજુલ કંઠે, મીઠા ટહુકે, ગાયે પંખી વૃંદ.. / ઘરઘરમાં આનંદ છવાયો ઘરઘરમાં આનંદ" [શાંતિલાલ શાહ]

પ્રવક્તા (M) ✓ — અને આ મહામંગલકારી જન્મ-કલ્યાણક પછી —

notes

(p+p/ch) ગાન ⊙ બાળને લાડ લડાવતી માવડી, ઘોડિયાની દોરી ખેંચતી 'તી,
4 સૂર મધુર મધુર સુણાવીને, ઉરના (પારણાની) અમૃત સિંચતી 'તી.

(s/ch) ⊙ "વીર થજે, ગંભીર થજે તું!" — આશીષ એવી આપતી 'તી,
ભળી ભળી નિજ લાલનાં લોચન, વ્હાલ ભરીને નિહાળતી 'તી.

(F) ⊙ "પોઢજો રે મારાં બાળ પોઢી લેજો, પેટ ભરીને આજ; [શાંતિલાલ શાહ]
5 કાલે કાળાં જુધ્ધ ખેલાશે, ઘોર કરમનાં જુધ્ધ ખેલાશે, સૂવા ટાણું ક્યાંય ન રહેશે"

(P) પ્રવક્તા(M) ✓ [– અને સાડા બાર વર્ષની ઘોર સાધનાના કાળમાં પ્રભુ કેટલું સૂવાના છે એ તો આગળ જોઈશું —]

(P) ⊙ આભમાં ઊગેલ ચાંદલો ને ત્રિશલામાતને આવ્યાં બાળ [ઝવેરચંદ મેઘાણી]
5 બાળુડાને માત હિંચોળે, દૂર કરમના ડુંગરા ડોલે, ઘણણણ ડુંગરા ડોલે, વર્ધમાનને નિંદરું નાવે

(S) ⊙ "સૂઈ જા રે, ઓ મારાં બાળ!" ⊙ "सो जा रे.... ओ मेरे बाल!"
5 "तुम सो जाओ! मैं गाउं (2), सो जाओ... सो जाओ!
क्यों जीवन के शूलों में प्रतिक्षण आते जाते हो... [महादेवी वर्मा]
ठहरो सुकुमार! गाला कर मोती मैं पथ में फैलाऊं... सो जाओ...!"

प्रवक्ता(M) ✓ ત્રિશલામૈયાએ તો પોતાના અતિ સુકુમાર સુકોમળ વીર પુત્રને સુમધુર સ્વરે હાલરડાં ગાઈને (જીવન)પથમાં મોતી બિછાવવાની ભાવના કરતા સુવડાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો.....

પ્રવક્તા(F) ✓ પણ એને ક્યાં ઊંઘવું હતું? એ તો જગાડવા આવ્યા હતા આત્મ-ચેતનામાં: સ્વયંને અને સમસ્ત જગતને! એનું આવાહન (આહ્વાન) હતું ~

(P) મંત્રઘોષ(M) "जं जागरुका उपयोगवन्ता......
उट्ठिए मा पमायए...! समयं गोयम! मा पमायए! " [उत्तराध्ययन सूत्र]

"હે જીવ! પ્રમાદ છોડી જાગૃત થા...! જાગૃત થા....!! અન્યથા રત્નચિંતામણિ જેવો આ માનવભવ વ્યર્થ ચાલ્યો જશે...!!!" [શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર]

પ્રવક્તા(F) ✓ વર્ધમાનના જન્મસમયથી જ "શ્રી" તેમજ "આત્મશ્રી"ની વૃદ્ધિ, એમનું વિદ્યાશાળામાં ગમન, ઇન્દ્રનું ત્યાં આગમન ને પ્રશ્ન-પૃચ્છામાંથી "જૈનેન્દ્ર-વ્યાકરણનું સર્જન" — આ ઘટનાથી વિદ્યાગુરુ પંડિત પણ બન્યા ધન્ય ને આનંદવિભોર....! વિદ્યાપ્રતિભાના આવા અસાધારણ પ્રસંગો જેટલા જ અદ્ભુત રહ્યા વર્ધમાનના અલૌકિક બાળ-પરાક્રમ પ્રસંગો.... (દેવેન્દ્રે તેથી પછી તેમને નામ આપ્યું- મહાવીર!) એના બાળગોઠિયાઓ પહોંચ્યા છે ત્રિશલામૈયા પાસે—

(p/ch) બાલવૃંદગીત ⊙ "માડી! તારા કુંવરની કરવી શી વાત? ઓ ત્રિશલા! તારા કુંવરની.....
સૌમાં અનોખી એની જાત, ભલેરી એની ભાત....ઓ માડી! તારા...

(૪) → notes

⊗

"એક દી' અમે બાળ સૌ રમત રમતાં'તાં, ગમ્મત કરતાં'તા, નીકળ્યો ત્યાં મોટો સાપ!
સાપને દેખી અમે નાસવા રે લાગ્યાં, બોલી ઊઠ્યાં બાપ રે બાપ!
ત્યાં તો તારો લાડીલો ફાળ ભરી દોડ્યો, ને ઝાલી લીધો પંજામાંય,
દોરડાની જેમ એને પકડીને ફેંકિયો, ધ્રૂજ્યો નહીં એનો હાથ! ઓ માડી!"

પ્રવક્તા(M/F) :— સર્પનું રૂપ ધારણ કરી આવેલા એ દેવે થાકીને પછી શું કર્યું ?

કવિત-પંક્તિ(M): "રૂપ પિશાચનું ધારેલા દેવે, વીરને પીઠે બેસાડ્યો,
નાનકડા બહાદુરે મુઠ્ઠી મારી એને, ધરતીમાં ધરબાવ્યો!" [શાંતિલાલ શાહ]

(F) — સાપ, પિશાચ, દૈત્ય અને બીજા પ્રસંગમાં હાથી — સહુને પોતાના બાળપરાક્રમથી વર્ધમાન કુમાર વશ કરતા રહ્યા....

ગીતપંક્તિ(M): "એ... હાથી-સર્પ-દૈત્યને ક્ષણમાં ભગાવ્યા, શીખવ્યા અભયના પાઠ રે..
ધન્ય મહાવીર પ્રભુ!"

પ્રવક્તા (M) બાલ-કિશોર-કુમારાવસ્થા વીતી... યુવાવસ્થા આવી.. (Musical. Effects)

અંતરથી તો વર્ધમાનકુમાર અલિપ્ત છે, પરંતુ 'ભોગાવલી' કર્મ હજુ અવશેષ છે, માતા-પિતા પ્રત્યેનું ભક્તિ-કર્તવ્ય હજુ શેષ છે, યશોદાનું સ્નેહઋણ પણ હજુ બાકી છે — !

પ્રવક્તા(F) ....અને રાજકુમાર મહાવીરે, માતાના આગ્રહથી, પાણિગ્રહણ કર્યું યશોદાનું.... જો કે અન્ય માન્યતા અનુસાર તેઓ અવિવાહિત જ રહ્યા હતા!.. આ વૈભવપૂર્ણ ગૃહસ્થાશ્રમમાં પણ પ્રભુ તો રહ્યા છે જળકમળ વત્ — પોતાના એ જીવનાદર્શ અનુસાર:

સૂત્રઘોષ(M) "જળમાં, પંકમાં જન્મ લઈને પણ જેમ કમળ જળથી અલિપ્ત રહે છે એ જ પ્રમાણે આત્માર્થીએ પણ સંસારમાં રહેવા છતાં, સંસારવાસનાથી અલિપ્ત રહેવાનું છે." [આચારાંગસૂત્ર]

ગીતપંક્તિ(F) "વૈભવમાં એનો વાસ છતાંયે જળકમળની જેમ રહે
ભોગી છતાંયે જોગીની જેમ જ, રાગી છતાંય વિરાગી રહે! [શાંતિલાલ શાહ]

પ્રવક્તા (M) — આ આદર્શાનુસાર જીવાતા પ્રભુના ગૃહસ્થાશ્રમમાં પુત્રીરત્ન પ્રિયદર્શનાનું આગમન —

⊗ "બંને નારી છે તેમના ભાવિ [illegible]"

(F) — પત્ની યશોદાનું ધર્મમાર્ગમાં દૃઢીકરણ —

(M) — સારાયે પરિવારનું નિત્ય સત્સંગમય ધર્મબોધન—

(F) — પોતાના ભાવિ વિરાગી જીવન માટે પત્ની-પુત્રીને માનસિકરૂપે તૈયાર કરવાં ⊗

(M) અને ઉપકારક પૂજ્ય માતા-પિતાનું સ્વર્ગ-ગમન (સ્વર્ગારોહણ) —

(F) — આ સર્વ અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ ઘટનાઓની વચ્ચે પણ ભગવાન મહાવીરનું આત્મ-ચિંતન તો સદા ચાલતું જ રહેતું :—

notes

ઘોષગાન(M): "હું કોણ છું ? હું કોણ છું ? कोऽहम् ?... कोऽहम् ?
હું કોણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ?
કોના સંબંધે વળગણા છે ? રાખું કે એ પરહરું ?"
[અમૂલ્ય તત્વ વિચાર: શ્રીમદ્ રાજ૦]

પ્રવક્તા(F): તીવ્રતર બનતા જતા એમના આ આત્મચિંતનના પ્રત્યુત્તરમાં તેમને દીર્ઘકાળથી અંતરઊંડેથી પોકારી રહેલ એક સાદ — એક ધ્વનિ સંભળાય છે — એ સાદ, એ ધ્વનિ, એ અવાજ, કે જેમાં એક માંગ છે, એક આહ્વાન છે, એક નિમંત્રણ છે ~

સૂત્ર ઘોષ: "जे एगं जाणइ, से सव्वं जाणइ।" — જે એકને, આત્માને જાણી-ઓળખી લે છે, તે સમસ્ત વિશ્વને જાણી લે છે..... આવ સ્વયંને ઓળખ, સ્વયંને પ્રાપ્ત કર....! [આચારાંગ સૂત્ર]

પ્રવક્તા(F): ~ અને આ સાદને સાંભળીને વર્ધમાન વ્યાકુળ બની ઊઠે છે, એમની છટપટાહટ જાગી ઊઠે છે, એનો એ પ્રત્યુત્તર આપવા ઇચ્છે છે, સ્વયંને શોધવા, સાધવા, સદાને માટે પામવા ઝંખે છે....!

પ્રવક્તા(M): ના, વૈશાલીના રાજમહેલમાં (રહીને) પોતાના આ આત્માને પામી નથી શકાતો..... મહેલોમાં સાધના ? વૈભવ-વિલાસોમાં, સીમામાં રહીને અસીમની, અનંત આત્માની આરાધના ?.... અસંભવ, હવે એ અસંભવ, અસંભવ... હવે તો છોડી દઈ સર્વ સંગ-પરિગ્રહ, રિબાતા-પીડાતા જગત માટે દાન દઈ લુંટાવી દેવું સર્વસ્વ, વન વન ભટકી નીચોવી દેવું કંચન સમું તન, ઓગાળી દેવું અહંભર્યું મન, ને સર્વ કંઈ પરિત્યાગીને નીકળી પડવું બની અસંગ...! ત્યારે જ પમાશે પૂર્ણ, પરિશુધ્ધ, પરિમુક્ત નિજાત્માનું દર્શન (इस तनकी दीवा जल जाती....)

પ્રવક્તા(F): .... આ સુસ્પષ્ટ આત્મચિંતનથી દેખાયો એમને 'શુધ્ધ-બુધ્ધ-ચૈતન્યઘન સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ' એવા સ્વાત્માની પ્રાપ્તિ માટેનો હવે કેવળ એક જ માર્ગ — સર્વસંગ પરિત્યાગ....! આંતરિક ભાવદશાભરેલા આ વીરોચિત સર્વસંગપરિત્યાગના અવસરની પ્રાપ્તિ માટે એ પ્રતીક્ષા કરતા રહ્યા ~

એકલગાન:(M) [પ્રતિધ્વનિ-ગીત]
"અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ? ક્યારે થઈશું બાહ્યાંતર નિર્ગ્રંથ જો,
સર્વ સંબંધનું બંધન તીક્ષ્ણ છેદીને, વિચરશું કવ મહત્પુરુષને પંથ જો." (શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર)
પૃથ્વી પર જ નહીં, ઊર્ધ્વ આત્મચેતનાકાશમાં વિહરવાનો અપૂર્વ અવસર ૦".....!

પ્રવક્તા(M): — અને 'લોકાન્તિક' દેવો દ્વારા પણ ધર્મચક્રપ્રવર્તનાર્થ અપાયેલી સ્મૃતિ-વિનંતિ અને વર્ષભરના અપાર, અપરિમિત 'દાન' પછી અંતે આવ્યો અપૂર્વ અવસરનો એ દિવસ — સ્વયંને સર્વાંગ સંપૂર્ણ સમગ્રતામાં સાધવા-પામવા માટે જવાનો, સ્વની સાથે

'સર્વના - વિશ્વના કલ્યાણાર્થે વિહરવા - વિચરવાનો / મહાભિનિષ્ક્રમણનો, પરમ ભાગ્યવતી દીક્ષાનો - 'દીક્ષા કલ્યાણક'નો - અપૂર્વ અવસર....!

પ્રવક્તા (F): એ પરમ પાવન, સર્વકલ્યાણકર દીક્ષા-કલ્યાણક... એની એ વિશાળ, ભવ્ય, અનેકરૂપિણી શોભાયાત્રા.... તેમાં બહારથી બંધુ રાજા નંદિવર્ધન અને અંદરથી શક્રેન્દ્ર દ્વારા સુનિર્મિત વિરાટ 'ચંદ્રકાંતા' શિબિકા ....અને તેમાં કુલવૃદ્ધાઓ વચ્ચે વિરાજેલા અને સર્વેની વંદના - અનુમોદના ઝીલતા રાજકુમાર વર્ધમાન....!

પ્રવક્તા (M): ...અને અંતે આ શોભાયાત્રાનું જ્ઞાતખંડવનના અશોકવૃક્ષ નીચે આવી થંભવું, વર્ધમાનકુમાર દ્વારા સર્વ દેહાલંકારોનું ઉતારવું, ...હંસલક્ષણ સાડીમાં તેનું ગ્રહણ થવું ...પંચમુષ્ટિ કેશલોચ દ્વારા શોભ-શોભાવત્ તેમના તેજોપુંજ મસ્તકનું શોભવું. .....સ્વયં જ સામાયિકવ્રતનું ઉચ્ચારવું....સર્વ દેવ-મનુજગણો સ્વજન-પ્રજાજનો દ્વારા "ધન્ય ધન્ય પ્રભુ"ના અનુમોદના નાદો અને જયઘોષોનું ગુંજી ઊઠવું અને દિવ્ય સુરપુષ્પોનું વરસવું... અદ્ભુત અદ્ભુત, અભૂતપૂર્વ (હતું) આ દૃશ્ય.....!

પ્રવક્તા (F): તેમનો આ સર્વસંગપરિત્યાગ - અને તે પણ 'એકાકી' જ, સ્વયંસ્ફૂર્ત 'સ્વાધીનત્યાગ' હતો, 'પરાધીન-ત્યાગ' નહીં!

સૂત્રપંક્તિગાન: (M) "વસ્ત્ર, ગંધ, અલંકારો, સ્ત્રીઓ ને શયનાસનો (અનુષ્ટુપ)
પરાધીન-પણે જે ત્યાગે, ન તો ત્યાગી તે બને;
(પણ) જે પ્રિયકાન્ત ભોગોને, પામીને અળગા કરે,
→ ત્યારે જ ત્યાગી તે ખરે '!........"

[- દશવૈકાલિક સૂત્ર : મુનિ સંતબાલજી.....]

સદ્ગુરુવાણી ઘોષ: (F) " મહાવીરે ...કંચનવર્ણી કાયા, યશોદા જેવી રાણી, અઢળક સામ્રાજ્ય-લક્ષ્મી અને મહાપ્રતાપી સ્વજન પરિવારનો સમૂહ છતાં તેની મોહિનીને ઉતારી દઈ, જ્ઞાનદર્શનયોગ પરાયણ થઈ (એણે) જે અદ્ભુતતા દર્શાવી છે તે અનુપમ છે....." [- ભાવનાબોધ ઉપોદ્ઘાત : શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી]

પ્રવક્તા (M): આમ આખરે —

ગાન: "સર્પની કાંચળી માફક એક દી' આ સંસારનો ત્યાગ કરે,
મહેલ-મહેલાતોમાં વસનારો હવે જંગલ જંગલ વાસ કરે!" [શાંતિલાલ શાહ]

પ્રવક્તા(M): સર્વસંગપરિત્યાગના (આ) વનવિહારમાં હવે બસ એકલા, અસંગ, એકાકી વિચરવાનું — ગિરિગુફાઓ કંદરાઓ ને સ્મશાનો-ખંડેરોમાં ... વાઘસિંહ સંયોગોમાં ... ઘોર પરિષહો-ઉપસર્ગો-પ્રતિકૂળતાઓ વચ્ચે :... સર્વત્ર આત્મભાન-પૂર્વક, અપ્રતિબદ્ધપણે, સતત સજાગપણે વિહરવાનું — સિંહવત્ ને ભારંડ પક્ષી વત્ ! ... ક્યાંય કોઈ (સ્વીકાર-અસ્વીકાર નહીં) પસંદગી નહીં, ગામો-અનુગામો નહીં, પરિ-સ્થિતિઓનો લેશમાત્ર (પ્રતિબંધ) મેળાપ નહીં !! choiceless, conditionless, AWARENESS : absorbed everywhere in the Deeper & Deeper all-pervading (consciousness) infatuation & hatred-less, SELF, ABSOLUTE SELF !!! .... એ પરમ નિઃસંગદશામાં નિર્દ્વંદ્વ, નિર્બંધ આનંદવિહાર — મુક્તવિહાર, બાહ્યાંતર ગ્રંથીવિહીન જીવનવિહાર દૃષ્ટિ સામે (પેલા) પંચમજ્ઞાનને પામવાનું એક જ લક્ષ્ય : "કેવળ નિજસ્વભાવનું અખંડ વર્તે જ્ઞાન
કહીએ કેવળજ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ."

[આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર : શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી]

પ્રવક્તા(F): આમ પ્રભુનો થયો સર્વસંગપરિત્યાગ ... વીત્યો દીક્ષા-કલ્યાણક પ્રસંગ ... — પલાયન કરીને નહીં, ક્ષમા, સમજાવટ ને સ્નેહપૂર્વક, પૂર્વતૈયારી સહ ને સર્વ સંસાર-ઋણો કર્તવ્યો સંપન્ન કર્યા બાદ લેવાયેલી આ ભાગવતી દીક્ષાના સમયે, જન્મજાત ત્રણ જ્ઞાનથી યુક્ત વર્ધમાન મહાવીરને ચોથું "મનઃપર્યવજ્ઞાન" (સર્વના મનોભાવોને જાણી શકાય એવું જ્ઞાન) ઉત્પન્ન થયું .... અને પ્રભુ ચાલી નીકળ્યા પોતાના આત્માની સમગ્રતા ને પૂર્ણતામાં પ્રાપ્તિ કરાવનાર એવા એમના ઈપ્સિત પંચમ જ્ઞાન અને પંચમ ગતિ મોક્ષની, મોક્ષમાર્ગની શોધમાં — અનંત, અજ્ઞાત આત્મપથ પર — એકાકી, એકલા, અસંગ ... / (Instrumentals: soor mandal +)

પ્રવક્તા(M): .... આ સર્વસંગપરિત્યાગના સમયે, આજસુધી જેમને માનસિક રીતે તૈયાર કર્યાં હતાં એ પત્ની અને પુત્રીની અંતર્દશા કેવી રહી હશે ? એમના અંતરમાં કેવા ભાવ, કેવા આંદોલન ઊઠ્યા હશે ? વનવાસી લક્ષ્મણની ઉપેક્ષિતા ઊર્મિલા, મધ્યરાત્રિના સમયે ગુપ્ત રીતે મહાભિનિષ્ક્રમણ કરી ચાલ્યા જનાર સિદ્ધાર્થ — તથાગત ગૌતમબુદ્ધની (વિરહિણી) પત્ની યશોધરા અને પશુસૃષ્ટિરક્ષાર્થે તોરણથી જ પાછા ફરી ગયેલા નેમકુમારની વાગ્દત્તા રાજુલ — આ સર્વેની મનોભાવનાઓની તુલનામાં ઊર્ધ્વચેતા યશોદાના મનોભાવો તો સૌથી નિરાળા, સૌથી ઉચ્ચ જ રહ્યા હશે (ને) .... ?

પ્રવક્તા(F): વિચાર ઊઠે છે — વાસ્તવમાં ભગવાન મહાવીરના જીવનમાં — તેમના ઉદાત્ત, ભવ્ય સાધનામય જીવનનાં નિર્માણમાં (સમાનધર્મી) યશોદાનું મૂક યોગદાન શું થોડું હશે ? (pause ... instrument) અને નારી-ઉદ્ધારક, ભાવિમાં ચતુર્વિધ સંઘ...

નારીને ગૌરવભર્યું સ્થાન અપાવનારા પ્રભુ વીરે પોતાની જ આવી મહાન અર્ધાંગિની માટે કશું વિચાર્યું હશે? કે—

પ્રવક્તા(M): (કે) "હું દેહાદિ સ્વરૂપ નથી અને દેહ-સ્ત્રી-પુત્રાદિ કોઈ મારાં નથી"—એવી સ્પષ્ટ, તીવ્ર આત્મભાવના દ્વારા રાગ-દ્વેષને અને સંસારનાં પુષ્પવત્ કોમળ બંધનને કાપ્યાં હશે?... "સારાયે સંસારમાં નાયકરૂપ રમણીને (રમણી પ્રત્યેની આસક્તિને) કેવળ શોકસ્વરૂપ" માનીને દેવી યશોદાનો ત્યાગ કર્યો હશે?

ગાનપંક્તિ: "સઘળા આ સંસારમાં રમણી નાયકરૂપ,
એ ત્યાગી ત્યાગ્યું બધું, કેવળ શોકસ્વરૂપ."
[શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર]

પ્રવક્તા(F): — પણ દેવી યશોદાએ - એ સમુન્નત અર્ધાંગિનીએ પોતે શું વિચાર્યું હશે?

કાવ્યગાન: "જે દિવસે મહાવીરે પોતે, ત્યાગી થવાનું કહ્યું હશે,
દેવી યશોદા! દિલમાં તમારા, તે વખતે શું થયું હશે?
પરણ્યા ત્યારે જાણ હતી કે પ્રિતમ છે વૈરાગી?
એવો જરીયે ખ્યાલ હતો કે તમને જશે એ ત્યાગી!
જાણીને તમે રાજી થયેલા કે દિલમાં દુઃખ થયું હશે?
એક તરફ છે પ્રેમ પતિનો, બીજી તરફ છે દીક્ષા;
એક હૃદયમાં ભોગ દીસે તો બીજામાં છે ભિક્ષા
એનો વિચાર કરતાં મનમાં કેવું મંથન થયું હશે!
'તમને નહિ જવા દઉં સ્વામી' એવું કદી કહ્યું 'તું?
કે 'સુખેથી ભલે સીધાવો' એવું વેણ કહ્યું 'તું
વિદાય વખતે હર્ષ હતો કે છાનું રુદન કર્યું હશે?
✓ કદીય તમને થયું હતું કે પતિની સાથે જાઉં;
નેમની પાછળ રાજુલ ચાલી, એવી રીત નિભાવું!
કે નાનકડી પુત્રી ખાતર ઘરમાં રહેવું પડ્યું હશે?
✓ કોઈ ન જાણે દેવી તમારી કેવી હશે સમસ્યા?
મહાન ત્યાગી પતિની પાછળ કેવી હશે તપસ્યા?
અબોલ છે ઈતિહાસ તમારો, તમને શું શું થયું હશે?" [શાંતિલાલ શાહ સ્તવનમંગલ]

પ્રવક્તા(F): — એ અબોલ ઈતિહાસમાં ભગવાનના બંને માતા દેવાનંદા અને ત્રિશલા ના જેટલું જ ઉચ્ચ સ્થાન શું યશોદાને પણ ન આપવું જોઈએ?

ગાન

"ત્રિશલા દેવાનંદા બંને પ્રભુવીરની માતા
શાસનના ઈતિહાસે બંને નામ અમર થઈ જાતા.... ⊗ →

notes

⊗ બ્રાહ્મણ-ક્ષત્રિય જાતિ વંશના સંસ્કારો સિંચનારી ....
વીરની પત્ની દેવી યશોદા, જેણે નામ ઉજાળ્યું
પતિના સુખને કાજે જેણે નિજનું સુખ વિસાર્યું
આત્મવિલોપનની યશગાથા યશોદા સરજનહારી."

પ્રવક્તા (F) ✓ — ગમે તે હોય... પણ આત્મલીન પ્રભુવીર તો સ્વ-નિર્ધારિત સર્વ-સંગપરિત્યાગના પથ પર ચાલી નીકળ્યા છે.... (pathetic Music) (ભાવવિભોર કથન-સ્વર) ... પ્રભુની એ હૃદયવિદારક વિદાયની ઘડી......! એ જ્ઞાતખંડવનની ધરામાં એમને ડગ માંડતા, આગળ વધતા અને અદૃશ્ય થતા જોઈ પત્ની યશોદા, પુત્રી પ્રિયદર્શના અને બંધુ નંદીવર્ધનના વિરહવેદનાભર્યા વિલાપસ્વર ગુંજી ઊઠ્યા —

કરુણતમ ગીત શ્લોક : (M) "त्वया विना वीर कथं व्रजामो? गोष्ठिसुखं केन सहाचरामो?"

પ્રવક્તા (M) ✓ "હે વીર! તમારા વિના શૂન્યસમ ભાસતા એ પ્રાસાદમાં અમે કેવી રીતે જઈએ? હે બંધુ! હવે અમને તમારી સાથેની ગોષ્ઠિનો આનંદ ક્યાંથી મળશે? કોની સાથે બેસીને અમે હવે ભોજન કરીશું? ......"

પ્રવક્તા (F) ✓ — પરંતુ નિર્ગ્રંથ, નિઃસંગ, નિર્મોહી મહાવીર તો ચાલી નીકળતા પ્રથમ પ્રસ્થાન સમયથી જ આ ભીષણ પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે —

પ્રતિજ્ઞા-ઘોષ (M) (પ્રતિધ્વનિ સહ) " બાર વર્ષ સુધી.... જ્યાં સુધી મને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત નહીં થાય ત્યાં સુધી ~~(...)~~ ન તો શરીરની સેવા-સુશ્રૂષા કરીશ, ન દેવ-દાનવ-માનવ-તિર્યંચના ઉપસર્ગોનો વિરોધ કરીશ, ન મનમાં કિંચિત્ માત્ર પણ ઉદ્વેગ ઉઠવા દઈશ."

પ્રવક્તા (F) ✓ — અને હવે અહીંથી આરંભાઈ એમની આ ભીષણ પ્રતિજ્ઞાઓની કસોટી-સ્વરૂપ સાડા બાર વર્ષની આત્મકેન્દ્રિત સાધનાયાત્રા — જેમાં સ્વયં ઈન્દ્રની સહાય-પ્રાર્થનાનો પણ અસ્વીકાર કરી, બીજી અનેક ભીષણ પ્રતિજ્ઞાઓને એમાં જોડતા, પ્રભુ આગળ ચાલ્યા..... (Soormandal .... Terrific Effects .. roar-ings of clouds & wild Animals ... sounds of Horrors ....)

પ્રતિજ્ઞા-ઘોષ (M) (પ્રતિધ્વનિ સહ) " હવેથી અપ્રીતિકર સ્થાનમાં નહીં રહું .... સદા ધ્યાનમાં લીન રહીશ.. .... સદા મૌન રહીશ .... હાથમાં જ ભોજન લઈશ અને ગૃહસ્થોનો વિનય નહીં કરું ...."

ગાન P/ch • ઘોર અરણ્યે ઘૂમતો જાતો જોગી આ પગપાળો,
માન મળે, અપમાન મળે કે આપે ભલે કોઈ ગાળો!

S/ch/P P• મારગ એનો જંગલ-ઝાડી ને કંટક-ઝાંખરા વાળો,
ch કંઈ કંઈ વેળા સાથમાં રે'તો મંખલી-પુત્ર ગોશાળો.

notes

P • આફત ને ઉપસર્ગની ફોજની ફોજ એને પડકારતી 'તી,
Ch આંધી-તોફાન ને વીજકડાકે, કુદરત પણ લલકારતી 'તી।
P • દેવ ને દાનવ, ને વળી માનવ, પશુ પંખી કંઈ ડંખી રહ્યાં,
Ch હસતે મુખડે તો ય મહાવીર, સહુનું મંગલ ઝંખી રહ્યા।
P • દુઃખથી લેશ નહીં ડરનાર એ, સામેથી દુઃખને ડારતો 'તો (૨)
Ch સુખની શીતળ છાંય વજીને, દાવાનળે ડગ માંડતો 'તો (૨)
P • લોહના લોહ તૂટ્યાં પણ એ પડછંદ બની ધીર ધારતો 'તો (૨)
Ch સહાય કરવા ઈન્દ્ર આવ્યા ત્યારે ઈન્દ્રને પણ વારતો 'તો ।। (૩)
[શાંતિલાલ શાહ]

પ્રવક્તા (M): અભય, અદ્વેષ અને અખેદ—સાધનાના આ ત્રણ આવશ્યક ગુણો સાથે સાધનામાર્ગે આગળ વધવા માટેના ત્રણ પ્રાથમિક જયો છે—આહાર-જય, નિદ્રાજય અને આસનજય—
— ત્યારે સાડાબાર વર્ષની આ લાંબી સાધનાયાત્રામાં પ્રભુએ આહાર તો લીધો હતો જ કેટલો? દેહાતીત દશામાં, તે પણ!
નિદ્રા પણ કેટલી લીધી? યોગ-નિદ્રા! સતત અંતરધ્યાનસ્થ નિદ્રા..
અને 'આસન'...? જે આસન પર સ્થિર થયા તેમાં કેવી અદ્ભુત, અપૂર્વ સ્થિરતા!! પૂર્ણ નીરોગી મહાયોગી, યોગીનાથ યોગીશ્વર મ. કયા યોગાસન નહોતાં...
—— અને ત્યારે તેમનામાં પ્રગટી હતી આત્માનુભૂતિની લાલી...
એ અકૃત્રિમ આભા.... અભય-અદ્વેષ-અખેદયુક્ત પ્રસન્નતા, ગહન અંતરસાગરમાંથી નીકળેલાં એ આનંદ-રત્ન...અને મોતીઓથી ભરેલો એ થાળ~

S ગાથા શ્લોક ગાન: (M) "શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન, સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ;
બીજું કહીએ કેટલું, કર વિચાર તો પામ!" [શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી : આત્મસિદ્ધિ ૧૧૭]

પ્રવક્તા (F): —પરંતુ નિજધામનું પ્રભુનું આ ધ્યાન તેમનાંમાં નિશ્ચય-વ્યવહાર, ઉપાદાન-નિમિત્ત, અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ— સર્વેનો સમન્વય સાધતું તેમને પાર લઈ જઈ રહ્યું કેવળ ને કેવળ નિજસ્વભાવ ભણી. પ્રભુ આ સહજ, શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપની પોતાના મૌન દ્વારા જ ભવ્ય સુયોગ્ય જીવોને પ્રતીતી કરાવતા રહ્યા.....

P/S/Ch ગાન (M) "હું તો આત્મા છું જડ શરીર નથી....
શરીરાકાર રહી શરીર ન થાઉં, લવણ જેમ જગાઉં સહી
રત્ન-દીપ જેમ સ્વ-પર પ્રકાશક, સ્વયં-જ્યોતિ હું પ્રગટ અહીં!
સ્વયં જ્યોતિ...સ્વયં જ્યોતિ....સ્વયં જ્યોતિ.!! [યો.યુ.શ્રી. સહજાનંદઘનજી]

P/ch गान • हम ऐसे देश के वासी हैं, हम सिद्ध-देश के वासी हैं;
हम महाविदेह के वासी हैं, हम सिद्धालय के वासी हैं....
हम सिद्धलोक के वासी हैं, हम सिद्धशिला के वासी हैं..!
—जहाँ राग नहीं और द्वेष नहीं; जहाँ मोह नहीं और शोक नहीं; हम ऐसे देश के/

प्रवक्ता(F): — जे आत्मप्रदेशमां, जे आत्मलोकना ऊर्ध्वगगनमां प्रभु अप्रमत्तपणे विचरी रह्या हता, जे आत्माने ओळखवा अने पूर्ण समग्रतामां पामवा तेओ नीकळ्या हता, ते हवे तेमने प्राप्त थई गयुं हतुं—

P/ch गान • "सच्चिदानंदी शुद्ध स्वरूपी, अविनाशी हुं आत्मा छुं"
. . . .

प्रवक्ता(M): ...ऊभा होय त्यारे पण, बेठा होय त्यारे पण अने चालता होय त्यारे पण सर्वत्र आ सजग, सहजसमाधिमय, अंतरस्थित उपयोगवंत आत्मध्यान—'जयं चिट्ठे जयं चरे..!'

प्रवक्ता(F) विशुद्ध आत्मध्यान, घोरातिघोर उपसर्गोनी वच्चे पण अडोल आत्मध्यान, जेमां—

P गान(M) "एक परमाणु मात्रनी मळे न स्पर्शता, पूर्ण कलंकरहित अडोल स्वरूप जो;
शुद्ध निरंजन चैतन्यमूर्ति अनन्यमय, अगुरु-लघु, अमूर्त, सहजपदरूप जो."

प्रवक्ता(M): आवा उपसर्गो-परिषहो वच्चे अने तपस्याओनी साथे साथे अपूर्व० कराएल ने विकसेल आवुं अपूर्व ध्यान, सहजसमाधिमय सतत, अखंड आत्म-स्वरूप ध्यान...! मानव इतिहासे एक साथे, अक्षय धारावत्, आटली संख्यामां न तो क्यारेय जोयुं छे, न सांभळ्युं छे, न कल्प्युं छे!! अजोड, अद्वितीय, अनुपमेय, अभूतपूर्व!!!

प्रवक्ता(F): बाहुबली, गजसुकुमाल महामुनि के खंधकमुनि आदिनां ध्यान पण आवा घोर उपसर्गयुक्त के आटली दीर्घ अवधिनां तो नहीं ज!

प्रवक्ता(M): ज्यारे प्रभु वीरना अखंड आत्मध्याननी—घोरातिघोर उपसर्गो वच्चे चालेला आत्मध्याननी—कल्पना पण काळजु कंपावनारी ने रुंवाडा ऊभा करी देनारी छे! क्यां मळशे जोवा आवुं ध्यान?

प्रवक्ता (F) — शूलपाणि यक्षना रातभरना उत्पात, उपसर्ग अने प्रभाते प्रभुने आवेलां १० स्वप्न.

" (M) — चंडकौशिक नागना दंशरूपी उपसर्ग समये "बुज्झ बुज्झ चंडकोसिया!" ना मधुर संबोधन द्वारा एने करावेलुं जातिस्मृतिज्ञान..... (Music Instruments)

" (F) चोराकना पहेरेदार, राढ देशना अनार्य लोको अने कूपरना ग्रामजनोए आपेलां प्राणांत कष्ट....

" (M) दृढभूमिना पेढाल उद्यानमां संगमक देवना मेरु-लोहक कालचक्र, वातचक्र, सिंह आदिना वीस मरणांत उपसर्गो! (Sound: ~~Terror~~ Effect) notes

પ્રવક્તા(F): લાટદેશમાં કઠિન કર્મોને છેદનારા ભિલનાનાં ઉત્પાત...
" (M): શાલશીર્ષ ગ્રામમાં ધ્યાન-લીન પ્રભુને ત્રિપૃષ્ઠના ભવની અપમાનિત રાણી કટપૂતના વ્યંતરીના શીતજળ-ઉપસર્ગ (અંતે લોકાવધિજ્ઞાન પ્રકટાવનારા) અને ગોવાળ દ્વારા કાનમાં છ માસ રહેલા .. શરકટ વૃક્ષના ધારદાર ખીલાનું ઠોકવું....!
" (F): ધ્યાનસ્થ પ્રભુનાં ચરણોમાં ગુલરોએ પ્રગટાવેલ અગ્નિજ્વાળાઓ અને કૃતઘ્ન ગોશાલક દ્વારા છોડાયેલી તેજોલેશ્યા!
"(M) અચ્છંદક જેવા પાખંડી જ્યોતિષીનો દંભપ્રસંગ.....
"(F) પ્રભુ-મહિમાની સહુને પ્રતીતિ કરાવવાના હેતુથી ઈન્દ્ર દ્વારા સામુદ્રિક નિમિત્તજ્ઞ પુષ્યની સહાયતા.
"(M): આવાં તો અનેક પ્રસંગો, ઉપસર્ગ-ઉત્પાતો, પરિષહો ને તપશ્ચર્યાઓ! પરંતુ બધું જ ગુપ્ત-અપ્રકટ, એકાકી-અસંગ મૌન આત્મધ્યાનપૂર્વકનું, સ્વયંની જ સહાય ભરેલું...!
" (F): અન્ય કોઈનીય સહાય કે આધારની આવશ્યકતા જ ક્યાં હતી એ સ્વ-નિર્ભર પુરુષ-સિંહ-પૂર્ણ પુરુષ-પુરાણ પુરુષને કે જેની સ્વયંની આત્મશક્તિ જ હતી અવ્યાબાધ, અસીમ, અનંત....!

મંત્ર-સૂત્ર ઘોષ(M): "अहो! अनंत वीर्यमयम् आत્मા !"(3) (આચારાંગ સૂત્ર)

પ્રવક્તા(M) આત્માની આ અનંત શક્તિ પર જ તો સ્થિર થવાનું હતું, ચિર-વિકસિત અને પ્રસરિત થવાનું હતું — 'મહાવીર દર્શન', નિર્ગ્રંથ દર્શન પ્રભુનું સર્વોદય તીર્થરૂપ મહાશાસન...! આ અતુલ તીર્થ-પ્રવર્તન-ધર્મચક્રપ્રવર્તનનાં જ તો ગુણગાન ગાવાના હતા સુરાસુર, ઈન્દ્ર-મહેન્દ્ર, બુધજન-અબુધજન

(ગાનપંક્તિ) અખિલ ત્રિભુવનના સમસ્ત પ્રાણીગણ 'ભુવનેશ્વર હે! મોચન કરો, બંધન સબ મોચન કરો હે!'નું આ સ્તુતિ-ગાન કરતાં — (રવીન્દ્ર સંગીત)

શ્લોકગાન(F) "वीरः सर्व सुरासुरेन्द्र महितो, वीरं बुधा संश्रिताः।
वीरेणाभिहतः स्वकर्मनिचयो, वीराय नित्यं नमः॥
वीरात् तीर्थमिदम् प्रवृत्तमतुलं, वीरस्य घोरं तपो।
वीरे श्री-धृति-कीर्ति-कान्ति-निचयः श्री वीर भद्रं दिश॥"

પ્રવક્તા(F): પ્રભુ વીરે પોતાનાં અપરિમિત આત્મસામર્થ્ય અને દૃઢ આત્મસંકલ્પના બળથી સહન કરેલા અનેકાનેક ઉપસર્ગોમાં ~

પ્રવક્તા(M): ~ મધ્યમ કક્ષાનો ઉપસર્ગ હતો ગોવાળ દ્વારા કાનમાં ઠોકાયેલા ખીલાનો જે છ છ માસ સુધી કાનમાં જ રહીને પ્રભુને પીડતો રહ્યો અને વૈદ્ય દ્વારા એ શલ્ય દૂર કરાતી વેળાએ થયેલી અસહ્ય વેદનાથી પ્રભુમુખમાંથી પણ નીકળી ભયંકર ચીસ!

પ્રવક્તા(F): — અને ઉત્કૃષ્ટ કક્ષાના ઉપસર્ગ હતા : સંગમક દેવ દ્વારા કરાયેલ વીસ કાળચક્ર-વાતચક્રાદિ ઘોર મરણાંત ઉપસર્ગ અને પ્રભુ પાછળ પાછળ ભટકતા ગોશાલક દ્વારા કરાયેલ ભીષણ "તેજોલેશ્યા" અર્થાત્ પ્રચંડ, પ્રાણઘાતક, અસીમ, ઉષ્ણ અગ્નિધારાના ઉપસર્ગ !

પ્રવક્તા(M): પણ "અંતહીન નો હોતો અંધકાર (૨) કઠિન આઘાતે ભેદો છે બંધકાર" (સ્વરસંગીત)
અંધકાર સુધ્ધાં અંતહીન થોડો જ હોય છે? જ્ઞાન-ધ્યાનના કઠોર આઘાતથી એ ભાંગવાનો જ! ... અનાદિથી ચાલ્યો આવતો વિભાવ-અંધાર પણ ક્યાં સુધી ટકવાનો હતો આ રત્નદીપવત્ સર્વ અને સ્વ-પર પ્રકાશક જ્ઞાનપ્રકાશની સામે (સમક્ષ)? ... બહુ જ અલ્પ કાળ-ખંડ શેષ હતો હવે, કોટિ કોટિ સૂર્યોથી એ અધિક તેજસ્વી એવા શુદ્ધાત્માના એ કૈવલ્ય-પ્રકાશના પ્રાકટ્ય માટે ~

P ગાથાગાન " કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પણ, જાગ્રત થતાં શમાય,
તેમ વિભાવ અનાદિનો, જ્ઞાન થતાં દૂર થાય !" (શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર: આત્મસિદ્ધિ ૧૧૪)

પ્રવક્તા(F): અને પછી ~

" (M): ધ્યાનલીન મહાતપસ્વી મહાવીર વિહાર કરતા કરતા કૌશામ્બી નગરીમાં પધાર્યા..... જ્યાં પ્રતીક્ષા કરી રહી હતી ~

" (F): ~ ચંદનબાળા.....!

" (M): અત્યંત અદ્ભુત છે ઈતિહાસ એ રાજકુમારીનો, વૈશાલી નગરીમાં વેચાયેલી એક નારીનો.... ગ્રંથો એના સાક્ષી છે — પાંચ માસ અને પચ્ચીસ દિવસના ઉપવાસી, ભવિષ્યદર્શી પ્રભુ મહાવીરનો મહા અભિગ્રહ હતો (કે) ~

દૃશ્ય પ્રતિજ્ઞા-ઘોષ (M) (પ્રતિધ્વનિ સહ): " જ્યાં સુધી એક ઉચ્ચ કુળની, કર્મવશ દાસી બનેલી, મુંડિત કેશ અને બંદી શરીરવાળી, અશ્રુપૂર્ણ નેત્ર અને હાથમાં અડદના બાકળા લઈ ઊભેલી અબળા ભિક્ષા આપવા માટે દ્વાર પર પ્રતીક્ષા કરતી ન મળે, ત્યાં સુધી કોઈની પાસેથી ભિક્ષા ગ્રહણ નહીં કરું."

પ્રવક્તા(F): એ જ મહાભાગ્યવતી નારી હતી આ ચંદનબાળા ~

DAP CH/S ગીત : ચંદનબાળા ! તારો અદ્ભુત છે ઈતિહાસ ... એ ઈતિહાસના પૃષ્ઠ પૃષ્ઠ પર પ્રગટે દિવ્યપ્રકાશ... (चन्दनबाला! तेरा अद्भुत है इतिहास.)
એક દિવસ હતી રાજકુમારી, રાજમહેલમાં તું વસનારી,
દાસી થઈ વેચાણી તો યે થાતી ના ઉદાસ / ~ ચંદનબાળા !
વીર પ્રભુને દીધી ભિક્ષા, પ્રભુએ પ્રેમે આપી દીક્ષા,
શ્રદ્ધાના દીવડાથી દિલમાં, કર્યો દીધો ઉજાસ ! ~ ચંદનબાળા / (શાંતિલાલ શાહ)

પ્રવક્તા (F): — આમ ચંદનબાળા જેવી અનેક દુઃખી છતાં ભવિ નારીઓને ઉદ્ધારતા, સાધનામાર્ગે દોરતા, ગોશાળા-સમ ઉપસર્ગકર્તાઓને પણ ક્ષમા કરતા, અનેક ઉપસર્ગોની હારમાળાઓને પાર કરતા ધ્યાનલીન મહાવીર, નિર્ગ્રંથ જીવનના સાડા બાર

(Extra-emo. expression) વર્ષોને અંતે .... એક દિવસ ...... આવી પહોંચ્યા પોતાની ઉદ્દેશ્યસિદ્ધિના,
અંતિમ આત્મસિદ્ધિના દ્વાર પર .... (Light Celestial Music)

પ્રવક્તા(M): (superb ecstatical expression) વૈશાખ શુક્લા દસમીનો દિવસ, ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર, એ ધીમે ધીમે નમી રહેલી બપોર .... એ જૃમ્ભક ગ્રામ ...
.... એ ઋજુવાલુકા નદી. .... શ્યામાક નામક ખેડૂતના ખેતરની એ શ્યામલ ધરતી ...... અને એ જ શાલનું વૃક્ષ .... !

(F) આ જ ..... આ જ વૃક્ષની નીચે, ... ગોદોહિકા આસનમાં
'પૃથક્ત્વ વિતર્ક વિચાર' ના પરાકોટિના શુક્લધ્યાનમાં લીન નિર્ગ્રંથ

=BGM= (પાર્શ્વગાન) મહાવીર .....! "ભિન્ન છું સર્વથી, સર્વ પ્રકારે, ભિન્ન છું ...(૨)" (સહગાન ધ્યાન)

(M) આત્મધ્યાનના આ મહાસાગરના ઊંડાણમાં એમને આ સ્પષ્ટ, પારદર્શી અનુભૂતિ થઈ:

Echo અનુભૂતિઘોષ: (પ્રતિધ્વનિ) (M/F) "પરે, શબ્દોના કોલાહલથી / વિચારોની હલચલથી / ચાલી ગયા છે
એક શાંત, સ્નિગ્ધ નીરવતામાં અનેક પ્રહર .... (સારો યે કાળખંડ ....)
મનચાહ્યું એકાંત છે જ્યાં હું છું, હું = સ્વયંનું, સ્વાત્માનું અસ્તિત્વ ....
અને સાથે છે એક પ્રશાંત મહાસાગર સ્વાત્મ શુદ્ધ સ્વરૂપનો મહાસાગર,
જેના અતલ ઊંડાણમાં છે ચન્દ્રવત્ નિર્મલ, સૂર્યવત્ વ્યાપ્ત, સાગરવત્ ગંભીર 'चंदेसु निम्मलयरा, आइच्चेसु अहियं पयासयरा, सागरवरगंभीरा'
એવો સ્વયં હું જ, કેવળ હું, ચૈતન્યસ્વરૂપી જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા હું = આત્મા ...
શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન આત્મા .... "

[સ્વ. કુ. પારુલ ટોલિયા : 'પારુલ પ્રસૂન' + लोगस्स महासूत्र]

P ધૂન-ગાન: "શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન, સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ ....(૨)"

S + (સભાસમૂહધૂન). "કેવળ નિજ સ્વભાવનું અખંડ વર્તે જ્ઞાન, કહીએ કેવળજ્ઞાન તે દેહ છતાં નિર્વાણ."

P • "સચ્ચિદાનંદી શુદ્ધ સ્વરૂપી, અવિનાશી હું આત્મા છું ...(૨)"

S • "આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે ..(૫)"

અનુભૂતિ ઘોષ: (M) (Echo voice) "હું આ સર્વ સંગો-સંબંધોથી સર્વથા ભિન્ન, કેવળ ચૈતન્યસ્વરૂપી જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા આત્મા છું: વિશુદ્ધ, સ્વયંપૂર્ણ, અસંગ. મારો આ પરિશુદ્ધ આત્મા જ પરમાત્માનું સ્વરૂપ છે — अप्पा सो परमप्पा... સોऽहं, सर्वथा भिन्नोऽहं ...शुद्धात्म स्वरूपोऽहं ...!"

ધૂન-ગાન: (BG Super-Impose Chorus R) "સચ્ચિદાનંદી શુદ્ધ સ્વરૂપી, અવિનાશી હું આત્મા છું ...!"(૫/૨)
"આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે ..." (૫/૨)"
(Musical Instrumental Repetition)

notes

પ્રવક્તા(F) — અને પોતાના આ અસંગ આત્માનું એ ધ્યાન સિદ્ધ થતાં જ પ્રસ્ફુરિત થવા લાગી પ્રભુના વદન પર (અભૂતપૂર્વ) પ્રફુલ્લ પ્રસન્નતા, કાયા પર કંચન સમ કાંતિ, શ્વાસોચ્છ્વાસમાં સુગંધ, વાણીમાં માધુર્ય, વાતાવરણમાં પરમ પ્રશાંતિ, આકાશમાં દિવ્ય સંગીતની સ્વરાવલિ અને આત્મામાં એ સર્વદર્શી, પરિપૂર્ણ પંચમજ્ઞાન — અનંત, અનુપમ, નિર્વ્યાઘાત, નિરાવરણ, સંપૂર્ણ-શ્રેષ્ઠ — કેવળજ્ઞાન ને કેવળ દર્શનની દિવ્ય જ્યોતિ. (Divine Celestial Music)

સૂત્ર-ઘોષ: "जे एगं जाणइ से सव्वं जाणइ ।" : "જેણે આત્મા જાણ્યો, તેણે સર્વ જાણ્યું" (આચારાંગ: નિ. પ્ર.)

પ્રવક્તા(M) — નિર્ગ્રંથ મહાવીર હવે રાગદ્વેષાદિ બધી ગ્રંથીઓને સર્વથા છેદી-ભેદીને બની ગયા(છે) આત્મજ્ઞ, સર્વજ્ઞ, સર્વદર્શી, વીતરાગ અરિહંત તીર્થંકર ભગવંત! એમનાં દર્શન અને દેશનાનાં પ્રવાહ માટે~

પ્રવક્તા(F) — દેવોનાં વિમાન ઊતર્યાં, માનવોના સમૂહ ઉમટ્યા, પશુઓનાં વૃંદ દોડ્યાં.....દિવ્ય સમવસરણ રચાયાં, અષ્ટ પ્રતિહારી સેવામાં ચાલ્યાં, દિવ્યધ્વનિ અને દેવ-દુંદુભીના નાદ ગુંજી ઊઠ્યા...!

પ્રવક્તા(M) — પરંતુ આ યે હજુ હતા સર્વજ્ઞ પ્રભુના બાહ્ય વૈભવ.....! જ્યારે એમની અંતરસંપદા — એમના અનંત અનંત જ્ઞાનમય આંતરવૈભવ તો હજુ ભિન્ન હતા, શબ્દાતીત અનુભવજ્ઞાનમય ને અનહદ — અનાહતગાનમય હતા!!

ગાયગાન: "જે જિનદેહ પ્રમાણ ને, સમવસરણાદિ સિદ્ધિ,
વર્ણન સમજે જિનનું, રોકી રહે નિજ બુદ્ધિ ।" (શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી: આત્મસિદ્ધિ)

પ્રવક્તા(F) પ્રભુના એ અનંત આંતર વૈભવ — આત્મવૈભવનું સ્વરૂપ વર્ણન તો માત્ર અનુભવગમ્ય જ!

પ્રવક્તા(M) બાહ્યાંતર નિર્ગ્રંથ દશામાં, 'દેહ છતાં દેહાતીત દશા'માં જ ગાળવું હતું તેમાં બહાર-અંદરની બધી જ ગાંઠોને — સર્વ સંગો સંબંધોને છેદી-ભેદીને! પંચ પ્રમાદો ને વિષય-કષાયોને સર્વથા ખંખેરી નાખી શૂન્ય કરીને, મૌન-મહામૌન-ત્રિવિધ મૌન ધરીને, મનથી તો પૂર્ણ મુક્ત થઈને પ્રભુ છદ્મસ્થ અને કેવળજ્ઞાન-પ્રાપ્ત બંને અવસ્થાઓમાં સતત, સર્વત્ર આત્મદશામાં જ વિચરતા રહ્યા! ચરણો ને વિચરણો પૃથ્વી પર છતાં, ને દેહની અંદર વસવા છતાં, એમનો દિવ્ય વિહાર તો ઊર્ધ્વગગનમાં! બાહ્યપથ ધરતી પર, અંતર્પથ આકાશમાં! બાહ્ય અને આંતરિક, નિશ્ચય અને વ્યવહાર, આ જગતની સમસ્યાઓ અને પરલોકના ગંતવ્યો — એકેયની ઉપેક્ષા નહીં, બંનેનો સમન્વય — 'જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે'ની વિવેકદૃષ્ટિમાં. પરંતુ દૃષ્ટિ તો સદા ઊર્ધ્વ ને ઊર્ધ્વ — એ સિદ્ધલોક ભણી કે જે એમનું અંતિમ ગંતવ્ય છે, જ્યાં અંતે એમને પહોંચવાનું છે!

(૧૬) →

⊗

સતત એ જ સંચરણ, એ જ સ્મરણ, એ જ દર્શન — આત્મપ્રદેશનું, શુદ્ધાત્મ-
-પ્રદેશનું, સિદ્ધાત્મપ્રદેશનું દર્શન, આનંદ દર્શન, એ દિવ્યપ્રદેશમાં વહેતી
આનંદગંગાનું અહીં વસતા પોતાના આત્મપ્રદેશમાં અવતરણ ~ ~~આનંદલોકનું~~ આનંદગાન:

P/S/C **આનંદગાન** : " આજ મારા આત્મપ્રદેશે, આનંદગંગા ઉલસી રે;
જ્ઞાનજ્યોતિ પ્રગટી સર્વાંગે, દૃષ્ટિ-અંધતા વિણસી રે ..... આજ મારા.
અદ્ભુત આત્મ-સ્વરૂપ નીહાળ્યું, દેહ-દેવળથી ભિન્ન રે,
આત્મસ્વરૂપનો જગત નિહાળ્યું, છયે દ્રવ્ય ભિન્ન ભિન્ન રે ... આજ મારા.
લોકાન્તે પ્રભુ સિદ્ધ નિહાળ્યા, સુખસંપત્તિ ભંડાર રે;
સિદ્ધ સમાન સ્વરૂપ જ મારું, નિજ સંપત્તિ અધિકાર રે ... આજ મારા.
સદ્ગુરુ સહજાનંદ પ્રતાપે ધન્ય-ધન્ય થઈ આજ રે;
અનુભવગાન કરે ધનબાઈ, પામી આત્મસ્વરાજ રે .... આજ મારા."

[— આત્મજ્ઞા માતાજી ધનદેવીજી, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, હંપી: ભક્તિઝરણાં-૫]

પ્રવક્તા (M): આવા બાહ્યાંતર મૌનમય આનંદલોકની આનંદગંગામાં સ્નાન કરેલા એ અનંત અનંત આત્મવૈભવ પામેલા પ્રભુનું એ અનુભવગમ્ય — અવક્તવ્ય મૌનદર્શન આજે કેવળજ્ઞાનાંતે જ્યારે અલ્પ પણ મુખરિત થવા લાગ્યું ત્યારે ? (Dance Instr. Music)

પ્રવક્તા (F): .....(ત્યારે) સાડા-બાર વર્ષોના ગહન-ગંભીર ધ્યાનમય પ્રભુનું એ મહામૌન આજે 'મૌન'માંથી 'નાદ'માં અને નાદમાંથી 'શબ્દ'માં રૂપાંતરિત-પરિવર્તિત થવા લાગ્યું .... શબ્દોનો એ દિવ્યધ્વનિ —

ગંભીર શ્લોકગાન (M): "ગંભીર તાર રવ પૂરિત દિગ્વિભાગસ્ ....
દિવ્યધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદાર્થ સર્વ ભાષા-સ્વભાવ-પરિણામ ગુણૈઃ પ્રયોજ્ય
[શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર]

પ્રવક્તા (F): એ દિશાઓને ભરી દેતા એ ગંભીર સ્વરે પ્રભુએ પોતાની જગ-ઉપકારક અમર દેશનામાં પ્રકાશ્યું-સમજાવ્યું:—

સૂત્ર ઘોષ (M) " જીવ શું છે ? અજીવ શું છે ? આત્મા, કર્મ અને કર્મફળ એટલે શું ?.. લોક અને અલોકનું સ્વરૂપ કેવું છે ?. પુણ્ય અને પાપ શું ?.... સત્ય અને અસત્ય શું ?.... આસ્રવ-સંવર અર્થાત્ શું ? અને બંધ, નિર્જરા ને મોક્ષ અર્થાત્ શું ? ......"

" एगो मे सासओ अप्पा, नाणदंसण संजुओ,
सेसा मे बाहिरा भावा, सव्वे संजोग लक्खणा ।"

— જ્ઞાનદર્શન યુક્ત શાશ્વત આત્મા જ મારો છે, શેષ તો સર્વ બાહ્યભાવ છે, જે પરિસ્થિતિ-જન્ય છે.

પ્રવક્તા (F): સર્વજ્ઞપ્રભુની અવિરતિ દેવો-સમક્ષની પ્રથમ દેશના નિષ્ફળ, બીજી મહાસભા/

૪૧ →

←⊗
પ્રવક્તા(M): મધ્યમ પાવાની એ દ્વિતીય દેશનામાં પધાર્યાં હતાં કેટલાક પંડિતો – અનુભૂતિશૂન્ય, પોપટિયા જ્ઞાનવાળા શુષ્કજ્ઞાની, પોતે માની લીધેલા જ્ઞાનના ગર્વમાં મત્ત પ્રકાંડ પંડિતો – પોથાપંડિતો! આવ્યા હતા (એ) સર્વજ્ઞ પ્રભુ મહાવીરને વાદ-વિવાદમાં પરાજિત કરવા.

" (F): સર્વના મનોજ્ઞાતા, સંપૂર્ણ સમગ્ર જ્ઞાની, પ્રેમકરુણાસાગર પ્રભુએ પોતાની સુમધુર વાગ્ધારા વહાવી .... પ્રથમ ગણધારક પંડિત ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમને એ કંઈ પૂછે એ પહેલાં જ એમના મનમાં ઘૂમરાતા પ્રશ્નનો ઉત્તર (વણપૂછ્યે જ) આપતાં પ્રભુએ કહી દીધું:—

" (M) "પ્રિય ગૌતમ! સુખપૂર્વક તો આવ્યા છો ને?.... તારા મનમાં આત્માના અસ્તિત્વ વિષે શંકા (સંદેહ) છે ને? પરંતુ તું તારા વેદ-પદોનો જ સમ્યક્, સાચો અર્થ કેમ વિચારતો નથી? એ પદોનો અર્થ આ થાય છે: વિજ્ઞાનઘન એવૈતેભ્યો ભૂતેભ્યઃ સમુત્થાય તાન્યેવાનુવિનશ્યતિ, ન પ્રેત્ય સંજ્ઞાસ્તિ॥ અર્થાત્ વિજ્ઞાન (=જ્ઞાનદર્શનનો ઉપયોગ), વિજ્ઞાનમય= વિજ્ઞાનઘન એવો આત્મા, જેના પ્રત્યેક પ્રદેશે જ્ઞાનના અનંત પર્યાયો રહેલા છે, એ વિજ્ઞાનઘન ઉપયોગાત્મક આત્મા .... જેનું ઘટાદિના જ્ઞાનના ઉપયોગનું ઘટાદિ વસ્તુઓ સાથે સાપેક્ષપણું છે. એટલે કે ઘટાદિ પદાર્થોમાં આત્મા ઉપયોગપણે ઉત્પન્ન થાય છે. એ રીતે આ પંચભૂત અને તેના વિકાર ઘટ પટ કટ આદિ વસ્તુઓ થકી ઉપયોગરૂપે જીવ ઉત્પન્ન થાય છે, અને એ પદાર્થોના નાશ પછી, પદાર્થો દૂર થયા પછી જીવ પણ તે પદાર્થના ઉપયોગપણે નાશ પામે છે અને તેની સમક્ષ બીજા જે પદાર્થો આવે છે તેના ઉપયોગ-પણે ઉત્પન્ન થાય છે. અથવા તો સામાન્ય ઉપયોગપણે જીવ રહે છે. અને એ જ કારણથી પૂર્વના ઘટ પટ કટ શકટ મુકુટ વિગેરે પદાર્થોના ઉપયોગરૂપ સંજ્ઞા નથી. કેમકે એ ઘટાદિ પદાર્થો દૂર થવાથી અથવા નાશ પામી જવાથી વર્તમાનમાં એ પદાર્થ નથી તેથી તેના ઉપયોગરૂપ સંજ્ઞા નથી. વર્તમાનમાં એ સિવાયના જે પદાર્થ સામે છે તેના ઉપયોગરૂપે અગર સામાન્ય ઉપયોગપણે આત્મા છે. આ રીતે આત્મા સિદ્ધ થાય છે. ⊗ વ્યવહારમાં 'હું'ની જે પ્રતીતિ તે આત્મા: 'હું શરીર? કે મારું શરીર?'⊗

"વળી આત્માથી કથંચિદ્ અભિન્ન એવું જ્ઞાન, ઘટ પટ આદિ જે જ્ઞાન હૃદયમાં સ્ફુરે છે તે જ્ઞાન જ આત્મા છે!" ⊗ [શ્રી કલ્પસૂત્ર: ૫. વ્યા. ૧૭૨-૭૩: ગણધરવાદ]

પાર્શ્વગાન: (F) "ઘટ પટ આદિ જાણ તું, તેથી તેને માન;
જાણનાર તે માન નહીં, કહિયે કેવું જ્ઞાન?" [શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર: ૫૫]

(M) "કાનમાં કહો કોણ બેઠું જે શબ્દ સાંભળી જાય, આંખ નીરખે રે જગ આખું પણ જોનાર જોયો ન જાય!" (કુલાલગ)

(F) "જે દ્રષ્ટા છે દૃષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ;
અબાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ!" [શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર: ૫૦]

notes (ઉપદેશાત્મક music)

પ્રવક્તા (M): "...જેના ગુણ પ્રત્યક્ષ હોય તે પ્રત્યક્ષ, યથા વાયુગુણ સ્પર્શ પ્રત્યક્ષ હોઈ વાયુ મનાય, સુગંધ પરિમલ દ્વારા પુષ્પનું અસ્તિત્વ મનાય. તેમ આત્મા સાથે સંબંધિત જેવા સ્મરણ, ઈચ્છા, દ્વેષ, રાગ, સંશય, વૈરાગ્યાદિ પ્રત્યક્ષ હોવાને કારણે આત્મા પણ પ્રત્યક્ષ છે. સ્મરણ ઈ.નો આધાર શરીર જ નથી કિંતુ આત્મા છે.

"વળી તારું એ માનવું ઠીક નથી કે ઘી-દૂધ-બદામ આદિ પદાર્થોથી પુષ્ટ બનેલ શરીરમાં ચૈતન્ય સતેજ હોય છે માટે પંચભૂતમાંથી ચૈતન્ય-આત્મા પ્રગટ થાય છે. કારણ પુષ્ટ થયેલ શરીર ચૈતન્યમાં સહાયક બની શકે, પણ શરીરથી જ ચૈતન્ય ઉત્પન્ન થતું નથી! [શ્રી કલ્પસૂત્ર-ગણધરવાદ-ક્રમશઃ]

પાર્શ્વગાન: (F) "જડથી ચેતન ઉપજે, ચેતનથી જડ થાય;
એવો અનુભવ કોઈને, ક્યારે કદી ન થાય!" [-શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર:૬૫]

પ્રવક્તા (M) "અગ્નિ લાગતાં સુવર્ણના થતા દ્રવણમાં દ્રવ શું અગ્નિમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે? દ્રવ તો માત્ર સુવર્ણમાંથી જ ઉત્પન્ન થાય છે. તેમ અહીં સુવર્ણના દ્રવતાધર્મની જેમ ચૈતન્યધર્મ આત્માનો છે. પુષ્ટ માણસોમાં પણ જ્ઞાન ઓછું હોય છે અને કૃશ માણસોમાં જ્ઞાન ઘણું....!

પાર્શ્વગાન (F): "પરમ બુદ્ધિ કૃષ દેહમાં, સ્થૂળ દેહ મતિ અલ્પ,
દેહ હોય જો આતમા, ઘટે ન આમ વિકલ્પ!" [-શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર:૫૬]

"શરીરમાંથી જ ચૈતન્ય પ્રગટતું હોય તો મૃતકને કેમ તે પ્રગટતું નથી? એટલે પંચભૂતોમાંથી ચૈતન્યતા પ્રગટતી નથી, પણ આત્મામાંથી પ્રગટે છે, એટલે વેદપદોથી તથા પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણથી આત્મા છે એમ નિર્ણય થાય છે.

"દૂધમાં ઘી, તલમાં તેલ, કાષ્ઠમાં અગ્નિ, પુષ્પમાં સુગંધ અને ચંદ્રકાન્તમણિમાં અમૃત જેમ રહેલું છે તેમ આત્મા આ દેહ થકી જુદો હોવા છતાં દેહમાં રહેલો છે." .."દેહ ભિન્ન કેવળ ચૈતન્યનું જ્ઞાન જો..||કેવળ નિજસ્વભાવનું અખંડ વર્તે જ્ઞાન.."

પાર્શ્વગાન (F) "काष्ठमध्ये यथा वह्नि शक्तिरूपेण तिष्ठति, अयमात्मा शरीरेण, यो जानाति स..." (પરમાનંદ સ્તોત્ર)
"અગ્નિ કાષ્ઠ-આકારે રહે પણ, થાય ન કાષ્ઠ એ વાત નક્કી;
શાકે લૂણ દેખાય નહીં પણ, અનુભવાય તે સ્વાદ થકી...
હું તો આતમા છું જડ શરીર નથી." (-સહજાનંદઘનજી)

પ્રવક્તા (M): સર્વજ્ઞ, સમદર્શી, સર્વશ્રેષ્ઠ સમન્વયકારી પ્રભુ મહાવીરની કેવી હૃદયવિશાળતા કે—

પ્રવક્તા (F): — આમ વેદવાક્યોનું જ (ખંડન નહીં) મંડન ને સાચક અર્થઘટન કરતાં પ્રભુએ અદ્ભુત, અભૂતપૂર્વ સમાધાન આપી સર્વસ્વીકાર્ય ને સરળ અર્થબોધ એવો તો પ્રસ્તુત કર્યો કે સમસ્ત સમવસરણ સભા-પર્ષદા સ્તબ્ધ....! ઈન્દ્રભૂતિ ગૌતમ ગર્વ-વિગલિત, ચકિત, નતમસ્તક અને મંત્રમુગ્ધ.....!!

પ્રવક્તા (M): સંદેહરહિત બનેલા ગૌતમે તત્ક્ષણ જ પ્રભુ પાસે ૫૦૦ શિષ્યોસહ દીક્ષા ...

ફરી લીધી અને ગૌતમ બન્યા પ્રભુના પ્રથમ ગણધર. પ્રભુએ તેમને 'ત્રિપદી' (અર્થાત્ ઉપન્નેઈ વા, વિગમેઈ વા, ધુવેઈ વા = પ્રત્યેક પદાર્થ વર્તમાન પર્યાયરૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, પૂર્વના પર્યાયરૂપે નાશ પામે છે અને દ્રવ્યરૂપે નિત્ય રહે છે : આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય!' ....) આપી, જે મેળવી એમણે દ્વાદશાંગીની રચના કરી. (॥ ઇતિ પ્રથમ ગણધર ॥)

પ્રવક્તા(F) — અને ગૂંજી ઊઠ્યો પ્રભુનો આત્મતત્ત્વ-દર્શનનો મહાબોધ સમવસરણમાં, સમસ્ત વિશ્વમાં, સૃષ્ટિના કણકણમાં!

સૂત્રઘોષ : आत्माऽस्ति, स नित्योऽस्ति, कर्ताऽस्ति निजकर्मण:
भोक्तास्ति च पुनर्मुक्तिर्मुक्त्युपाय: सुदर्शनम् ॥ [સપ્તભાષી આત્મસિદ્ધિ : ૪૨]

ઘોષગાન : "આત્મા છે, તે નિત્ય છે, છે કર્તા નિજકર્મ;
છે ભોક્તા, વળી મોક્ષ છે, મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ." [શ્રી આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર ૪૩]

પ્રવક્તા(M): ~ આમ આત્માના અસ્તિત્વને - આત્મસત્તાને સિદ્ધ કરતી આત્માની નિત્યતા, કર્મ-કર્તૃત્વ, કર્મ-ભોક્તૃત્વ, મોક્ષ અને મોક્ષોપાય સદ્ધર્મ — આ ષટ્પદ દ્વારા પ્રભુએ કર્મ, પુણ્ય-પાપ, આશ્રવ-સંવર, બંધ-નિર્જરા અને મોક્ષ આદિ (નવ) તત્ત્વોની સમજ શેષ સઘળા જ પંડિતોને આપી. આ બધામાંથી અન્ય દસ પંડિતોને પણ પ્રભુએ ગણધરપદે સ્થાપિત કર્યા: ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમ ઉપરાંત અગ્નિભૂતિ, વાયુભૂતિ, વ્યક્ત, સુધર્મા, મંડિત, મૌર્યપુત્ર, અકમ્પિત, અચલભ્રાતા, મેતાર્ય, પ્રભાસ મળી કુલ અગિયારેય પંડિતોના ૪૪૦૦ શિષ્યો પ્રભુના અનુયાયી બન્યા.....

પ્રવક્તા(F): આ પંડિતોની સારી યે ઉપર્યુક્ત પ્રશ્નચર્ચાના પરિણામસ્વરૂપ 'ગણધરવાદ' બન્યો, જે ૨૫૦૦ વર્ષો પછી જ્ઞાનાવતાર યુગદૃષ્ટા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી દ્વારા ગુજરાતીમાં "આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર" સ્વરૂપે પૂર્ણપણે પ્રતિબિંબિત થયો — હૂબહૂ જ લાગે ગણધરવાદ માંની પ્રભુ-વાણી!

પ્રવક્તા(M): આત્મજ્ઞાન-પ્રાપ્ત, પ્રભુ દ્વારા ગણની અનુજ્ઞા અને 'ત્રિપદી' પામેલા ગૌતમાદિ ગણધરોએ રચેલી 'દ્વાદશાંગી' દ્વારા વહી પ્રભુ-ઉપદિષ્ટ સનાતન શાશ્વત તત્ત્વધારા, ગ્રંથધારા, ૧૪ પૂર્વોના મહાજ્ઞાનની ધારા અને પ્રત્યક્ષ પ્રભુની પરિવર્તનકારી જાદુઈ દેશનાધારા .....

પ્રવક્તા(F): એ દેશનાધારાની દેશવ્યાપી શ્રુત-સરિતાઓ અનેક પાપીઓને પખાળતી, પતિતોને પ્રક્ષાલતી, પદદલિતોને ઉદ્ધારતી અનેકરૂપે, અનેક વિષયોને આવરી લેતી નિરંતર વહેવા લાગી અને અનેક જીવોને તારતું પ્રભુનું ધર્મતીર્થ - ધર્મચક્રપ્રવર્તન 'ભારતતીર્થ'ની ધરતી પર 'સર્વોદયતીર્થ' બની સતત ચાલતું રહ્યું.......

notes

પ્રવક્તા(M): ... આચારમાં કરુણા, અહિંસા, સંયમ, તપ; | દર્શન-ચિંતનમાં સ્યાદ્વાદ-અનેકાંતવાદ | તથા ધર્મમાં સર્વવિરતિ-દેશવિરતિ | અથવા પંચમહાવ્રત-બાર અણુવ્રતયુક્ત | નિશ્ચય-વ્યવહારનાં સંતુલનવાળા સમ્યગ્ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રનો પ્રવર્તનક્રમમાં ચતુર્વિધ સંઘની રચના થઈ.

પ્રવક્તા(F): — તે સમયે સંઘમાં સાધુઓમાં સાધ્વીઓમાં આર્યા ચંદનબાળા. શ્રાવકોમાં આનંદ આદિ અને શ્રાવિકાઓમાં રેવતી-સુલસા ઈત્યાદિ વિદુષી નારીઓ......

" (M) એ યુગની દેશ અને કાળની, ધર્મ અને સમાજની સમસ્યાઓ હતી—

" (F) — બ્રાહ્મણ-શૂદ્રના વર્ણભેદ...

" (M) ઊંચ-નીચના ભેદ અને પીડિત નારી

" (F) — દંભ-પાખંડ હિંસા અને પશુબલિ....

" (M) — અંધાગ્રહ અને અસત્ય

" (F) — જોખિલા ક્રિયાકાંડ અને જડભક્તિ

" (M) — સંક્ષેપમાં કહીએ તો બાહ્ય પુદ્ગલ પદાર્થોમાં આત્મબુદ્ધિ...

" (F) — ભગવાન મહાવીર પાસે આ બધી સમસ્યાઓનો ઉકેલ હતો, બધા રોગોનો ઉપચાર હતો, બધા જ પ્રશ્નોનો ઉત્તર હતો ~

> 1. બ્રાહ્મણ-પ્રાધાન્ય
> 2. કુલ, [illegible] પ્રાધાન્ય : [illegible] : પરિગ્રહ
> 3. પુરુષ પ્રાધાન્ય : નારી અન્યાય
> 4. વેદ [illegible] / પ્રાધાન્ય
> 5. સંસ્કૃત ભાષા પ્રાધાન્ય
> 6. બાહ્ય ક્રિયા પ્રાધાન્ય
> 7. હિંસા પ્રાધાન્ય ; યજ્ઞો પશુબલિ.

(મહાપરિગ્રહ સામે દાન-અપરિગ્રહ-અપરિગ્રહ / એકાંતદૃષ્ટિ સામે સ્યાદ્વાદ અનેકાંત (સમતા-સમાનતા) / હિંસા સામે અહિંસા) (સમન્વય) / (વિષય પ્રમાદ સામે સંયમ તપ) / શુષ્ક શાસ્ત્રજ્ઞાન સામે આત્મજ્ઞાન / જડ, દેહવાદ સામે આત્મવાદ)

> આમ આત્મજ્ઞાન, અહિંસા, અનેકાંત, અપરિગ્રહ આદિ (સર્વાંગમાં) સમદૃષ્ટિ પ્રભુના આત્મવાદી [illegible] દર્શનનાં સાર્થકપણાને [illegible] (*)

5 ગીત (F) " ગૌતમ જેવા પંડિતોને સત્યનો પંથ બતાવ્યો
શ્રેણિક જેવા રાજવીઓને ધર્મનો મર્મ સુણાવ્યો,
રોહિણી જેવા ચોર-કુટિલોને મુક્તિનો માર્ગ દેખાડ્યો /
મેઘકુમાર સમાન જુવાનોને જીવન-મંત્ર સુઝાડ્યો !!"

> (*) આ પાંચેય, સર્વપ્રથમ મહા ધર્મચક્રપ્રવર્તન ઓઠો: આત્મજ્ઞાનાર્થે "જે એગં જાણઈ", અહિંસાર્થે: અહિંસા પરમો ધર્મ:, અનેકાંતાર્થે: સત્ય સમાહિત સત્ય અવિરોધ દૃષ્ટિમાં, અપરિગ્રહાર્થે: "નત્થિ [illegible] પરમાર્થ", સર્વજીવાત્મ્ય સમત્વ [illegible] આત્મૌપમ્ય: સર્વભૂતેષુ સમદૃષ્ટિ (આ વચનને લક્ષ્યમાં!)

ગીત (M) " તે સમે ધર્મને નામે ખરેખર પાખંડીઓનું રાજ હતું
યજ્ઞ મહીં નિર્દોષ બિચારાં પશુઓનું બલિદાન થતું !
કંચન-કામિની કાજ કંઈ કૌલાઓનું લોહી રેડાઈ જતું
દંભ ને દાનવતા દેખીને દિલ એનું વલોવાઈ જતું !" [શાંતિલાલ શાહ]

પ્રવક્તા(F/M): — આ મહાહિંસાની ઘોર નીંદરમાં ઘોરતી-ડૂબતી દુનિયાને પ્રભુ વીર જિનેશ્વરે ઢંઢોળીને જગાડી—ત્યારે અને અત્યારે પણ!

5/6 ગાન : "वीर जिनेश्वर ! सोई दुनिया जगाई तूने / ज्ञान की मधुर सुरीली बंसी बजाई तूने।

- पशुओं पर छुरियाँ चलतीं, रक्त की नदियाँ बहतीं;
करुणा के सागर ! करुणागंगा बहाई तूने.... / ~ वीर जिनेश्वर ! सोई दुनिया..
- पंथों का झूठा झगड़ा, जनता का मानस बिगड़ा;
मानव की अटल प्रतिष्ठा, जगमें जताई तूने... / ~ वीर जिनेश्वर ! सोई दुनिया..
- पापों का पंक धोना, 'नर से नारायण' होना;
'अमर' को अमर पद की राह दिखाई तूने... / ~ वीर जिनेश्वर / सोई दुनिया.

[उपाध्याय अमर मुनि : वीरायतन]

પ્રવક્તા(M): સમસ્ત યુગ પર-સચરાચર અખિલ વિશ્વ પર- છવાઈ જનારું, સનાતન તેમ અનાગત સમયની સમગ્ર સમસ્યાઓનો સંપૂર્ણ ઉકેલ આપનારું, સમસ્ત જીવોનું કલ્યાણ અને પ્રાણીમાત્રનો ઉદય ઈચ્છનારું આ કેવું વિશાળ-વિરાટ વ્યક્તિત્વ "સર્વોદય"ની ભાવનાનું પ્રેરક, અતુલ તીર્થપ્રવર્તક-કર્મવીર-ક્ષમાવીર-પ્રયોગવીર, મહા-પુરુષાર્થી-મહાક્રાંતિકાર-યુગદ્રષ્ટા-યુગસ્રષ્ટા ભગવાન મહાવીરનું કેવું ભવ્ય ધર્મ-ચક્રપ્રવર્તન! કેવું રૂડું ધર્માનુશાસન!! પ્રભુ, તુજ શાસન અતિ ભલું...!!!

પ્રવક્તા(F): ....એમનો, એ પુરાણ-પુરુષના જીવનનો, કાળ-ખંડ પણ કેવો ભાગ્યશાળી હશે — આજના આ ત્રસ્ત-ધ્વસ્ત-મહાહિંસાગ્રસ્ત-આતંકિત જગતમાં, આ રાક્ષસી હિંસા અને જંગી કતલખાનાઓના યુગમાં, બેઢંગી રફતારથી ઘસડાતા-પિસાતા પ્રમાદી જીવનમાં જીવી રહેલા આપણે એની કલ્પનાસરખી પણ કરી શકીએ ખરા? કે જ્યાં—

કાવ્યપંક્તિ (M): "જ્યાં ચોમેર ચોતરફ ધધકી રહી છે હિંસાજ્વાળાઓ,
રોજ ખુલી રહી છે વધશાળાઓ-મદ્યશાળાઓ!
અને વેચાઈ રહી છે (કચડાઈ રહી છે) જ્યાં અનેક, અનેક, અનેક
સીતા-સતી-મહાસતી (દ્રૌપદી) ચંદનબાળાઓ!" ('નિશાન')

પ્રવક્તા(F): — ત્યાં પતિત મનુજોને જગાડીને, દલિત-પીડિત-પાપી પદદલિત સૌનો હાથ પકડીને, તેમની અંદર સુષુપ્ત 'નરમાંથી નારાયણ' બનવાની જન્મસિદ્ધ ગુપ્ત ક્ષમતા-સંભાવનાને ઢંઢોળીને, તેમને દિવ્ય જીવનની ઝાંખી કરાવી શકાય? ..... હા, પ્રભુએ એ કરી બતાવ્યું...!

પ્રવક્તા(M): પોકારી પોકારીને, દિવ્યધ્વનિના ઢોલ વગાડીને, ડંકાની ચોટ પર તેમણે કહ્યું: અનુભવ કર કે —

સમૂહઘોષ: "તું અનંત શક્તિમાન છે... આત્મ-સામર્થ્ય-નિધાન છે!"

પ્રવક્તા(F): "હા" કહી દે — કે — (દેહ નહીં-)
તું આત્મા છે, બ્રહ્મ છે, સકલ બ્રહ્મ છે!
દીન-હીન દેહ-દીન નહીં, વિષય કષાય પ્રમાદે તલ્લીન નહીં;
આ ક્ષુદ્ર-ક્ષણિક-ક્ષણભંગુર દેહે લીન નહીં
દેહ અને દેહ-દીનતા જ ભ્રમ છે: તું આત્મા છે, બ્રહ્મ છે, સકલ બ્રહ્મ છે! 'તું છો મોક્ષસ્વરૂપ'!!

F/M ગાન "શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યઘન, સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ
સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય
સદ્ગુરુઆજ્ઞા જિનદશા, નિમિત્ત કારણમાંય."

પ્રવક્તા(F): આત્મબોધ-આત્મસાક્ષાત્કાર કરાવી દેનાર આવા ઝકઝોરનારા ઉદ્બોધન દ્વારા પોતાની અંદર જ સુષુપ્ત અનંત શક્તિમાન આત્માને જગાડતા અંતર્જગતના

પ્રભુ એક તરફથી પ્રવેશ કરાવી રહ્યાં હતા —
પ્રવક્તા(M): — તો બીજી તરફથી જગતની બધી જ સમસ્યાઓનું નિરાકરણ કરતા
બાહ્યજગતમાં મનુષ્યને જાગૃતિના માર્ગ પર પ્રભુ દોરી રહ્યા હતા......
પ્રવક્તા(F): અંતર્જગત + બાહ્યજગત બંને પર સમગ્રતાભર્યો સર્વજ્ઞ સિદ્ધલોકગામી પ્રભુનો પ્રભાવ......
જ્ઞાન-દર્શનના અખૂટ ભંડારનો અંતર્વૈભવ અને ચોત્રીસ અતિશયોયુક્ત
અચિંત્ય માહાત્મ્ય અને સામર્થ્યભર્યો પ્રભુનો બાહ્યવૈભવ...... અને
આ બધું છતાં —
ગાન(M): "એક દિન શિષ્ય બનેલ ગોશાળો ગુરુને ભાંડતો ગાળો,
સર્વજ્ઞ છું હું મહાવીર જેવો એવો કર્યો એણે ચાળો!
તેજોલેશ્યા છોડી ને પ્રગટાવી ભીષણ જ્વાળો,
વીરને બદલે ભડભડ આગમાં બળી રહ્યો ગોશાળો!" [શાંતિલાલ શાહ]
પ્રવક્તા(F): —સહુને સુખશાંતિ, શાતા, આત્મબોધ-પ્રદાતા પ્રભુ મહાવીરના સર્વ-
-મંગલમય, સર્વોદય તીર્થ એવા એમના મહાશાસન-પ્રવર્તન — ધર્મચક્ર-
પ્રવર્તનનો આધાર શું હતો?
પ્રવક્તા(M): — આધાર હતો સાડાબાર વર્ષોના પૂર્વોક્ત સુદીર્ઘ, ગહન, બાહ્યાંતર
મૌન — આત્મધ્યાનમય રત્નત્રયયુક્ત મૌન — પછી પ્રગટેલી એમની
ૐકાર દિવ્યનાદ-દિવ્યધ્વનિમય, અનંત અનંત નય, દૃષ્ટિકોણ અને
અનેક પરિપ્રેક્ષ્યોથી સભર એમની અમૃતમય વાણી, એમની અદ્ભુત ધર્મ-
-દેશના!
પ્રવક્તા(F): ગંગાના નિર્મળ નીર જેવી પ્રભુની વાણીમાં એક અપૂર્વ સંમોહન
હતું, જાદુ હતો, અમૃત હતું, અનંત સત્યનો ભાવબોધ હતો:—
ગીત I: (રાગ-કેદાર) "અનંત અનંત ભાવ ભેદથી ભરેલી, અનંત અનંત નયનિક્ષેપે વ્યાખ્યાની છે
સકળ જગત હિત કારિણી, હારિણી મોહ, તારિણી ભવાબ્ધિ મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે." [શ્રીમદ્જી]
ગીત II: "ગંગાના નિર્મળ નીર સરીખી પાવનકારી વાણી,
ઘોર હિંસાની બળતી આગમાં છાંટે શીતલ પાણી,
એનાં ચરણોમાં આવીને ઝૂકે રંક રાજા કે રાણી,
શેર ને બકરી વેર ભૂલીને સંગ કરે મિજબાની....." [શાંતિલાલ શાહ]
પ્રવક્તા(F): — કહેવાય છે કે તીર્થંકર ભગવંત મહાવીરની આ ઘોર ગંભીર, મધુર મંગલ
મૃદુલ મંજુલ સરિતા-શી દેશનાવાણી રાગ માલકૌંસમાં વહી હતી—
ગીત III: (રાગ માલકૌંસ) "મધુર રાગ માલકૌંસમાં વહેતી તીર્થંકરની વાણી,
માનવને નવજીવન દેતી તીર્થંકરની વાણી...
મધુર રાગ૦ ...

notes

(X)
1 ધીર ગંભીર સુરોમાં સોહે, સુરવર મુનિવર સહુ કોઈ મોહે,
શબ્દ શબ્દ પર થાય પ્રકર જ્યાં, સ્નેહગંગ કલ્યાણી.... મધુર રાગ.
2 વાદી ષડજ મધ્યમ સંવાદી, વાત નથી કોઈ વિષમ વિવાદી.
સાદી ભાષા, શબ્દ સરળતા, સહુને ઝટ સમજાણી .... મધુર રાગ.
3 'સાગમધનીસાંનીસાં'ની સરગમ, ચાહે સહુનું મંગળ હરદમ.
પથ્થરનાં હૈયાને પળમાં કરતી પાણી પાણી.....!...મધુર રાગ.
(Instrumental music : pathetic tragic tunes : shehnai) (શ્રી.શાંતિલાલ શાહ)

પ્રવક્તા(F): — એ અનંત મહિમામય જગકલ્યાણી વાણીરૂપી ગંગાને કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ પછી ત્રીસ ત્રીસ વરસ સુધી નિરંતર વહાવતા — બહુજનની લોકભાષામાં વહાવતા અને ચતુર્વિધ ધર્મ-સંઘ-ને સુદૃઢ બનાવતા અરિહંત પ્રભુ મહાવીરે પોતાના જ્ઞાનથી જ્યારે જોઈ લીધું કે જીવનયાત્રા હવે પૂર્ણ થવાનો સમય આવી ગયો છે, ત્યારે વિહાર કરીને પ્રભુ પાવાપુરી પધાર્યા.....

પ્રવક્તા(M): પ્રભુએ પોતાના અંતિમ દિવસોમાં - જીવનની સંધ્યાવેળામાં જે અતિ મહત્વની વાત કરી હતી તે હતી વિનય વિષેની - વિનયમહત્તાની.....

પ્રવક્તા(F): છત્રીસ ઉત્તરાધ્યયનોમાં વિનય-મહિમા - વિનયનો રાજમાર્ગ બતાવનાર એમના (આ) વિનય-સૂત્રો :

S ગાન (M) " એવો માર્ગ વિનય તણો ભાખ્યો શ્રી. વીતરાગ;
મૂળ હેતુ એ માર્ગનો સમજે કોઈ સુભાગ્ય ! "

P (M) " વિનય વડો સંસારમાં .....રે જીવા / માન નકીજિએ, માનિ વિનય ન આવે " (માનની સજ્ઝાય)

સૂત્રઘોષ (M) " જે મનુષ્ય માતા-પિતાની અને વિશેષ તો ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન નથી કરતો, ગુરુની નિશ્રામાં નથી રહેતો, જે એમની સાથે શત્રુતાપૂર્ણ વ્યવહાર કરે છે, જે વિવેકશૂન્ય છે એ અવિનીત કહેવાય છે."

(F) " જે શિષ્ય અભિમાન, ક્રોધ, મદ અથવા પ્રમાદવશ ગુરુનાં વિનય-ભક્તિ નથી કરતો, તે અભૂતિ અર્થાત્ પતન પામે છે. જેવી રીતે વાંસનું ફળ વાંસના જ નાશનું કારણ બને છે, તેવી રીતે અવિનીતનું જ્ઞાનબળ પણ પોતાના જ વિનાશનું કારણ બને છે. " (મહાવીર વાણી 33 : પં. બેચરદાસજી)

ગાન (F) : " સ્વચ્છંદ મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુ લક્ષ;
સમકિત તેને ભાખિયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ. " (આ.સિ. 17)

(M) " રોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો પામે અવશ્ય મોક્ષ,
પામ્યા એમ અનંત છે, ભાખ્યું જિન નિર્દોષ. " (આ.સિ. 15)

પ્રવક્તા(M): સ્વચ્છંદનો ત્યાગ કરી સદ્ગુરુની આજ્ઞાને જ લક્ષમાં રાખવાથી મોક્ષપ્રાપ્તિ સંભવ છે એવો આદેશ શિષ્યને આપતા પ્રભુ જાણે કે કહે છે: —
(B9 પાર્શ્વગાન પંક્તિ : " એવો માર્ગ વિનય તણો ભાખ્યો શ્રી.વીતરાગ " Repeat)

notes

પ્રવક્તા(F): "गुरुणाम् आज्ञा अविचारणीया" ... "સદ્ગુરુની આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરવામાં ક્ષણાર્ધનો પણ વિલંબ કે વિચાર ન કરતાં 'તહત્તિ' કહી એનું પાલન કરવું જોઈએ."
(મહાવીર વાણી: પં. બેચરદાસજી)

પ્રવક્તા(M):– તો બીજી બાજુ વિનીત શિષ્યના આવા વિનયનો અનુચિત લાભ ઉઠાવનાર અ-સદ્ગુરુઓને (વર્તમાનના આવા અનેક કુગુરુઓ- ઘરાગુરુઓને) જાણે કે ઉદ્દેશીને સર્વદ્રષ્ટા સર્વજ્ઞ પ્રભુ ઢંઢોળે-ઝંઝોડે છે, ચેતવે છે ——

ગાન:(F) "અસદ્ગુરુ એ વિનયનો લાભ લહે જો કાંઈ
મહામોહનીય કર્મથી બૂડે ભવજળ માંહી". (આ.સિ.)

પ્રવક્તા(F): શિષ્યના વિનયનું તેમજ સદ્ગુરુની સજગતાનું કેટલું બધું મહત્વ! અન્યથા તો પ્રાયઃ જોવા મળે છે કે —

પ્રવક્તા(M): "गुरु लोभी शिष्य लालची, दोनों डूबे साथ!" (કબીર)

પ્રવક્તા(F): દૂરદર્શી, ત્રિકાળજ્ઞાની ભગવાન મહાવીરને સર્વકાળે આવનારી આવી સઘળી જ સંભાવનાઓનું જ્ઞાન હતું, સ્પષ્ટ પૂર્વદર્શન હતું, બંને બાજુના ભયસ્થાનોનું આકલન હતું જ.

પ્રવક્તા(M): – અને આથી જ એમણે પોતાના સાડા બાર વર્ષના છદ્મસ્થ અને ત્રીસ વર્ષના ધર્મતીર્થપ્રવર્તનના મળીને બેંતાલીસ વર્ષના અંતિમ કાળખંડ પર આવી આ જગતથી ચિરવિદાય લેતાં પહેલાં સૌથી વિશેષ વિનય-મહિમાની આ મહત્વપૂર્ણ દેશનાની ધારા પ્રવાહિત કરી.....

પ્રવક્તા(F): –પ્રભુના જીવન-સમાપનની ક્ષણોને નિકટ આવતી જોઈ, પ્રભુના જન્મનક્ષત્રમાં બે હજાર વર્ષ સુધી રહેનાર 'ભસ્મરાશિ' નામના ત્રીસમા ગ્રહને સંક્રાન્ત થતો જોઈ પ્રભુના પરમ ભક્ત શક્રેન્દ્ર અત્યંત ચિંતિત થયા.....

પ્રવક્તા(M) — "કે જો પ્રભુનાં જન્મનક્ષત્રમાં આ ક્ષુદ્ર ગ્રહ આટલા દીર્ઘકાળ સુધી રહેશે, તો એટલા સમય સુધી પ્રભુની સાધુ-સાધ્વી સંઘનાં પૂજા-સત્કાર ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ નહીં પામે.... પ્રભુના મહાન શાસનતીર્થનો વિકાસ-વિસ્તાર નહીં થાય ——"

પ્રવક્તા(F)– આવી મહાચિંતાથી શક્રેન્દ્રએ મહાનિર્વાણ પૂર્વે પ્રભુને પ્રાર્થના કરી—

ઘોષ(M) "હે સર્વશક્તિમાન પ્રભુ! આપનું આયુષ્ય એક ક્ષણ વધારી દો કે જેથી આ ક્ષુદ્ર ભસ્મરાશિ ગ્રહ આપની ઉપસ્થિતિમાં જ આપના જન્મનક્ષત્રમાં પ્રવેશ કરે અને આપની દ્રષ્ટિ એની ઉપર પડે, જેથી આપના શાસનને કોઈ બાધા ન થાય."

સૂત્રઘોષ: પ્રવક્તા(F)– પણ પ્રભુએ કહ્યું:– "હે ઇન્દ્ર! એવું ન તો આજસુધી ક્યારે પણ થયું છે, ન ભવિષ્યમાં થશે કે તીર્થંકર પણ પોતાના આયુષ્યને એક ક્ષણ માટે પણ વધારી શકે!... તીર્થને બાધા થનારી છે એ નિશ્ચિત છે. પરંતુ ૮૯ વર્ષના કલ્કિ રાજાનો તારા દ્વારા નિગ્રહ થતાં અને બે હજાર વર્ષ પછી મારા જન્મનક્ષત્રમાંથી ભસ્મરાશિગ્રહ નિવૃત્ત થતાં, [illegible] રાજ્ય પર આસીન કલ્કિપુત્ર ધર્મદત્તના શાસનકાળથી સાધુ-સાધ્વીની પૂજાસત્કારમાં ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થશે!"
(શ્રી ભદ્રબાહુસ્વામી કલ્પસૂત્ર)

સૂત્રઘોષ: પ્રવક્તા (F): ગ્રંથો સાક્ષી પૂરી રહે છે—"જિનમતરૂપી સિંહને કોઈ ક્ષતિગ્રસ્ત નહીં કરી શકે, પણ પોતાના આંતરિક ભેદોને કારણે જ તે રોગગ્રસ્ત થઈ જશે!" પ્રભુનાં આ આર્ષ-વચન કેટલાં સત્ય સિદ્ધ થયાં છે! વેદના-વ્યથિત પરમગુરુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીનાં જે વચનામૃત એની સાક્ષી પ્રતીતિ પૂરે છે. (નેપથ્યે)

(Tragic Most Bhairavi Tune) પ્રવક્તા (F) — અને નિકટ આવી ગઈ પરમપ્રભુનાં મહાપ્રસ્થાનની ક્ષણો.. (અતિ ભાવપૂર્ણ સ્વરે) એ અલૌકિક ધર્મસભા! સુધર્મા સ્વામીના પ્રશ્નોવાળી એ અભૂતપૂર્વ, અખંડ, અંતિમ દેશના! અને અમાવાસ્યાની એ અંતિમ નિશા....!!!

પ્રવક્તા (M) — સોળ પ્રહર, અડતાલીસ કલાક, બે દિન-રાત અખંડ વહ્યા પછી. ...અચાનક (Echo) પૂર્ણ થવા લાગી પ્રભુની એ વિરલ વાગ્ધારા.... પર્યંકાસનમાં સ્થિર થઈ તેમની સ્થૂળ ઔદારિક કાયા.... મન-વચન-કાયાના બધા જ વ્યાપારો—ક્રિયાકલાપોનો ઉત્સર્ગ કરાયો... અવશિષ્ટ અઘાતી કર્મોનો સંપૂર્ણ ક્ષય કરાયો... સઘળીયે ક્રિયાઓનો ઉચ્છેદ કરાયો... અને (Base Voice) બધા જ અંગો અને સંગોને ભેદીને પ્રાણને વિશુદ્ધ સિદ્ધાત્માની નિષ્ક્રીય, નિષ્કંપ, નિસ્પંદ, નીરવ અને મેરુ સમ અડોલ અવસ્થામાં સ્થાપિત કરાયો..

પ્રવક્તા (F) — ત્યારે પ્રભુ સર્વોચ્ચ અનુભૂતિ કરી રહ્યા હતા~

મંત્ર સૂત્ર ઘોષગાન: "અહમિક્કો ખલુ સુદ્ધો, નિમ્મલ નાણ-દંસણ સંજુત્તો, ન વિ અત્થિ મમ કિંચિ, એક મહાગાન પરમાણુ મિત્તંપિ।" "એક પરમાણુ માત્રની મળે ન સ્પર્શતા......અમૂર્ત સહજપદ રૂપ જો!"

(-continuous pathetic music)

પ્રવક્તા (F) — અને ત્યારે એક શબ્દહીન ઘોષ ઊઠ્યો (M) "યઃ સિદ્ધ પરમાત્મા, સ સોઽહમ્।"

(M) "જે સિદ્ધ પરમાત્મા છે, એ જ હું છું" (Instruments, followed by soft Bell sounds—)

પ્રવક્તા (F) — અને પળભરમાં તો પ્રભુએ પરમશાંતિ, પરમપદ પરિનિર્વાણ પ્રાપ્ત કરી લીધાં!

(ભૈરવી) ગાન (M) "શ્વાસની અંતિમ દોર સુધી રાખી, અખંડ દેશના-ધારા! આસો અમાસ રાતની વેળા નિર્વાણ પામ્યા"

વાદ્ય+ગાનધૂન: F (P/સમૂહ) પરમગુરુ નિર્ગ્રન્થ સર્વજ્ઞ દેવ. (ક્રમે: સમૂહ ધૂન ગાન)

પ્રવક્તા (M) હવામાં શંખ, વનમાં દુંદુભી અને જનમનમાં રુદનના અગણિત સ્વર ઊઠ્યા...! પ્રાણજ્યોતિ ભિન્ના પ્રત્યેગાત્મનાનું પોતાનું સ્વતંત્ર અસ્તિત્વ સાચવતી, અનંત જ્યોતિમાં વિલીન થઈ ગઈ!! મહાજ્યોતમાં જ્યોત મળી ગઈ!!! પ્રભુ અનંત દર્શન, અનંત જ્ઞાન, અનંત વીર્ય, અનંત સુખમય અજર અમર સિદ્ધલોકના એવા આલોકમાં પહોંચી ગયા, કે જ્યાંથી ક્યારેય પાછા આવવાનું નથી હોતું, ક્યારેય જન્મ-મૃત્યુના આ ચક્રમાં ભટકવાનું શેષ નથી રહેતું....!

(ગીત+વાદ્ય સર્વત્ર લોકો સ્વર)

ગીત (F+M): "યા કારણ મિથ્યાત્વ દિયો તજ, ક્યું કર દેહ ધરેંગે, અબ હમ અમર ભયે ન મરેંગે।" (આલાપ)

" 2 { આ અંધારી 'અમા-નિશા' એ બુઝાઈ મહાન જ્યોતિ, ધરતી પર ત્યારે છવાયું અંધારું, આંખો રહી ગઈ રોતી
ચોમેર ઊઠ્યાં ત્યારે દીપ-દુંદુભી, લહેરાઈ દૈવી-વાણી: "આનંદ મનાવો! જાગો! જાગો! પ્રભુએ મુક્તિ પામી છે."

અંતિમગાન (P/S/C) આસો અમાસની નિર્મૂલ નિશાએ / શ્યામલ રાતે / દીપ-દીપાવલીની મધરાતે પ્રભુ સર્વથી ગયા નિર્વાણ
પ્રભુ વીરે વિદાય લીધી હતી, તે દિ' મારા (તે દિ' ગૌતમના) ભગવાને આ એક ધૂન જગાવી હતી: દિ વીર! પ્રભુ વીર!
અખંડ અનુપમ દેશના વહતી, 'વિનય-મહિમા' વર્ણન કરતા,
વાણી વહી-થંભી વહાવી હતી જે દિન-રાત વરસાવી હતી: તે દિ' મારા ભગવાન હૃદયે આ એક ધૂન જગાવી હતી
(ભૈરવી સમૂહ ધૂન) "પરમગુરુ નિર્ગ્રંથ સર્વજ્ઞ દેવ" (P) "દિ વીર! પ્રભુ વીર!"

અંતિમ પ્રવક્તા (M): પ્રભુએ નિર્વાણ પૂર્વે, સકારણ, પોતાના પ્રશસ્તરાગી પ્રિય શિષ્ય ગૌતમને દૂર દેશમાં પ્રતિબોધાર્થે મોકલ્યા. પરત ફરતાં પ્રભુ-નિર્વાણના સમાચાર મળતાં ... તૂટી પડતાં ને ભારે વિલાપ કર્યો. આર્ત વિલાપ ... ગૌતમને પ્રભુ વચનોની સ્મૃતિ-સ્ફૂર્તિ સાંપડી: 'સમયં ગોયમ! મા પમાએ!' .. આત્મદશા જાગી ... 'એગોઽહં નત્થિ મે કોઈ' .. અને આ એકત્વ ભાવના-આત્મભાવનાના ચિંતને તત્કાળ થયું કેવળજ્ઞાન! આત્મભાવના ભાવતાં ...

||શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ|| ૐ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ:|| શ્રી સદ્ગુરુ પરમગુરુ ... || ... જય ...

[સમાપ્ત]